

קונטרס

גאון ישראל וקדושו

חלק עשירי

אסיפת דברי תורה, אמרות טהורות, עובדות והנהגות
שיחות וסיפורים מתולדות ומסכת חייו, דבת האנפין,
של הרה"ק המפורסם, שר התורה, עמוד העבודה,
מקים עולה של תורה, צדיק יסוד עולם
רבן של ישראל ומנהיגה
ב"ק מו"ן אדמו"ר

רבי מנחם מענדיל האגער זי"ע

מוזישווא

מחבר ספה"ק שארית מנחם

י"ל

ע"י מכון "ברכת נפתלי"
לדגל יומא דהילולא קדישא
י"ג טבת תשפ"ו לפ"ק

כל הזכויות שמורות
מכון ברכת נפתלי

ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי זצ"ל
בן הרה"ק אדמו"ר רבי ברוך הי"ד

מוזישווא

שע"י ביהמ"ד שארית מנחם ווישווא
מאנסי נ.י.

כל מי שיש לו איזה
הוספות, הערות, ותגובות
וכן מי שיש לו איזה ד"ת,
או איזה חומר שהוא
הקשור לרבנותיה"ק לבית ווישווא,
להשיבה הק', או להעיר ווישווא
נא לפנות להמערב

1 Fanley Ave. apt. 1
Spring Valley NY 10977
845-659-9795

Email: 6103661@gmail.com

סידור ועימוד:
MasterPage
845-659-1462

כפתח השער

י'שמחו ה'תלמידים ויגילו ה'חסידים עם הופעת הקונטרס הנכבד "נאון ישראל וקדושו" חלק עשירי – י"ג טבת תשפ"ו, לשמו ולזכרו הטהור של שר התורה ועמוד העבודה, כבוד קדושת מרן אדונו מורנו ורבנו, רבם של ישראל ומנהיגם הנאמן, האי רעיא מהימנא קדישא, לשמו ולזכרו תאוות כל נפש, רבנו הקדוש והטהור רבי מנחם מענדיל זצוקללה"ה מווישווא, שנסתלק לבית עולמו ביום המר י"ג בטבת תש"א, כאשר למרות כי אנו עומדים כבר בחלוף 85 שנה מיום הסתלקותו לגנוי מרומים במיטב שנתו ובשיא פריחתו, הרי שזכרו מתקדש ומתעלה בקרב חסידים ואנשי מעשה, העוסקים בדברי תורתו תמידים כסדרם ומקדישים מזמנם לחקור ולתעד את פעליו הרבים עלי אדמות, שכל שנתיו שוות לטובה לד' ולתורתו כמסירות נפש ממוש.

קונטרס נאדר בקודש זה, מכיל בקרבו שיחות הוד קדומים שנשמעו ונכתבו על ידי חסידיו ותלמידיו הנאמנים, מה שחזו עיניהם בשנים אשר חסו בצל הקודש, בישיבתו הרמ"ה "בית ישראל" בעיר וויזניצא ואחר-כך בעיר וישווא – שנקראה כפי כל בהיבה ובהערצה: "ירושלים דמארמארוש". הישיבה הגדולה לאלוקים ששמעה התפרסם על פני כל גלילות רומניה, היתה ממבצרי התורה הגדולים ביותר באותה תקופה ונהרו אליה המוני בחורים מצוינים שביקשו להצטרף לגיונות תלמידיו של רבנו הק' מווישווא, ששמו הלך לפניו בכל הארצות כנאון עולם וכצדיק נשגב, אשר קדוש ועורא יאמר לו.

כפי שעניינם תחזינה מישרים, בראש הקונטרס הצבנו לתלפיות דברי אלוקים חיים שנשמעו מפי בעל ההילולא קדישא, רבנו הק' בעל 'שארית מנחם' זי"ע, תורות הרשות ומכתבי הגה"ה רבי צבי מאיר פויגל שליט"א ממה שרשם מפי תלמידים ותיקים.

בנוסף לזה ראינו לנכון להביא הפעם מאמר סיפורים ועובדות על רבנו זי"ע, מתוך אוצרות ושיחותיו של ב"ק מרן אדמו"ר מוויזניץ שליט"א, על ישראל הדרתו, קרית מלך רב, שיכון וויזניץ, בני ברק.

במרכז המאמרים העשירים בקונטרס זה, מופיע מאמר מרכזי וארוך על תקופת הרבנות והעמידה בראשות ישיבת 'בית ישראל' בעיר וויזניצא, בו הובאו כארוכה ובהרחבה את כל פרשת גדולת תוקפו ונבורתו של רבינו זי"ע באותה תקופה.

מאמר נרחב בן י"א פרקים מקיף להפליא את קורות ימיה של הישיבה הרמה 'בית

ישראל¹ בעיר אויבער-ווישווא, שהייתה מפעל חייו הנאדרים בקודש של רבינו ז"ע ועליה מסר את גופו ואת נפשו משך יותר מ-20 שנה ברציפות עד יומו האחרון, בהעמידו אלפי תלמידים הגונים וחשובים ככל תפוצות ישראל.

כמו כן הבאנו את דרשתו הנפלאה של הרה"ח ר' יעקב אהרן ווערצבערגער שליט"א משיכון וויזניץ מאנסי, משב"ק ויד ימינו של כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'תורת מרדכי' זצלה"ה, וידיד נפשו של הרה"צ אב"ד שליט"א, מה שדיבר במקהלות בסעודת ההילולא רבתי בבית מדרשינו בשנת תשע"ט, עובדות וסיפורים יקרים הרואים אור לראשונה.

מאמרים נוספים הם מפרי עטו של הר"ר ארי' אוואזי – נאנין ז"ל מאונטער-ווישווא, המפליא לתאר את גודל הקירבה שזכה לקבל מאת רבינו ז"ע מאת היותו צעיר לימים, מפרי עטו של התלמיד הר"ר נפתלי פריעד ז"ל; פרקי זכרונותיו של תלמיד הישיבה הרה"ח ר' יוסף רוטנער ז"ל מסעליש – ברוקלין; וכן דרשתו של הרה"ג ר' פריץ טובי שטיינמעץ שליט"א ראש הכולל וויזניץ באלעד, מה שדיבר בסעודת מלוה מלכה בבית מדרשינו שנת תשפ"ה, עדויות וזכרונות מזקיני התלמיד הגה"ח ר' זעליג שטיינמעץ ז"ל.

גודל עניין סיפורי צדיקים ידוע לכל ואין צורך להאריך בו במקום שיש לקצר. רק נעתיק פה מרגניתא טבא, מספר הק' 'שארית מנחם', בפרשת וואת הברכה, וזה לשונו:

ולא ידע איש את קבורתו (לה, ו). אמרו חכמינו ז"ל (יבמות צז). כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר וכו', מאי קראה (שה"ש ז, י) 'וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובכ שפתי ישנים'. וזה שאמר הכתוב (תהלים מ, י) 'בשרתי צדק בקהל רב הנה שפתי לא אכלא, פירושו, כיון שבשרתי בקהל רב' 'לא יכלא' שפתי בקבר, אכן כל זה כשהאנשים שמים לב על זה, אבל באם ח"ו אין משימין לב לעשות רצון חכם להיות שפתותיו דובכות ברום חביון עוה, אז אבד הוא ח"ו, ועל זה נאמר (ישעיה נ, א) 'הצדיק אבד' כיון ש'ואין איש שם על לב'.

וזה שאמר הכתוב 'ולא ידע איש את קבורתו', כי התורה נקראת תורת משה כדכתיב (מלאכי ג, כב) 'זכרו תורת משה עבדי', והוא על לב בני ישראל שלומדים ועוסקים בה, לכך שפתותיו דובכות. וזהו שאמרו חז"ל (סוטה יד) שלחה מלכות הרשעה וכו' הראנו היכן משה קבור, נחלקו לשתי כיתות אותן שעמדו למעלה נדמה להם למטה, למטה נדמה להן למעלה, לקיים מה שנאמר 'ולא ידע איש את קבורתו'. היינו האנשים שעלו למעלה במדריגה בתורת משה, נדמה להם למטה, היינו שמשה חי והוא למטה בעולם, ורה"ל אלו אשר היו למטה שקועים בהבלי עולם הזה בחינת למטה, להם היה נדמה שמשה למעלה בשמים.

הנה כי כן תקוותנו שאכן על ידי קריאת ופרסום הדברים והמאמרים במשנתו של רבינו זי"ע, יתעוררו הקוראים ללכת בדרכיו הישרות ולדבוק באורחות צדיקים, ובזאת יהיו שפתותיו דובכות בקבר, ויושר יליין בעדנו לפני כסא הכבוד, לטובה ולברכה ולתשועת עולמים.

קונטרס מיוחד זה יוצא לאור עולם לקראת יומא ההילולא קדישא הבעל"ט – י"ג טבת תשפ"ו, ע"י מבין "ברכת נפתלי", אשר נטלו על שכמם העול והמשא בעבודת הקודש להוצאת ולהדפסת ספרי רבותינו הק' בכלל וספרי מרן בעל ההילולא בפרט. כמעשהו בראשונים, כך מעשהו בעשירית, ליקטנו ליקוטי בתר ליקוטי, תולדות עובדות והנהגות מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מוישווא זי"ע, ממקורות נאמנים ומתלמידיו הקרובים הקרויים בנים, הכל מכלי ראשון והרבה דברים הובאו עלי גיליון בפרסום ראשון וחשיבות רבה יש להם בגין כך.

חובה וזכות נעימה מוטלת עלינו להודות בזאת לכל העוזרים והמסייעים בידנו בגוף ובממון, שנוכל להוציא לאור תעלומות חכמה ולהפיץ מעינותיו הק' הוצה.

בראש ובראשונה לכבוד הרה"צ רבי לוי יצחק האגער שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א מלאנדאן; הנה כי כן יבורך ידידנו הנעלה, הרה"ג רבי יצחק אייזיק פישער שליט"א אבד"ק 'נחלת שמואל' והתן הרה"צ רבי נפתלי צבי מוישווא זצ"ל, שעומדים תמיד לימינו בכל ענייני הקונטרס שיצא הכל על צד היותר טוב.

בזאת נביא תודתנו להאי ספרא רבה ויקירא, ברוך הכשרונות להפליא, הרב יוסף מאיר האס שליט"א מרמת ויז'ניץ חיפה, אשר זה כמה שנים עומד לימינו בעוז ותעצומות, לערוך את כל המאמרים המופיעים בקונטרס, לסדרם ולערכם בטוב טעם ודעת כראוי וכיאה, ותחת ידיו יצא קונטרס מפוראר זה גם עתה, בכלילת יופי ומהודר בשלימותו. תשואות הן לו במלוא חופניים.

כן נודה ונהלל את הרב חיים מאיר אוביין שליט"א מקרית ויז'ניץ ב"ב, ידידנו הרב שלמה קליין שליט"א מקרית ויז'ניץ ב"ב, הרה"ג ר' שמשון שטערן שליט"א מבני-ברק, הרה"ג ר' אפרים זאב בלך שליט"א מאשדוד, הרב חיים מאיר טאבאק שליט"א מבני ברק, הרה"ה ר' חיים מאיר ראזנפעלד הי"ו שיכון וויז'ניץ מאנסי, הר"ר דוב קרעש הי"ו, הר"ר יואל יצחק ווערדער הי"ו, והר"ר אשר אנשיל פערל הי"ו שעמדו לימינו בכל ענייני הקונטרס שיצא הכל על צד היותר טוב.

תורה מיוחדת להאי גברא רבה ויקירא, צנא מלא ספרא ואוצר כלי חמדה, הגה"ח רבי צבי מאיר פוגל שליט"א מב"ב, נאמן ביתו של כ"ק מרן רבנו בעל 'זכר חיים' מוישווא זי"ע, שפתח לנו גם עתה את אוצרותיו הגדולים ומרשימותיו הנפלאים מזיכרונותיהם של תלמידי ישיבת וישווא למעלה מיובל שנים, ועוד ידו נטויה בעזהש"ת להעשיר את ידיעותינו כמאמריו וברשימותיו. ברכה מיוחדת לבניו הרה"ג ר' שאול יהודה שליט"א ואחיו הרה"ג ר' נפתלי העריץ שליט"א, ונכדו יקירו האברך החשוב הר"ר יצחק אייזיק פויגל הי"ו על עמדם לימננו תמיד, יתברכו כולם משמיו מעונה בשפע ברכה והצלחה וכל מילי דמיטב.

ברוך שמסר עולמו לשימרים! בהזדמנות זו נודה ונהלל לשימרים נאמנה על גחלת ישראל שלא תכבה, אנשי שלומנו וידידים חשובים הי"ו הבאים ומתאספים מדי שנה בשנה לכבוד ההילולא קדישא, להעלות זכרוננו הטהור בראשות נכדו הרה"צ שליט"א, הממשיך את שלשלת הזבח כגאון ועוז בבית מדרשנו שבמאנסי גי. יצ"ו, שהוקם על שמו ולזכרו – "שארית מנחם ווישווא", זכותו הגדולה והקדושה תעמוד ותגן בעדם לטובה ולברכה.

במיוחד נזכיר בשורות אלו את כוללנו היקר המתנוסס בבית מדרשנו כמאנסי והתייסד לפני עשר שנים, המתנהל בראשות ראש הכולל, הרה"ג ר' יעקב יצחק מאשקאוויטש שליט"א, וב"ה דבריהם עושים פירות בהצלחה גדולה, וברכותינו הנאמנות שלוחות בזאת לראש הכולל ולאברכים החשובים שיזכו לעשות חיל בלימודיהם כהנה וכהנה.

ברכה מיוחדת לכבוד הרה"צ מורנו הרב מנחם מענדיל האנער שליט"א מוישווא, העומד בראש המכון ומכוון את אורחותינו והליכותינו בתבונות כפיו, למען נוכל לפאר ולרומם את בית וישווא כהנה וכהנה. יה"ר שיוכה עוד רבות בשנים להרחיב גבולי הקדושה, להגדיל תורה ולהאדירה מתוך סייעתא דשמיא וזכות אבותיו הק' מסייעתו.

כפינו נשואות לשמים שפועל ידיו ירצה, לעשות נחת רוח למרן בעל ההילולא זי"ע, לשים שם ושארית ולהעלות זכרו הטהור כהאי שעתא, שיהיו שפתותיו דובבות בקבר. יהי רצון שמנגני מרומים ישקוף עלינו לטובה, להמליץ טוב בעדינו, וזכותו הגדולה והקדושה תגן עלינו, עדי נוכח לביאת מלכא משיחא בעגלא ובזמן קריב כב"א.

מכון ברכת נפתלי

יעקב מנחם יואל הלוי איצקאוויטש

התוכן

ט..... גנזי צדיק

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק זי"ע - בפרסום ראשון
מתוך כתבי הרה"ג ר' צבי מאיר פויגל שליט"א

לב..... בשפתי צדיקים

סיפורים ועובדות מאת כ"ק מרן אדמו"ר מויזניץ שליט"א, קרית וויזניץ בני ברק

מ..... עובדות וסיפורים

זכרונות וסיפורים במשנת כ"ק אדמו"ר הרה"ק בעל תורת מרדכי מויזניץ זי"ע
מפי המשב"ק הרב יעקב אהרן ווערצבערגער שליט"א

נב..... זכור ימות עולם

מאמר נפלא על העיר וויזניץ – הישיבה ורכנתו הרמה של רבנו

צג..... ישיבה של מעלה

הישיבה הגדולה 'בית ישראל' אויבער-ווישווא

ריח..... כתבי תלמידים

ר' ארי' גאנץ ז"ל מאינטער-ווישווא, תלמיד מרן רבינו זי"ע
ר' נפתלי פריער ז"ל, תלמיד מרן רבינו זי"ע

רל..... כלשון חסידים

החסיד הרב יוסף רוטנער ז"ל, תלמיד מרן רבינו זי"ע
החסיד הרב זעליג שטיינמעץ ז"ל, תלמיד מרן רבינו זי"ע

רמא..... מרגניתא דרבי מאיר (חלק י')

סיפורים וענינים אודות כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק זי"ע
מרשימות הרה"ג ר' צבי מאיר פוגל שליט"א בעמח"ס מראות הצובאות

לזכרון בספר יכתב

לעי"נ הרה"ח ר' צבי ארי' הלוי
ב"ר חיים ישראל ז"ל

בראווערשטיין

תלמיד חביב של כ"ק מרן רביה"ק מווישווא זי"ע
מסר נפשו לתורה ועבודה במשך המישים שנה תחת
מסך הברזל
וכל ימיו לא מש אצלו זכר רבו הק'

הונצח ע"י נכדו

שנתגדל על ברכי זקיניו

והשפיע עליו מלא חפנים מהשפעתו הגדולה של רבו
הק' מווישווא זי"ע

הרה"ח ר' אהרן בראווערשטיין הי"ו

דברי תורה ופניני חסידות שנשמעו מפי קדשו של רבינו הק' מווישווא זי"ע

מלוקטים ונאספים מתוך רשימות וזכרונות התלמידים הנאמנים
רואים אור לראשונה בקיבוץ לתוך פונדק אחד למען יעמדו ימים רבים

בשמחה רבה ובחדווה עילאה אנו מפרסמים בזאת תכריך אמרות טהורות
ודברות קודש שנשמעו מפי קדשו של רבינו הק' מווישווא זי"ע במשך השנים
ותחת השיחים, כפי שנאספו כעמיר גורנה מתוך רשימות התלמידים וזכרונות
החסידים, על ידי הגה"ח רבי צבי מאיר פויגל שליט"א, אשר כיתת את רגליו
וקיבץ את זכרונותיהם הנפלאים של מאות התלמידים שזכו ללמוד בהיכלו
של רבינו זי"ע.

אמרות טהורות אלו מתפרסמים לראשונה והם בבחינת 'אור חדש' המאיר
באור יקרות את משנתו הטהורה של רבינו זי"ע, אחרי שנערכו כראוי ביד
אמן על ידי הרה"ג ר' שמשון שטערן שליט"א מארה"ק. קחו עמכם דברים
והשיבו את נפשכם בעונג וגם שמחה.

תפקיד הצדיק הוא להשפיע טוב לישראל ולא למדרגותיו

ויאמר משה אל ה' למה הרעות לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי וגו' מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה (צמדבר יא, יא-יג) על פי המוצא בספרים הקדושים שכל צדיק הוא צינור המשפיע מהשי"ת, (פרדס רמונים שער ל"ב פ"א) ויש צדיק שמשפיע השפעתו באופן פרטי רק לצני ישראל, ויש שמשפיע לכל העולם וע"ד מה שאמרו חז"ל בגמ' כל העולם ניוון בשביל חנינה צני (ברכות יז), ומצינו צדיקים גדולים וטובים שלא כוונו כל ימיהם רק על רוממות כבודו ית"ש ולא שמו את לבם לטובת עוה"ז להשפיע לדורם כמו שהיה ענין נדב ואציהוא דכתיב (ויקרא טו, ה) בקרבנות לפני ה' וימותו, וימותו מפני מה הם דווקא מתו בקרבנות לפני ה' כי כל עבודתם היה רק על כבודו ית"ש כנ"ל, ומהאזי טעמא לא היה להם כח הנהגה ציה העולם, ועד"ז איתא בגדר חטא ער ואונן שהיו נשמות גבוהים מאד כנודע, וחטאו ציה שלא חשבו בטובת אחיהם צעוה"ז כמ"ש (בראשית לז, ט) לצלתי נתן זרע לאחיו, זרע הוא צחי' האור הזרוע לצדיק להנמיח בקרב ישראל יראת שמים והשפעות טובות אבל לאחיהם לא נתנו כלום לבלתי נתן זרע זרעים ויניקה להשפעה צפרנסה לאחיו, ועל כן לא הוטב צעיני ה' דרכם, כי רוצה ה' צעמו ושתנהגו על פי דרכו מה הוא גומל חסד אף אתה, ומה הוא רחום אף אתה תהא רחום (סוטה יד), ורוצה שהצדיקים יטיבו וישפיעו השפעות וטובים לאחרים יתגדל ויתקדש שמו ית' צעולם.

ובזה יש לפרש דברי הגמ' (קידושין מ) על הפסוק (ישעי' ג, ט) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו ופריך הגמ' וכי יש צדיק טוב וצדיק שאינו טוב, שאם אין הוא טוב איך הוא יכול להקרא צדק, אלא טוב לשמים ולצרות צדיק טוב, טוב לשמים ורע לצרות זה צדיק שאינו טוב, צדיק טוב היינו טוב לצרות שמשפיע להם כל טוב, וצדיק רע היינו שאינו משפיע השפעות טובות לצרות.

והנה עוד יש צחינה לצדיקים ולכן היו צדיקים רבים שהתנהגו צרצרות ואמרו שעל ידי שהם מתנהגים צרצרות הם מציינים את כרכי העולם וכרכי האנשים שצאים לנפש אללם פרנסה צרצרות שהם יודעים כמה צריך צעולם הזה כדי שיוכל לעבוד את השי"ת, לא כן צדיקים שהם מתנהגים צרצרות ואינם כריכים לנפשם כי

אם חתיכת לחם ומלח לקיים פת צמלח תאכל ומים צמשורה תשתה ולא צריך מטה וכדו' צמי' על הארץ תישן קשה לו להצין את האחר שהוא כן צריך לכל הדברים האלו.

וזה שאמר משה רבינו ע"ה אל השי"ת למה הרעות לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי וגו' כאומר מה הם אשמים שהרעות לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי הרי מפסולתן של לוחות נתעשר משה והוא יודע ומצין צעשירות (מדיס לת.), ועל כרחו שהטענה הוא עלי, אכן מאין לי בשר לתת לבל העם הזה, כי אף שיש לי עשירות איני משתמש בה לצרכי הפרטיים והכל הוא למען קדושה ותורה וכדו' ולי לעזמי אינני צעל תאזה כלל וממילא איני יכול להושיע להם צהשפעת צשר להם, ולכן בי יבבו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאבלה ואני איני יכול לספק להם זאת.

ובמייים משה רבינו ע"ה שאם צאמת הדברים כן שלא אוכל אנכי לצדי לשאת את כל העם הזה כי כצד ממני כל הצטרותם הגשמיות שאין לי שייכות וחלק בהם, ואיך רואה להשפיע להם כל טוב שיהיה להם מה שהם צריכים, ואם ככה את עושה לי שאיני יכול להיות צצמי' זו, אם כן אני צדיק צצמי' נדב ואציהו שלא כוונו כל ימיהם רק על רוממת כבודו ית"ש ולא שמו את לצבם לצובת עוה"ז להשפיע לדורם וצקרצתם לפני ה' וימותו, היינו שיותר טוב שאמות רח"ל וזה שאמר ואם בבה את עושה לי ומתש כוחי כנקצה כפירוש רש"י הרגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי.^א

א. דיבור קודש זה הוא ממה ששמעתי מפי התלמיד הוותיק הרה"ח ר' משה הערש רוזנברג ז"ל וקצתו משאר בשרי הרה"ח ר' ישראל חיים ברקוביץ ז"ל שהיו שניהם תלמידי מרן זצ"ל. - ממה שאמר מרן זי"ע בדרשתו המפורסמת בפר' חיי שרה כשהיה בחוסט כמה שבועות לפני פטירתו, ורמז על הסתלקותו לשמי רום, בדרשה הארוכה שאמר שם יותר משעתיים ונמוג כל לב לשמוע, היה כמה דיבורים נוראים שרמז על פטירתו כמעט בגלוי כפי שמתואר כבר גם בספר הגה"ק מווישווא, - שם גם אמר לפרש בתוך דבריו הפסוק הזה.

ממון כשר שמירה וסגולה לבנים כשרים

עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש ה' לאורך ימים (תהלים ג, ה) יתצא
 צהקדם מהש"ב בספה"ק אנרא דפרקא (אות קבו) 'אמר כבוד אדמ"ו
 הרצ הקדוש מוה"ר מנחם מענדל [מרמינוב זי"ע] על מה שהוא מן התימא,
 שאנחנו רואין כמה פעמים הילדים צקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלמוד
 תורתם, ומתפללים בצוונה, ועונים איש"ר, ואמן, ומיישרים אורחותם, ואח"כ
 כשמתגדלים מתהפכים ח"ו צמדות גרועות ומצטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין
 יתהווה זה, הרי התורה שלמדו צקטנותם והוא הצל שאין צו חטא (שבת קיט:), היה
 מהראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומן צנפשותם כי מלוא גוררת מלוא, ואמר
 הוא ז"ל שהוא על שאצותם האכילו אותם ממון גזל, שסיגלו ע"י משא ומתן שאינו
 צאמונה ונתפטמו באיקורים וצו להם לצבר מצערם ועי"ז נולדים להם תאות ומדות
 גרועות, והציא לראיה מופק העוף על שנהנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המוצח כי
 לא לרצון יהיה, והגם שהעוף לא נצטווה הנה הש"י שונא החמס'.

וזה הוא כוונת הכתוב עדותיך נאמנו מאד מאד רומז על הממון ע"ד וצכל
 מאדך צכל ממוןך (צרכות ג, ד), שאם עדותיך היינו מלואות התורה העדות
 והמשפטים נאמנו מתנהלים צאמונה דהיינו משא ומתן צאמונה ומפני כך נאמנו
 מאד היינו הממון הוא ממון כשר, על ידי כך לביתך נאווה קודש אפשר להקים
 צית נאמן לה' של קדושה והיינו שהצנים הם צנים קדושים וממשיכים קדושתם,
 ה' לאורך ימים ואינם נחמלים צמשך הזמן וכל זה צגלל שלא האכילו אותם ממון
 גזל רח"ל.

תפילת הצדיק בשבת על החולה נענית יותר

משה ידבר והאלהים יעננו בקול (שמות יט, א), אמנו"ל (שבת יב) הנכנס לצקר את
 החולה אומר שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לצא, וצפשוטם הכונה
 שהמצקר אומר הכל, ופי' הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע דהמצקר אומר רק
 ש'בת ה'וא מ'לועוק שהוא ר"ת השם הקדוש מה"ש שהוא מסוגל לסלק המות
 מן החולה (עי' מלא הרועים סט), וזה מרומז צפסוק משה ידבר שיאמר רק החלק
 שנוט' מש"ה דהיינו ש'בת הוא מ'לועוק וכשאיש ישראל אומר שבת היא מלועוק

אזי מן השמים עונים כנגדו שהרפואה קרוצה לצא וזהו והאלהים יעגנו בקו"ל ר"ת ו'רפואה ק'רוצה ל'צוא.

ו**לדרבו** יש לומר דמשה רומז לנדיק אמת ע"ד משה שפיר קאמרת (צ"ח לז:), ובגמ' דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אל חכם ויצקש עליו רחמים שנא' חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (ב"ב קטז:), וזה שרמז הכתוב משה ידבר היינו הנדיק ידבר ויאמר מי שצריך צענת קריאת התורה צענת לרפואת החולה, וזהו שבת היא מלועזק ר"ת מש"ה, והאלהים יעגנו בקול היינו שאפילו מדת הדין יעגנו צ'קול' שיהיה ורפואה קרוצה לצוא שהא תינח על החולה יש לומר שמדת הדין מקטרג שמגיע לו אלל הנדיק צטח שלא מגיע צער מן חולי זה וממילא כיוון שהנדיק הזה מטעור אין צרירה אלל אפילו להמדת הדין להכריז ורפואה קרוצה לצוא.²

כח היצר בהשמטת חלקי התפילה מלפניו ומאחריה

ו**הסר** שטן מלפנינו ומאחרינו, ובצל בנפיך תסתירנו י"ל צדך מוסר שהוא כבר תפילה לקראת תפילת שחרית של מחר בצוקר, שלא יצוא השטן להסטין לו ולצלצל מוחו מלפנינו היינו מתחילת התפלה עד הודו שהוא מלפנינו ואפשר להשמיטה ולדחות אמירתה לאחר זמן צמשך היום, והתולאה תהיה שגס תשכח שלא יאמרנה כלל שלא להתפלל פון פארינט, ולהסיר השטן מלאחרינו היינו התפלה שהיא לאחר שמונה עשרה שכבר מקילים זה והשטן מציא לו תירוצים ותירוצים שונים שהוא צריך כבר למהר לפרנסתו ולעבודתו ואי אפשר לו לגמור התפלה צצית המדרש וכבר יאמר צדך להעבודה וכדו' וכדו' תירוצים מתירוצים שונים והכל להשכיח ממנו אשר כל אדם בצל בנפיך תסתירנו חוסה צלל כנפיו והכל מאתו ית"ש, ואף אחד לא יקח ממנו כלום, ואף אחד לא יתן לו כלום צלעדו ית"ש המשגיח עליך בכל רגע על כל ענין, ואם תרוץ מן הציחמ"ד לפני הזמן אזי שוב צמשך היום תצטרך לחכות ולצטל זמן צמקוס זה ולא תרויח כלום מן המהירות צצית המדרש.³

ב. הרה"ח ר' ירוחם בלוך ז"ל, תלמיד רבינו.

ג. שמעתי מאאמו"ר הגה"ח ר' נפתלי הירץ צצ"ל

על המוכיח לראות שכונותיו המה לכבוד השי"ת

נאום פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו (מהלל לו, ב), י"ל
 בהקדמם מאמר הרה"ק מהרצ"ה מזידי'שוב זי"ע דכאשר הרשע היינו
 היצר הרע שנמצא צ'קרב לצי' צא אלי ו'נואס' ומפתה אותי באופן גלוי לעצור על
 מה שכתוב בתורה צ'פשיעה, 'אין פחד' מכך איני חושש, כי בנקל אוכל לעמוד נגדו
 במלחמה, מאחר שאני יודע צוודאות שמעשה זה אסור, מה שאני כן חושש ממנו
 זהו כאשר הוא צא במסוה של 'אלהים לנגד עיניו', צאינטלא של מצוה שזהו רצון ה',
 מזה עלי לפחד שמא איכשל בצבריו שדרכו להפך עצירה למצוה ומצוה לעצירה ע"כ
 ד"ק.

ובדרבנו יש לפרש גם על דרכי התוכחה, דיש שני סוגי תוכחה של 'נאום פשע
 לרשע' לנאום ולעורר ולמחות על פשע שעשה רשע, דמנד אחד נכון
 וראוי וצריך לומר זאת, כל עוד הרשע מכריז בקרב לבי אין פחד אלהים שאינו
 ירא מאלהים ולא חושש אליו ח"ו, שאז שייך עכ"פ להוכיחו וצריך להוכיחו, אכן גם
 על זה כבר אמרו חכמינו (ערכי ע"ז): תמה אני אם יש מי שיכול להוכיח, אבל יותר אני
 צריך להזהר ולפחד מן המוכיח הזה שהוא ערמומי ונוכל ומעמיד פני קנאי העומד
 בשער למחות נגד אחרים, והוא טוען פחד אלהים לנגד עיניו שכונותו בכל מעשיו
 הוא לשם שמים, ער איז לו אפרומער, והוא רוצה לנאום נגד השני ולהכריז עליו
 ולקנאות יותר ממה שהוא מחויב על הרשע הזה שהוא אומר 'צקרב לצי אין פחד
 אלהים', מאיש זה צריך מאד להזהר שלא ליתן לו הצמה למחות נגד אלו שהוא חושב
 שהם רשעים, וצפרט צריך מאד להזהר אם סתם צני אדם אינן מכירין אותו שהוא
 כזה רשע שצריך למחות נגדו כל כך, שאז יש גם דין האין לנהוג עוד קודם המחאה,
 שתמיד צריך לחפש גם אם אפשר ללמד עליו זכות, ואולי היה זאת מצרה שפקדוהו
 וכדו', ואולי זה הצועק ונואס נגדו כל זה צאה לו ממה שיש לו דבר מה נגדו,
 ומחשיב עצמו צדיק יותר ממנו, ולא מתוך כונות כנות ואמיתיות לשם שמים הוא
 מוכיחו ומגנהו, ורק צעקתו צפיו שהוא כל כולו לשם שמים. ער איז א פרוואמאק
 יותר ממה שצוטה עליו תורה.

ומאז אמרתי לפרש הפסוק לשבנו תדרשו ובאת שמה (דברים יב, ה), ודחז"ל
 (סנהדרין יא): כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא צשכנו של מקום, וי"ל

דהנה אי' (תמיד כח.) כל המוכיח את חצירו לשם שמים זוכה לחלקו של הקצ"ה שנא' (משלי כח, כג) מוכיח אדם אחרי חן ימצא, דעיקר תכלית התוכחה הוא כדי שיטיבו מעשיהם ודרכיהם להתקרב להקצ"ה ולא לשום כוונה אחרת, ועי"ז זוכה גם המוכיח עצמו להתקרב ולהיות צמחיתו של הקצ"ה, וזהו לשבנו תדרשו דכל דרישות, דהוא מל' דרשות, שאתה דורש ומוכיח ברציס, לא יהיו אלא בשבנו של מקום להתכלית הוא שיהיו השומעים שכניס וקרוצים להשי"ת, ועי"ז יזכה ובאת שמה שגם הוא בעצמו יתקרב יותר ויהא בשכנו של מקום צחך מחיתו של הקצ"ה^ד.

בעמול בתורה על האדם להרגיש כאדם ההולך בדרך

בך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה בן אשריך ומוב לך אשריך בעולם הזה ומוב לך לעולם הבא (אבות פ"ו מ"ד), יש לדקדק הלשון 'דרכה' של תורה, דרך קאי על האדם שאינו צייתו אלא הוא צייה מקום צאמנע בין מקום מולאו למחוז חפלו ע"ד וצלכתך דרך, ומה שיך דרך בתורה, ויש לומר הרמז בזה שצריך האדם ללמוד האופן האיך יקיים ובתורה אתה עמל מתהלכות האדם דרכים צעם שהולכים ממקום למקום, דכן הוא טבע האדם דצעת שהוא צריך להלך דרך בין צהלוכו ובין צחורתו, אזי עניני הדרך לא כל כך מעניינים אותו, ומאויי מחשבתו הם איך הוא מגיע למקום חפלו לסדר עניניו, וצחורתו כל מחשבותיו נתונים האיך להגיע צהקדם לצייתו, ומשום כן כל מה שמתהוה וקורה דדרך אינו מפריע לו כ"כ מאחר שהוא רואה צכל הפרטים ארעיים לגצי העיקר שהוא לסדר עניניו ולחזור לצייתו, ומסיבה זו הוא אוכל מה שיש לו צסלו ממה שהציא עמו וגם אם הוא פת במלח, וצדרך כלל כן הוא שהמאכלים דדרך המה רחוקים ממה שיש לו צצייתו, שהרי צאמנע הדרך הוא לא יכול לחמס לעצמו המאכלים כמנהגו צצייתו או לצסל מנת מרק וצצר כראוי, וכן מים במשורה תשתה מה שהציא עמו, ואינו יכול להתעדן צצאר משקאות ויינות שהוא אוהב לשמותם צצייתו,

ד. מפי הגה"ח ר' שמעון מעכל איינהורן זצ"ל ששמע הדברים מפי רבנו זי"ע בשיחה.

ועל הארץ תישן או על כסא הרכבת או על העגלה שמסיעה אותו ממקום למקום, ואף שאותו האדם המהלך בדרכך וחיי צער תחיה מ"מ אינו מרגיש כל כך בצער הזה, אחרי שהוא יודע שכל זה הוא זמני ועוד מעט יוס או יומיים יצא ויגיע לביטו ושם יתרווח בכל התענוגים שהוא אוהב אותם.

ועל דרך זה נרץ להיות גם דרבה של תורה היינו הדריך להשיג את התורה, באופן אשר בתורה אתה עמל ולא ירגיש כמעט צעמלו מאחר שידע שהוא בדרכך וזהו דרבה של תורה, כמו בדרכך שאין שם כל התענוגים שהוא אוהב והוא חי חיי צער אבל לא איכפת לו בכך, כיוון שהוא יודע שעוד מעט יגיע לביטו ואז ירווח לו, כן בתורה נרץ שלא יחשוב כלל על כל המניעים ועל כל החיי צער שיש לו כדי להשיג התורה, כי הרי העיקר הוא להשיג ולהגיע עם הדריך הזה להשגת התורה, ואז כבר ממילא יהיה לך אשריך בעולם הזה ושוב לך בעוה"ב.

ואדרבה תודה לה' על חיי צער שזה הוא שהדריכוך והביאו אותך להשיג השגות התורה, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מה"ת הל' ו') מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסית דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת צמלח תאכל ומים צמסורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה וצמורה אתה עמל ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליצטל ממנה 'ואם הרבית תורה הרבית שכר והשכר לפי הצער' הרי שהשכר הוא לפי הצער. ושם (הל' י"ג) אין דברי תורה מתקיימין וכו' צאלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה אלא צמי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים דרך רמו זאת התורה אדם כי ימות בזהל (צמדבר יט) אין התורה מתקיימת אלא צמי שממית עצמו בזהלי החכמים, וכן אמר שלמה צחכמתו (משלי כד, י) התרפית ציום צרה צר כחכה, ועוד אמר (קהלת ג, ט) אף צחכמתי עמדה לי צחכמה שלמדתי צאף היא עמדה לי.

הגויים חושבים שמקיימים רצון השי"ת במניעת הטוב מבני ישראל

שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו (תהלים עט, ו), וכליל פסח ממשיכים ואומרים הפסוק תרדוף באף ותשמידם מתחת שמי ה', י"ל שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך היינו שתמיד הם היו הראשונים היודעים לקיים מצוות השי"ת עם ה'לא', מה ש'לא' זאת ידעוך, והיינו ברשותם הם מקפידים מאד על 'לא' ליתן לישראל, 'לא' לעשות טובה לישראל, ועל ממלכות אשר בשמך 'לא' קראו, כל קריאתם הוא רק לא, שלא לעשות טוב לכלל ישראל, והם מנדיקים פעולותיהם בטענה שהשי"ת בטעם על בני ישראל ויש לו חרון אף גדול עליהם, והראיה כי אבל את יעקב ואת נוחו השמו ועל כן הם עושים צוה טובה להשי"ת, אבל לנו כלל ישראל שעל אף הצרות הנוחתים עלינו לנו מאמינים צה' ותורתו ואין לנו נתפסים ח"ו לחשוב מחמת זה כי אין ה' בקרבנו, על כן לנו מתפללים להשי"ת שאף שלי"ע נתקיים לנו על יד אף אני אלך עמהם בקרי וכו', מכל מקום תרדוף באף עם האף הזה שהם אומרים שיש להשי"ת עלינו, לנו אומרים תרדוף באף באף שאמרת בקוף התוכחה (ויקרא כו, מד) 'ואף' גם זאת בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר צריתי אתם כי אני ה' אלהיהם, וכמו כן מה שאמרת וזכרתי להם צרית ראשונים וגו' וזכרתי את צריתי יעקב ואף' את צריתי יצחק ואף' את צריתי אברהם אזכור והארץ אזכור וצוה האף 'תרדוף ותשמידם מתחת שמי ה', אכי"ר'.

מתיקות התורה נותן רצון להגות בה יומם ולילה

לבל תבלה ראיתי קץ רחבה מצוותך מאד מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי (תהלים קיט), דהנה דרך בני אדם בכל ענין שהוא, שאף הוא רוצה הדבר מאד והוא משתוקק לכך, כגון מי שרוצה ללמוד אומנות ומשקיע בלימוד האומנות, מ"מ מגיעים זמנים באמצע הלימוד שמתרפה מחשקו ורצונו, והוא נרץ שוב חיוק כדי לגמור את מה שהתחיל ללמוד, כי עולים בו מחשבות האם עשה טוב

שהוא לומד דייקא אומנות זו, ונמנא שיהא קשור לאומנות זו כל ימי חייו וכדו',
 וזריך שאנשים יחזקוהו לומר טוב עשית ושיגמור הדבר צכי טוב.

לא כן הוא אהבת תורה שזרעו שהתחיל להרגיש טעם ומתיקות התורה, וכמאמר
 דהמע"ה טעמו וראו כי טוב ה' (תהלים לד, ט) שוב אינו מסוגל להפסיק
 ממתיקות זו, ובכל יום ויום כחדשים הם צעיניו וצא עם כוחות מחודשים כאלו
 התחיל עתה ללמוד זה הענין, וכמו שדרשו חז"ל על הכתוב (דברים ג, י) והיו הדברים
 האלה אשר אנכי מנזיך היום על לבבך שלא יהיו עליך כדיוטגמא ישנה שאין אדם
 סופנה אלא כחדשים (רש"י), וזה הוא מעלת התורה הקדושה וכמו שכתב האור
 החיים הק' צפר' תצוא על הכתוב (דברים כו-יא) ושמתח בכל הטוב ירמוזו צמאמר
 בכל הטוב אל התורה, כאמרם ז"ל (אבות פ"ו מ"ג) ואין טוב אלא תורה, שאם היו
 בני אדם מרגישין צמתיקות ועריצות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה
 ולא יחסצו צעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות
 שבעולם, ואמרו ושמתח בכל הטוב אהה ולציתך, כי לא לנשמה לצד יגיע הטוב אלא
 גם לצית הנשמה, שהיא רוח ונפש, שהם משכן הנשמה, כל אחד יתעדן כפי יכולתו,
 וזה שרמזו הכתוב לבל תבלה ראיתי קץ פי' כי לכל תכלית שיש לאדם והוא זריך
 לכך, ועל כן הוא מפריש כוחות ללמוד ולהתעמק בדבר זה, ראיתי קץ [צקמך]
 מגיע זמן שהוא קץ בדבר ומתייאש, וחושב האם עשה טוב או לא והוא זריך חיזוק
 שיאמרו לו טוב עשית וכדו', בשונה מזה הם המנאות אשר רחבה מצוותך מאד
 שתמיד הוא רואה לעשותם עוד יותר צהרצנה להרצות צהם ולהאריך צהם, ודבר זה
 נמשך לו מן התורה אשר מדי יום צעת שהוא לומד ומתעוררים צו רגשי מתיקות
 התורה, הוא שואג מנהמת לצו מה אהבתי תורתך בל היום היא שיחתתי (תהלים
 קיט) ואינו מרגיש זאת לעמל ואינו צא לידי התרשלות ויאוש ח"ו, אלא אדרבא מדי
 יום מרגיש חיות חדשה של קדושה ומתלהט אחריה, להשקיע ולהרחיב ידיעותיו
 ולימודיו.

ובפעם אחרת צעת שאמר מרן דיצור זה לתלמידים המתיק הדברים צהקדם דצרי
 הרה"ק צעל ההפלה צהקדמתו (פתחא זעירא אהת י"צ) על הגמ' (צרכות

6א. דמנינו צרכת התורה לפנייה מן התורה וילפינן לאחרייה בקל וחומר, וצברכת המזון מנינו לאחרייה מן התורה וילפינן לפנייה בקל וחומר, דהציאור ציה הוא על פי מה דאיתא שם צריש פרק כ"ד מצרכין (מ"א). דאיכא סצרא למימר דצרכת המזון לפנייה הוא קל וחומר מלאחרייה כשהוא שצע מצרך כשהוא רעב לא כל שכן. והטעם דכשהוא שצע הוא נמאס צעיניו ואפילו הכי מצרך כל שכן לפנייה שהוא תאב לו. וצדצרי תורה הוא להיפך דכל מה שלומד יותר יתאווה יותר ותאב לו וחשוב צעיניו אם כן איכא קל וחומר איפכא מדמצרך לפנייה שאינו תאב כל כך ושפיר ילפינן מן התורה סצרא זו דכשהוא שצע מצרך וכו' כיוון דחוינן צמזון כתב לאחרייה וצתורה הוא לפנייה על כרחך דסמכה התורה דנילף בקל וחומר כשהוא שצע מצרך וכו' כ"ל, עיי"ש.

ועל פי זה יתפרש גם הפסוק שלפנינו שאמר דוד המלך ע"ה שהיה מתמיד עולם בלימודו וכמו שאמרו (שבת ל). ועד שאמר לו הקב"ה לדוד כי טוב יוס צחצריך מאלף (תהלים פד, יא) טוב לי יוס אחד שאתה יושב ועוסק צתורה מאלף עולות שעמיד שלמה צנך להקריב לפני על גצי המוצת. דייקא הוא אמר לבל תבלה ראיתי קיץ היינו לכל דצר שצעולם שהוא צצחי' תכלה נגמר ויש לה סוף והיינו כל שטות של עולם הזה גם החשוב ציותר ראיתי קץ יש לכך קץ ואפילו אם יש הרצה מכך צסוף הוא נגעל מכך וכמו שאמר הכתוב (משלי כה, טו) דצש מלאת אכול דיך פן תשצענו והקאתו, שאם ישצע ממנו יותר מן הנוהל אז והקאתו ולא יהיה לו כלום אצל כל זה צכל תכלה וסוף של עולם הזה, לא כן רחבה מצצוותך הרחצות שאדם מקצב על ידי התורה הקדושה, מוסיף לו הוספות עוד רצות ואינו מסוגל להפרד ממנו צשום פנים ואופן וכמה ציותר לומד הוא נהיה יותר אוהב את התורה ושוקק צשקיקה עוד ועוד לגמוע ממנו, וזה כתולאה ממה שמה אהבתי תורתך בל היום היא שיחתי צלי הפסק כלל וכלל. ומרוב חציצות התורה אמר פסוק זה מה אהצתי צתורתך כל היום היא שיחתי^ח.

ח. שמעתי מהגה"ח ר' משה ישראל גנוט צצ"ל.

חייב לימוד התורה בכל הזמנים ובכל המצבים

לבל תבלה ראיתי קין רחבה מצוותיך מאד מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי (מהלים קיט, 15-16), י"ל המשך הפסוקים סיום אות ל' לתחילת אות מ', כי לרמוז צא אשר כל דבר שיש צעולם הזה הוא דבר חולף ויש לה גמר וסוף, לא כן התורה הקדושה שאין לה סוף והיא נצחית, וגם האדם מחוייב ללמוד תורה בכל עת ובכל זמן בכל רגע וכמו שכתב הרמב"ם [תלמוד תורה א, ח] 'כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין צעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזור על הפתחים ואפילו צעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם וליילה', ושם [הל' י'] 'עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלצנך כל ימי חיך', הרי שאין לה גמר וסוף והגית בו יומם וליילה כפשוטו כל ימיו ובכל מצב שהוא, וזה שרמזו דוד המלך ע"ה אחרי שכבר אמר מקודם טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף הוא אומר לבל תבלה ראיתי קין פי' לכל דבר שצעולם הזה כל דבר שאין בו או יש בו ממש, שאין בו או יש בו רוח חיים. לכל ראיתי קין ותכלית כמה הוא מחוייב ויכול להתעסק בזה, מלבד מצוותיך שהם רחבה מאד שאין בה קץ וסוף והיא נוהגת בכל הזמנים ובכל הדורות וצלי הפסק כלל כל הזמן מחוייבים בה, וזאת מפני שמה אהבתי תורתך כל היום שיחתי ושייך בה והגית בה יומם וליילה'.

לא מדובשך כי הדבש אינו משלך

ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא. (כב, יג) וזרש"י לא תלך עמהם אמר לו א"כ אקלסל במקומי אמר לו לא תאור את העם, אמר לו א"כ אזרכס אמר לו אינס זריכין לצרכתך כי ברוך הוא, משל אומרים לזרעה לא מדובשך ולא מעוקצין, והוא מן המדרש, ולכאורה תמוה מדוע צאמת לא נקבל הדבש מהזרעה הרי הוא טוב ערב ומתוק וצריא, אכן את עוקצו נרחיק היות כי יש בו עוקץ שמויק וכדי שלא להזק לא ניקח אותו אצל למה

הדבש לא נאכל ממנו, ובשלמא גבי בלעם אולי יש להצין שלא ראו לקבל גם ברכתו כי מי יודע מה מונח מאחורי ברכה זו דהרי העיקר הוא המששצה ולא רק מה שמוציא מפיו.

ויש לפרש בהקדם דברי האור החיים הקדוש עה"פ כי ידעתי את אשר תצרך מצורך ואשר תאור יואר. דאיתא במדרש (תנחומא בלק ד) שבלעם ציך את בלק שיהיה מלך, לזה אמר כי ידעתי את אשר תצרך מצורך, שהרי נתקיימה זו ברכתו, ודבר זה הוא ידוע אללו לבד, לפי שהוא ניסה את הדבר, ואינו ידוע לכל, כי ברכת בלעם ברכה, ואשר יאור זה ידוע ממנה שקלל מואב לסיחון, ויש להעיר צענין זה, בשלמא מה שהיו נודקין קללותיו של בלעם יש שני טעמים בדבר, אחד להיותו רע עין, והשני שהיה ידוע רגע באפו כמאמרם ז"ל (ברכות ז) והיה מקלל ברגע הזעם, אבל הברכה אין מציאות שתתקיים מפיו, וא"כ מה הוא מה שאמרו את אשר תצרך מצורך. ונראה כי לעולם ברכת בלעם כברכת חמור, אלא שהרשע היה מערים וכשהיה רואה באצטגוניות שפלוני יעלה לגדולה וכדומה, היה עושה שמצרכו, וכשצא הדבר ומתצרך חושב שברכתו של בלעם גרמה, ולא כן הוא אלא מזלו גרם, וכמו כן עשה לבלק שראה צוכצו שעתיד למלוך במואב, וצרכו בדבר עצמו לרמותו כי הוא הסוצב עכ"ל.

ונראה דבאמת גם בלק ידע זאת ועל כן אמר את אשר תצרך מצורך בלשון עבר, רנה לומר מה שאתה עושה עצמך כאילו אתה מצרכו אין זה אלא אחיזת עיניים כי באמת הוא מצורך כבר, אלא שאתה רואה באצטגוניות ויודע דעת עליון שזה עתיד להתצרך, ואת אשר תאור יואר בלשון הוה, היינו שצוה הקללה שתאור עי"ז אכן מכח הקללה שלך יואר' לך אצקשך לקללם.

ובערתה יתבאר גם הדיבורים של השי"ת עם בלעם, שמקודם אמר בלעם א"ב אקללם במקומי שצוה הרי כוחי צמתני לקלל, אמר לו הקב"ה לא תאור את העם, אמר לו א"ב אברכם אמר לו אינס צריכין לצרכתך בי ברוך הוא מכבר, שהרי הברכה אינה שלך ואין לך כח לצרך אלא לקלל, ומה שאתה מצרך הוא מחמת שאתה יודע דעת עליון ואתה רואה שצני ישראל יתצרכו ממעון השי"ת, ועל זה אמר משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקצידך הדבש הטוב שצוה אינה של עצמה כלל ואין לה שום מתיקות עצמית כי מה שהוא מוצאת ומלקטת

משאר הפרטים ומונצת נוף שהוא מתוק מכבר זה מה שהיא מוסיפה לדבש, ורק העוקץ הוא מעצמותה ומהותה צפרטות, ועד"ו היה צלעס שהעוקץ והקללות היו שלו ממעיינו הנכפש הפרטי שלו, ואילו את הצרכות הלך ללקט ולצרר אימתי ית"ש מצרך, וספיר המשילו המשל לא מדובשך ולא מעוקך, הצרכות כבר מייעדות לנו קודם לכן ואין צני ישראל נוקקים שאתה תמשך הצרכות אליהם".

ענותנותו של יוסף הצדיק לפני אחיו שבטי יה

וישלחני אלהים לפניכם לשום לבם שארית בארץ ולהחיות לבם לפליטה גדולה (בראשית מה, ז), יוסף הצדיק צרוצ שפלותו וענותותו צהחוקן עצמו לגרוע מצין כל אחיו שבטי יה, וזאת מאחר שרק הוא נענש לרדת למצרים ערות הארץ ולעצור צו נסיונות קשים ומרים, אמר לאחיו וישלחני אלהים לפניכם השי"ת שלח אלי את מדת הדין הרמוז צסס אלהים, לפניכם שארד למצרים עוד הרצה שנים לפני שצאתם לכאן ונתודעתי אליכם, וצודאי שכל זה הוא כדי לשום לבם כדי שאוכל לדאוג לצרכים הגשמיים ע"ד לכם כל צרכים (צ"ה לת): וצוה אצוא על תיקוני, כי הרי עד עתה הנני צבחי שארית בארץ כל כולי שארית וטמון צאדמה, וכל מה שציפו ממני להיות כשאגדל הכל נהיה אפס ואין ונשארת רק 'שארית צארץ', ואין לי שום תקוה אלא זה ולהחיות לבם שאוכל להחיותכם, כי אתם צבחי חיים שהרי אתם עוסקים צחיים של תורה ויראת שמים, חיים של טובה וצרכה, ואתם צני יעקב צצרכם שהוא איש חס יושב אהלים ולומד תורה ומנחיל התורה לצניו ולכל נכדיו, ומזה גס לי יהיה לפליטה גדולה

י. ובדרך זה יתבאר בטוב טעם מנהיגו לאכול דבש בליל ראש השנה לסימנא טבא, כי אנו באים להכריז להצירעה דהיינו הס"מ שעוקץ בו, בחי' לא מדובשך ולא מעוקצך, רק הדבש שהוא מהשי"ת בעצמו, אנו מבקשים 'די זיסקייט פונעם אייבערשטן אליין' שהרי אין לו שום חלק בנחלה בזה (מורינו הרה"צ שליט"א).

יא. נאמר לי בשם הרה"ח הלמדן תלמיד מרן ז"ע וידידו הקרוב של חברו ללימודים הרה"ח והגאון ר' מאיר מגיד כל השנים, הלא הוא ר' אנשיל זילבר צצ"ל מבני ברק. - כמו"כ נשמעו הדברים לאחרונה בפ' בלק תשפ"ב על ידי הגה"ח ר' דניאל חיים אלתר שליט"א ר"י פני מנחם, בן הרה"ק בעל פני מנחם ז"ע מגור בשיעורי חומש ורש"י שלו.

שעל ידכס ההשפעות יתפשטו ויגדל כח התורה והמלצה על ידכס ויהיה לי זכות של מסייע לדבר טוב¹.

סימן טהרה לאדם הם בנים ההולכים בדרכי השי"ת

בנים אתם לה' אלהיכם וגו' כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה (דברים יד, א - ה), וזהמשך לא תאבל כל תועבה ומפרשת התורה מה הם כל סימני הנהגות והחיות. יש לבאר השייכות בהמשך הפסוקים, וברש"י כי עם קדוש אתה קדושת עצמך מאבותיך, ועוד ובך בחר ה', וזו הרמוז בזה שכמו שלכל צעל חי יש לו סימן מן השי"ת אם הוא צעל חי טהור או טמא, כמו כן האדם שהוא למעשה צעל חי יש לו סימן מוצהק אם הוא טהור או רח"ל טמא, והוא צאמצעות הצנים, שמסתכלים על הצנים שמשאיר צעולמו, שאם הוא משאיר דורות ישרים מצורכים זה הסימן והמראה שהוא טהור ועל כן הוא זוכה, לא כן אם ח"ו הצנים הם מושחתים ורעים שזה מראה שגם זו היה סימן טמא רח"ל, ולכן התחיל הכתוב לומר בנים אתם לה' אלהיכם ומכיון שהוא כן עליכם לדאוג שכמו שאתם שייכים להשי"ת כן גם צניכם אשר יבואו אחריכם צריכים להיות צאופן של צנים אתם לה' אלהיכם ושיהיה עליהם קדושת עצמם וקדושת אבותיהם, וזוהי ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה רח"ל שזה הסימן של 'עם סגולה' שהוא דומה לאלו הצעלי החיים הטהורים אשר על פני האדמה המסומנים בסימן מיוחד, וכן ישראל טהרתם הוא על ידי שמסומנים בסימן מיוחד דהיינו צניהם אחריהם².

יב. מפי הרב ר' עזריאל פערל ז"ל יהודי חשוב ת"ח וחסיד גדול של מרן הגמוקי חיים מאוטיניא זי"ע שהיה גר בווישווא הבירה, ומעת בואו של רבנו לוישווא התקרב מאד אל רבנו והיה דבוק בו מאד מאד, לפרנסתו היה סוחר עורות. וחתנו כבנו היה הגאון ר' חנניה יו"ט ליפא גרין שנבחר להיות הדיין בישוב וזהברוף בגליציה ואחר כך עבר לקירישוועה. וגם חתנו נתקרב מאד למרן זי"ע ובכל מקום שהיה האפשרות שלו להיות יחד עם רבנו זי"ע ולנסוע אליו, דהיינו בזמנים שהיה מרן מגיע קרוב אליו ומדינתו גליציה לשבתות למען הישיבה וכדו', היה גם הוא בא על שבת קודש לשם. והוא שמע זאת ממרן זי"ע באחד מדרשותיו.

יג. שמעתי מהרה"ח ר' מנחם מענדיל זקס ז"ל.

לזכור שהכל מלמעלה בהשגחה נפלאה ופרטית

צרוּרָא דלעילא דבי חיי בולא ויתרבי חילא ותסק עד רישין (ומירות נלפרא דשנתא), שאס האדם הוא תמיד צרוּרָא דלעילא הוא נרור מלשון ורת הכסף צידן (דברים יד, כה), שהוא קשור עם לעילא היינו השי"ת שידוע כל מה דעציד רחמנא לטוב עמיד והכל מסובב לו מן השמים עם השגחה פרטית ממש, ובאופן של דבי חיי בולה שכל כולו של מותו תלוי בזה ואס ח"ו היה קוצ"ה מוריד השגחתו ממנו רגע אז הכל נפקד ונאצד, אזי ויתרבי חילא מתרבה מילו וכמו והיינו שהוא נהיה עוד יותר מקושר, ותסק עד רישא היינו שמתעלה ומסיק השגות גדולות עד רישא היינו מן צמי' יסוד ומלכות שהס למטה עד הראש צמי' כתר שהוא צראש".

עזות דקדושה משולב בענוה ושפלות

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ (תהלים קכא, א), יש לומר בהקדם ביאור נוסח הזמירות בצפרא דשבתא צמאה נפשי אל ה' ימלא שובע אסמי אל ההרים אשא עיני בהלל וכשמאי, ופעם אחת שאלני אאמו"ר זי"ע שהוא סותר קצת שאם קיימ"ל כבית הלל הרי לא קיימ"ל כבית שמאי ואם בזה קיימ"ל כבית שמאי הרי שזה אינו כבית הלל ומה שייך לומר בהלל וכשמאי, ומה גם דקיימ"ל כבית שמאי במקום ב"ה אינה משנה. והשבתי דהנה ידוע שאף שהתורה הקדושה ארוכה מארץ מדה, ואין עוד כתורה, ואין אומה שיש לה כזה תורה, והיה ראוי אשר כדי שיתפרסם הדבר בכל העולם כולו ינתן על ההר הגבוה ביותר, ע"ד שמצינו שמעמד הר סיני נשמע בכל העולם, וכמו שאמרו בזבחים (קמז:). שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחותן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר (תהלים כמ, ט) ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו

שמה מכול בא לעולם ה' למכול ישב וכו', אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר ה' עוז לעמו יתן, ואם כן אף היה צריך ליתן זאת על ההר הגבוה ביותר ולא נתן התורה אלא על הר סיני שהיה הר נמוך.

ומבואר בספה"ק דזה בא ללמדנו שאין התורה מתקיימת אלא במי שמשפיל עצמו עליה, ונדרש ענוה ושפלות כדי להשיג אמיתות התורה וסודותיה, אך אם כן הוא שוב יקשה למה בכל זאת ניתנה התורה על הר אף שהוא הר קטן אבל הר הוא ולא נתן התורה בעמק או במקום ישר ונמוך, ועל כרחן שרצה השי"ת שמכיון שמעת שניתנה תורה לישראל ירדה שנאה מהעמים להתורה וישראל, כאמז"ל (שבת פט:): למה נקראת שמה סיני שמשם ירדה שנאה לישראל, ויהיו כאלו שירצו בכל מחיר להשמיץ התורה ולעשותה עפר ובמקום כזה שוב צריך עזות דקדושה ומותר בקצת גאוה של שמיני שבשמינית למען יוכלו להשיב אמרים בעזות דקדושה נגד כל אשמה ורשע שיוציאו הם נגד התורה הקדושה.

ולכן אנו אומרים צמאה נפשי אל ה' ימלא שובע אסמי בתשוקה ובגעגועים להשי"ת ואין אני יודע באיזה דרך ישכון אור אם בגיאות דקדושה ולפרסם בגיאות את כל תשוקתי וגעגועי להשי"ת שהוא כמו הר ומבקש אני לעלות ולהגיע אליו, או שיהיו כל תשוקתי בצנעה ומפני שבזה תלוי יותר סוד הצלחתי שאין התורה מתקיימת אלא במי שמשפיל עצמו והכל בצנעה ובהסתתר, ואמרתיו לברר זאת על ידי אל ההרים **אשא עיני** ורואה אני שיש שני סוגי הרים גבוהים ונמוכים, **ואשא עיני אל ההורים** מה הם עשו ומתברר שהם עשו כהלל וכשמאי גם כהלל שהיה ענותן ושפל ברך, וגם כשמאי שהיה קפדן וידע לשמור על מעמדו וכבודו והיינו עם גאוה דקדושה.

וזוה שאמר דוד המלך **ע"ה אשא עיני אל ההרים** ודרשו חז"ל אל ההורים, היינו איך נהגו אבותינו ואבות אבותינו הורינו ואראה מצד אחד אל ההרים שהם חשבו שצריך לגיאות דקדושה בחי' הר, לדעת גדול אני וחזק אני ואין מי שיזיז אותנו מן התורה הקדושה שקיבלנו, וגם מ'אין' מן הבחי' של 'אין' ענוה ושפלות הרוח יבוא עזרי, וללמוד ממשה רבינו **ע"ה שמצד** אחד היה

עניו מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב, ג) ומצד שני משה קבל תורה מסיני ורק הוא קיבלה ולא אחר, וכמו שפירשו צדיקים מאי"ן שהם האותיות הנסותרות המילוי של תיבת מש"ה מ' י"ן א', שהיה לו ב' הבחינות גם גיאות דקדושה וגם עניו מכל האדם אשר על פני האדמה¹⁰.

אריכות הדרשה תלוי במדריגת האומר ובכח הקבלה של השומעים

פעם אחת בעת ששבת רבינו האהבת ישראל בחוסט בצל אביו כ"ק אדמו"ר הסב"ק זי"ע, נתכבד רבינו לשאת דברים, ובהקדמה לדרשתו בפני הציבור, אמר שבאמת לא היה צריך לומר דרשה כי מי שמסתכל על אבי הקדוש אפילו על רגע מיד מקבל הרהור תשובה ודי לו בזה שיתעורר ולמה לו דרשה, אבל לצערי אם מסתכלים עלי הרי לא יוצא מכך כלום ועל כן אני מנסה לומר דרשה ואולי על ידי כך יתעוררו ויקבלו הרהור תשובה, ואני מנסה לדובב שפתי ישינים מצטט דברים של צדיקים קדמונים ואולי מדה כנגד מדה יתעוררו אלו שהם ישנים עדיין, וכלשון הרמב"ם בפ"ג מתשובה על התעוררות תשובה שמביא שם הפסוק עורו ישנים מתרדמתכם. והמשיך שעל כן הנני רוצה לומר משהו וכה יתעוררו, וע"ד דאיתא במתני' (אבות פ"ב מ"א) רבי אמר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם 'כל שהוא' שבוחר לומר כל שהוא לפני הציבור, ואחר כך אמר רבנו בפלפול ובאגדה יותר משעתיים שלימות ובאמת עורר אז מאד את הציבור השומעים לתשובה

אחר שסיים רבנו הדרשה ניגש אליו יהודי די מבוגר, שקשה היה לו כל כך הרבה זמן לעמוד ולהקשיב ולהחזיק ראש ואמר לו בשאלה הרי הרבי ציטט בתחילת הדרשה את המשנה רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהוא, והאם דרשת הרבי היום היה רק כל שהוא, השיב לו רבנו אמנם כן אכן המשנה מסיימת שם שאמר רבי כל שהוא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם דיינו כל שהוא נמרד לפי האומר הדרשה שלפי מה שיש לו לומר באריכות והרחבה הוא מקצר מאד וזהו 'כל שהוא' תפארת

לעושיה, אכן לזה בעינינו וגם ותפארת לו מן האדם היינו האנשים השומעים שהם לא בורחים באמצע וממשיכים להקשיב ונהנים¹².

חיוב ההתבוננות הן בגדלות הבורא והן בשפלות עצמו

באחד השנים בשבת מברכין אלול הגיעו לשבות בשב"ק בצל רבנו האהבת ישראל זי"ע בעיירה קוואסי (מזן הסב"ק הי' מדי שנה שובת בעיירה קוואסי בחזורו מן הקאר אורט לקראת חודש אלול, ובדרך כלל היה זאת בשבת מברכין אלול), רבנו זי"ע וגם גיסו הרה"ק ר' אלתר'ל בן אחיו הרה"ק מהר"פ זצ"ל מבארשא חתן הסב"ק, ורבנו עם גיסו ר' אלתר'ל הנעימו זה לזה בדברי תורה שעה אריכתא, ובין השיחים הזכיר ר' אלתר'ל הדיבור מוקינם הצמח צדיק (פרשת לך לך) לפרש הפסוק (בראשית טו, ח) ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה, על פי מה שאמר האהבת שלום ז"ל שהאדם צריך שיהיה בו ב' בחי' מ"ה, מ"ה אדיר שמך בכל הארץ (תהלים ח, ב), מ"ה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח, ה), דהיינו לידע גדלות הבורא ברוך הוא ושפלות עצמו, וזה פירוש הגמ' (פסחים סח:) חלקהו חציו לכם וחציו לה', כי לכם גימ' ב' פעמים מ"ה, ולכן תחלק הלכם לידע שפלות עצמו וגדלות הבורא שהוא ב' מ"ה כנ"ל, ע"כ, ובדרך זה פי' הצמח צדיק, במ"ה אדע על ידי ב' מ"ה שהוא גדלות הבורא ושפלות עצמו אדע כי אירשנה כי עניים ירשו ארץ (תהלים לז-יא).

עוד הביא הצמח צדיק בשם אביו הרה"ק התורת חיים זי"ע לפרש אמז"ל הן הן מעשי מרכבה (חגיגה יג.), כי האדם צריך לחשוב תמיד גדלות הבורא ע"ד ה"ן לה' אלקיך השמים ושמי השמים (דברים י, יד), ושפלות עצמו שעתיד למות ע"ד ה"ן קרבו ימך למות (דברים לא, יד), וכשיזכור תמיד השני הן, יוכל להיות מרכבה להשכינה, ובדרך זה מפרש הצמח צדיק הפסוק בפרשת שלח (במדבר יג, כג) וישאוהו במוט בשנים, כמו"ט ר"ל ב' מוט"ו שהם ב' פעמים ה"ן הנ"ל, שזה היה כוונת יהושע וכלב בנטילת האשכול, ואחר כך כאשר פגמו המרגלים על ידי הגבהות אז לא היו יהושע עמהם, עכד"ק.

12. מפי התלמיד הוותיק הרה"ח ר' משה הערש רוזנברג ז"ל

נענה רבנו זי"ע לפרש בדרך זה אמז"ל בירושלמי (תרומו פ"א ה"א), סימני שוטה היוצא בלילה והלן בבית הקברות והמקרע את כסותו והמאבד מה שנותנין לו, א"ר הונא והוא שיהא כולחן בו, דאם לא כן אני אומר היוצא בלילה קניטרוקוס, הלן בבית הקברות מקטיר לשדים, המקרע את כסותו סוליקוס, והמאבד מה שנותנים לו קודייקוס, רבי יוחנן אמר אפילו באחת מהן, אמר רבי אבון מסתברא מה דאמר רבי יוחנן אפילו אחת מהן ובלבד במאבד מה שנותנין לו אפילו שוטה שבשומים אין מאבד כל מה שנותנים לו. דאפשר לרמוז הכונה בזה, המאבד מ"ה שנותנים לו, היינו הבחי' מ"ה הרומז לגדלות הבורא ושפלות עצמו, ומסתבר בר' יוחנן אפילו אחת מה"ן והיינו שנשאר עם אחת מב' הבחי' ה"ן דהיינו שיש לו רק גדלות הבורא או רק שפלות עצמו שגם זה אינו נכון, שהרי אם מכיר בגדלות הבורא ית"ש וגם את עצמו מחשיב מה פעל כי תועבת ה' כל גבה לבב, ואם הוא רק במדרגה של שפלות עצמו ואינו מכיר בגדלות הבורא ית"ש הרי שוב הוא בא לידי עצבות ומרה שחורה וכבר אמרו צדיקים שעצבות ומרה שחורה אינה עבירה הכתובה בתורה אבל למה שמדה זו יכול להביא על האדם אין שום עבירה ואפילו חמורה ביותר יכולה להביא לו, וזה שאמר ר' אבון מסתברא מ"ה דאמר ר' יוחנן אפילו אחת מה"ן, דבחי' מ"ה היינו גדלות הבורא ושפלות עצמו בעיני תרתי, אך כשיש לו רק בחי' אחת מה"ן אזי הוא שוטה המאבד מ"ה שנותנין לו, ולזה ומסיים ר' אבון ובלבד במאבד מ"ה שנותנין לו אפילו שוטה שבשומים אין מאבד כל מה' שנותנים לו, כל מה היינו ב' בחי' מה שנותנין לו, והיינו דשוטה הוא מי שאינו מתכוון בגדלות הבורא ית"ש אשר השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, ובכל יום ורגע ניתן לראות זאת בכל דבר, ולעומת זה אף כשמתכוון בגדלות הבורא אם לעומת זה הוא עדיין חושב מגדלות עצמו כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ולא חושב שהן קרבו ימך למות היום כאן ומחר בקבר רח"ל הוא גם כן הבל ורעות רוח, ולשוטה יחשב".

סברא ליסע לגייס כספים בעצמו ולא על ידי משולחים

בשהיה רבנו זי"ע בארצות הברית והיה נוסע ממקום למקום ואף למקומות נרחים יחסית שהיה שם מיעוט אנשים, ובהתמסרות של מסירות נפש ממש, כידוע שנסע לדטרויט נסיעה של הרבה הרבה שעות באותן זמנים, ולבסוף אפילו לא נכנס להאולם מפני שלא היה מספיק בצניעות המחיצה בין הגברים והנשים, פעם אחת כשהגיע רבנו אל אחת הקהילות שהיו שם מקצת אנשים שאלהו אחד מאנשי המקום למה הטריח הרבי את עצמו לכד לבוא עד כאן ולא עשה כמו שאר מוסדות שהיו כבר אז ברוסיה ובהונגריה וכמו כן היו שדר"ם ומשולחים מארץ ישראל באים מפעם לפעם.

נענה רבנו זי"ע הנה מצאנו דמשה רבינו לא רצה לטרוח בעצמו לילך למען ישראל ולמען ארץ ישראל, ועל כן שלח שלוחים אלו המרגלים, שהיו אנשים כשרים בהליכתן כמבואר ברש"י, אבל משה שהיה מנהיג ישראל וידע להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, הכיר על השלוחים שבכל זאת הרבה הדרך עושה ומקלקל, והם צריכים ברכה שיצליחו, ועל כן גם נתן ברכה ליהושע ושינה שמו ליהושע כמפורש בקרא, ולכן מיד כששלחם והם עדיין אנשים כשרים עורר אותם והזהירם כבר ויתורו שיראו שגם ישאר קצת ויתירו מכל מה שיכניסו ויקבלו, שיהיה גם קצת הרווחה להמוסד והישיבה שאתם באים בשמה, ולא תבזבו כל הכסף שתקבלו על הוצאות ופראצענטן וכו', ויודעים אתם את הוצאות משלוחים אלו ועל כן נהייתו לבד השליח ולא שלחתי אחרים אף שהדבר קשה מאד".

לתלמידי ישיבה העוסקים בתורה נדרש הרחבה והרחבת הדעת

בך הוא דרכה של תורה פת כמלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך

ומוב לך אשריך בעולם הזה ומוב לך לעולם הבא (אבות פ"ו מ"ד), בעת שנמע רבנו להתרים את אחינו בני ישראל למען בנין ישיבתו המפוארת, נפגש עם אחד הגבירים, שאלו הלה ילמדנו רבינו וכי לבנין נאה נוקקים התלמידים העוסקים בתורה, הלא כבר הורו לנו חז"ל פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וכו' אם אתה עושה כן אשריך ומוב לך, נענה מרן דייק נא היטב לשון תנא דמתניתין ואם אתה עושה כן פי' באם אתה העשיר עושה כן ומתנהג בדרך זה אזי יש לך זכות לדרוש זאת אף מהממיתים עצמם באהלה של תורה, אבל כאשר הנך חי ב"ה בעושר ובהרחבה יתירה, על אחת כמה וכמה שיש לאפשר לההוגים בתורה שיוכלו לשקוד על תלמודם מתוך הרחבת הדעת.

והרחיב וביאר רבנו דבריו דבאמת כל המשנה של כך היא דרכה של תורה קאי דייקא על הבעלי בתים העוסקים במשך היום במסחר על המחיה ועל הכלכלה, ואילו בזה אין להסתפק כלל שעבור בחור ישיבה המקבל על עצמו להיות הוגה בתורה יומם ולילה ולא לבטל ומנו כלל, דבוודאי מגיע לו כל האמצעים המרחיבים דעתו שיוכל באמת למלא שאיפתו ולישב על התורה ולהשיג מלא חפניים תורה, כי אצל בחורים צעירים כל רגע יש לו חשיבות מיוחדת כאמז"ל (שבת כא:): למאי נפק"מ לגירסא דינקותא, דמהאי תנא ששמע מינה קודם ישאר לו יותר טוב בזכרונו, ואף דלכאורה הרי שניהם אמרו זאת זה אחר זה וממילא כל הגירסא דינקותא זו הוא בכמה דקות ולא יותר מ"מ בא ללמדנו דאף גירסא דינקותא של כמה דקות יותר מוקדם חשוב מאד, וממילא בוודאי שחבל על כל רגע שלא יוכל הבחור ללמוד כראוי, וכיודע מהש"כ הישמח משה לבנו הרה"ק ר' אליעזר ניסן לפני היותו בר מצוה, 'בני ידידי הלא לך לדעת כי שני ינקותי הם מבחר החיים וכיטול שעה אחת בהן הוא מגדולי העוונות, מעוות אשר לא יוכל לתקן וחיסרון לא יוכל להמנות (קהלת א, טו), כי תמול לעד לא ישוב, ושעה אחת בשני הבחרות כשנה שלימה בשני העמידה חשוב, למאי נפקא מינה לגרסא דינקותא, הוא על לוח חרותה' עיי"ש.

דרבה של תורה ירמוז להבעל הבית אשר במשך היום הוא בדרך אל לימוד התורה, כי אף שהוא עסוק במסחר או יושב בחנותו ואינו יכול ללמוד,

מ"מ כיון שרצונו לילך ללמוד והיה רוצה שתורתו תהא עיקר ומלאכתו מפלה ולא להיפוך, הרי בזה שהוא כל היום בדרך להשיעור היומי שלו בתורה נחשב לו כאילו הוא עוסק גם בתורה, והוי תורתו עיקר ומלאכתו עראי כדאיתא בספרים, וכך מתפרש המשנה 'כך הוא דרכה של תורה' היינו להבעלי בתים שהם כל היום בדרך ללימוד התורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן והיינו שאם באמת כל ענינו הוא להגיע ללימוד התורה אזי עכ"פ בשעת השיעור הקבוע לו יקיים 'קביעות' עתים לתורה, ולא יתן לנפשו זמן להיות מתענג על פת עם בשר ולקנות לו משקאות טובים וכדו' שיפסידו אותו מלהגיע אל הלימוד, והיינו פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, שלא יבלה זמנו לאכילה ושתיה יתירה אלא יצמצם מאכלו ומשתהו כדי שיוכל להגיע בזמן להשיעור ולא יפסיד מהקביעות עיתים, ויהא מוכן לסבול חיי צער למען התורה אף שהוא כבר עייף מכל היום והוא בבחי' חיי צער, ועל הארץ תישן באם ירדם בביהמ"ד, מ"מ לא יוותר על לימודו בסוף היום, והבעל הבית שכך הוא דרכו כל יום להגיע בסוף היום ללימוד התורה הקדושה, הרי הוא מוכיח סופו על תחילתו שאכן הוא רוצה לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, אלא שהוא אנוס למען פרנסתו ומחיית בני ביתו לזה אמרו אם אתה עושה כן אשריך ומזב לך, ויש להבעל הבית הזה חשיבות כמו ה'שיבה בחור' שעליו נאמר אשריך בעולם הזה ומזב לך יהיה בעולם הבא, אבל ה'שיבה בחור' עין לא ראתה אלהים זולתך ובוודאי שאין ספק שמגיע לו כל מה שאפשר לו כדי להשיג הגירסא דינקותא שלו שהוא לו ליסוד החיים ושילווה אותו כל השנים שיחיה עד מאה ועשרים שנה.

אוצר סיפורים יקרים שנשמעו מפי
כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א
על ישראל הדרתו, בקרית מלך רב, בני ברק
על דודו זקנו רבנו הק' מווישווא זי"ע

הנה נודעת בשערים דביקותו הגדולה של כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א בדודו-זקנו הגדול והנשגב רבינו הק' מווישווא זי"ע, כאשר מאז לפני עשרות רבות בשנים קבע לעצמו מנהג טוב ויפה להשתתף בכל השנים בסעודת ההילולא שהתקיימו לזכרו הטהור של רבינו זי"ע על ידי תלמידיו הוותיקים, בהם היה משתתף בקביעות עד עלותו לכהן בראש הנהגת העדה בשיכון וויז'ניץ בני ברק.

באותם סעודות הילולא היה נושא מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א דברי תורה וסיפורי צדיקים במשנתו ובהנהגתו של בעל ההילולא רבינו הק' זי"ע, וחבל על דאבדין שאין תחת ידינו את כל האוצר הבלום שנשמע מפי הקודש משך כל השנים, שהיו הדברים משיבים את הנפש במילין יקירין.

כן היה מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א קובע את מקום תפילתו משך כמה שנים בבית המדרש ווישווא בבני ברק, והיה שומע ומקבל את לקחם הטוב

של תלמידיו הנאמנים של רבינו זי"ע - במיוחד יש לציין את החסיד הוותיק ר' בן ציון טאבאק ז"ל תלמיד מובהק של רבינו זי"ע, בונה ומקים בית ווישווא אחרי המלחמה, שהיה יד ימינו של יבלחט"א מרן אדמו"ר שליט"א כל השנים במסירות גדולה - כפי שהוא מרבה לחזור עליהם ולספרם ברבים ככל עת מצוא ובפרט בימים הסמוכים להילולא קדישא זי"ג טבת.

גם בבית מדרשינו במאנסי זכינו לקבל הדרת פני קדשו כמה פעמים בביקורי חיזוק אצלינו, וגם בעת מסעו הראשון לארה"ב אחרי עלותו על כס ההנהגה, הופיע בהדרו לתפלת מנחה בבית מדרשינו, בין הדברים סיפר שם להרה"צ אב"ד שליט"א שהיה משתדל ללכת בכל שנה להתפלל על הציון הק' של רבינו זי"ע ביומא דהילולא רבה.

כאן המקום לציין ולהדגיש את הידידות הקרובה והאמיצה שהייתה בין הרה"צ רבי נפתלי צבי מוישווא זצ"ל לבין יבלחט"א מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א, אשר היו ידידים קרובים בלב ונפש משך כל השנים. לפני שנים אחדות, כשהיה מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א בבית החיים במאנסי ועבר על ידי מצבתו, נענה ואמר למלוויו: "רבי נפתלי ווישעווער איז געווען פאר מיר א ידיד אמת!"

זכות גדולה היא לנו לקבל חיזוק ועידוד ממרן אדמו"ר שליט"א בכל עת מצוא על הפעולות הטובות הנעשות על ידי מכוון 'ברכת נפתלי', כפי שזכינו לקבל במשך השנים האחרונות על הדפסת הספר הק' 'אהבת שלום' החדש, וביותר בתקופה זו עת עוסקים אנו בהוצאת הספר הק' 'אהבת ישראל' על התורה והמועדים, שבע"ה יופיע לאור בקרוב ברוב פאר והדר.

במאמר שלפנינו ליקטנו חלק מתוך האוצר היקר, מתוך דברות קדשו של מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א מכמה שנים, מה שסיפר ודיבר במעלתו וברוממותו של רבינו הק' מוישווא זי"ע. ועוד חזון למועד לפרסם שאר דברי תורה וסיפורים. תודתנו העמוקה נתונה בזאת לידידנו הרה"ח ר' שלמה קליין שליט"א מבני ברק, למערכת 'פונעם רבי'נס הויף' וכן למערכת דא"ח וויז'ניץ והרה"ח ר' חיים מאיר טאבאק שליט"א, תשואות חן להם על הסיוע בבירור מקחו של צדיק.

בשורות אלו נשגר בזאת ברכה לראש משביר, שיתחדש כנשר נעוריו ויזכה להנהיג את העדה הקדושה על מי מנוחות עוד רבות בשנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, שתהא רפואה שלימה בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת הגואל בב"א.

חסידים קענען לענען

דו"ר זקני הגה"ק הרב מווישווא זי"ע, רב חיליה היה באוריתא. זקיה"ק ה"אהבת ישראל" זי"ע התבטא אודותיו: "יותר מן הספרים שיש לי בארוני סדורים אצלו במוחו"...

שמעתי מאחד ששמע מאחד מראשי השיבות בארה"ב, שבעת ביקורו של דו"ר מווישווא בארה"ב בשנת תרצ"ו לטובת ישיבתו, ושהה שם כמה ירחים, מחודש אדר עד חודש אב, הללוהו כולם כגאון עולם, והכל סחו על הדרשות המופלאות והארוכות שנושא בכל אתר ואתר, וחשב הוא שבודאי דרשה אחת יש לו באמתתו והוא חוזר עליה בכל מקום בואו, וגמר בנפשו להתחקות אחריו ולעקוב אחר הדבר.

אך מה מאד נשתומם בהיווכחו שלא הרי זו כהרי זו ואין דרשה אחת הדומה לחברתה, והיה לו לדבר חידוש לראות רב מעדת החסידים הגדול בתורה בגאונות מופלגת כזו, "אז חסידים קענען לענען".

רוב תקיפותו ופעולותיו

ידוע היה דו"ר הגה"ק הרב מווישווא זי"ע ברוב פעולותיו ורוב תקיפותו אשר עמד על חומות היהדות והכשרות, כאחריותו של רב שכל עניני הקהילה רובצות עליו ועל אחריותו.

באזור מארמרוש היה מצב היהדות איתן יותר, שם שימש דו"ר מווישווא ברבנות, אך באיזור בוקובינה היה מצב היהדות ירוד ביותר, עד כדי כך שהיו כאלו שבאו בעיצומו של שבת העירה ברכבת, והיה ה'דמשק אליעזר' זי"ע מקדים ללכת לתחנת הרכבת קודם בא הרכבת, ומברך לכל אלו בברכת 'שבתא טבא', הם חמה אחזתם... ונזהרו מלשוב על אוולתם זו. דאס איז אויך געווען א דרך פון צדיקים.

תפילין של מי

ידוע שבני אא"ז ה"סבא קדישא" זי"ע קיבלו הורמנא והיתר הוראה מידי פוסק הדור הגה"צ רבי שלום מרדכי הכהן מברעז'אן זצ"ל. לא היה קל לקבל ממנו כתב סמיכה, אמנם המה הצליחו לענות על כל שאלותיו

וידעו דבר דיבור על בוריו, הגאון העניק לכולם סמיכת רבנות והיתר הוראה, וקרא עליהם על השגתם הנעלה - "ובני ישראל' יוצאים ביד רמה".

מסופר על דודי-זקני מווישווא זצ"ל, ששאלו הגאון מברעז'אן זצ"ל "היכי תמצי" מחודד: מה הדין בתפילין שנפלו לתוך חלב, האם נאסר החלב.

נענה מיד ואמר: תלוי הדבר, אם התפילין הם מיהודי כשר או מצדוקי. כי אנו הנוהגים להניח התפילין על הראש, אזי אין בהם שום חשש. אך הצדוקים מניחים תפילין על המצח, והרי איתא שזיעת הפנים סכנה היא - על כן משום חשש סכנה יהא החלב אסור, ע"כ. וקילסו הגאון מאוד.

ביקורו המפורסם בארה"ב

סיפר לי הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס הי"ו מירושלים עיה"ק, שבעת שהותו של אאמו"ר הק' זי"ע במדינת אמריק"א בשנת תשל"ח, העיד לפניו הר' משה שרר ז"ל על ביקורו של דו"ז הרה"ק מווישווא זי"ע בארצם בשנת תרצ"ו - שכידוע ערך אז נסיעה גדולה לטובת ישיבתו, ושהה שם כמה ירחים, מחודש אדר עד חודש אב - וסיפר שהוא חבש אז את ספסלי ישיבת "תורה ודעת", ובהגיע שמעו של דו"ז אשר היללוהו כגאון עולם והכל סחו על הדרשות המופלאות והארוכות שנושא בכל אתר ואתר, חשבו תלמידי הישיבה שבודאי דרשה אחת יש לו באמתחתו והוא חוזר עליה בכל מקום בואו, וגמרו בנפשם להתחקות אחריו ולעקוב אחר הדבר. אך מה מאד נשתוממו בהיווכחם שלא הרי זו כהרי זו ואין דרשה אחת הדומה לחברתה, והיה להם לדבר חידוש לראות רב מעדת החסידים הגדול בתורה בגאונות מופלגת כזו.

דו"ז אף הוזמן למסור שיעור בהיכל ישיבת "תורה ודעת", ובהגיעו פנה לראש הישיבה (הג"ר שלמה היימאן זצ"ל) ואמר לו שידרוש הוא תחילה, ובתום דבריו נעמד דו"ז ופתח במשאו, ולגודל תמהונם נסבו כל דבריו אודות החידושים שהשמיע ראש הישיבה זה עתה, כאשר משך שעות מספר עמד ודרש בענין הזה ופלפל בדברים, עד שסלל מהלך אחר בסוגיא והיו הדברים מחוורין, וזאת בלא שידע מתחילה באיזה ענין יעסוק ראש הישיבה בשיעורו.

בן סיפר רבי משה לאבי הק', שבהגיע דו"ז לאחת מן מסיבות הצדקה שנערכו לטובת ישיבתו, שם נקבצו נגידיים רבים בעלי יכולת, נחרד לראות כי ישובים המה אנשים ונשים בערבוביא בלי מחיצה המפסקת, וכמובן סירב להכנס פנימה ורצה לשוב על עקבותיו לאלתר.

אמרו לו בני המקום, הנכם באים מאירופה, שם אכן מקפידים על גדר קדושה אלו, אולם כאן באמריקה אי אפשר להנהיג כן ומדוע תפסידו בגין כך את הממון הרב שאפשר לקבץ במסיבה זו. נענה דו"ז בנחרצות: "דער באשעפער איז אויך דא און די תורה איז אויך דא, ולא תהא כזאת להקל ראש באמריקה ביסודי הדת", והשמיע בפניהם דברים כדרכונות בהטעימו את דבריו ברמזו הכתוב במלאכת המשכן (שמות לה, כב) "ויבואו האנשים על הנשים ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד".

ויקח את המאכלת

דודי הגה"ק מווישווא זצוק"ל פירש הכתוב (בראשית כב, י) "ויקח את המאכלת לשחוט את בנו", על תופעה שפשתה באותם הימים שהיו שולחים את הילדים לכל מיני גימנסיות שטאדירען, בטענה שבזה יהיה להם פרנסה ברבות הימים, אלא שבסוף מן האוירה הקלוקלת ששרתה באותם מקומות ירדו ל"ע מן דרך הישר.

אמר ע"ז דודי, כי אותם האנשים לוקחים את ענין המאכל"ת - מאכל ופרנסה, ובזה התירוץ הם שוחטים והורגים את נפש ילדיהם חלילה!

חכך כייז הטוב

הן ידועים דברי הזוה"ק (ח"ב רסד:) כי קלקול הפה גורם לעיכוב בקבלת התפילות רח"ל, מדו"ז הגה"ק מווישווא בספה"ק "שארית מנחם" איתא להמשיל הדבר למשקה היין, מחד ראוי הוא ומשובח למצוות ה' לקידוש והבדלה, ברם אם נגע בו עכו"ם מיד אסרו ואינו ראוי לכלום, כן הוא הפה, טוב הוא ומעולה לתפילה, אבל אם פגם בפה חלילה, כמו נאסר הוא בדיבורים אסורים - המונעים את קבלת התפילה.

זה שאמר הכתוב (שיר השירים ז, י) "וחכך כייז הטוב הולך לדודי למישרים",

החיק, הפה, הינו כדוגמת היין, אשר "הולך לדודי" ית"ש, בתנאי שהוא "למישרים" - כשלא נפגם חלילה וחס, ע"כ.

לאשמה בו

רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו (אבות פ"ג מ"ז). דו"ז הגה"ק בעל ה'שארית מנחם' מווישווא זי"ע פירש המשנה בדרך רמז ואמר, המהלך בדרך השם, ושונה, היינו שלדאבון לב כל בניו אינם ממשיכים בדרכי האב ומפסיקים ממשנתו, סרים מן הדרך הישרה, הרי לא תמיד האשמה תלויה בדרך החינוך שהנחיל להם האב, רק כאשר ההורים שולחים את הבנים להשתלם במדעים שונים וללמוד חכמות חיצוניות, אזי האשמה תלויה באב, שהעניק להם חינוך קלוקל.

הביצד ניתן לדעת אם התוצאה היא באשמת האב או לא, הרי זה הסימן מסור בידך, אם האב מתפאר בכנו ואומר מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה, הוא מתגאה בכנו ואומר: ער איז א גיט קינד, ער איז מקיים מצוות כיבוד אב, א גיט הארץ, זה הראיה שהאב מתחייב בנפשו, והוא אשם בכך שבנו הפסיק ממשנתו ואינו מתנהג בדרך התורה, ולא אחת האב הוא הגורם העיקרי בזה שהיה מזרז את בנו לצאת מבית הישיבה ולפנות ללמוד באוניברסיטה כדי שיהיה לו מקצוע בידו, הרי זה מתחייב בנפשו, לא כן אם האב והאם אינם מתפארים בכך הזה, שיצא מן השיטה, הרי זה הסימן שאין האשמה תלוי בהם.

לא תעבור בי

דודי הגה"ק בעל 'שארית מנחם' מווישווא זי"ע אמר בדרך צחות שבפסוק 'ויאמר אליו אדום לא תעבור בי' יש רמז לנהוג בכל העולם כולו, שעם הופעת אור אדום בתמרורי הרחוב הרי זה סימן לעצירה.

צדיקים רואים הכל מראש

בנאות דשא סיפר מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א, בשם חתנו הגה"צ רבי חיים הערש מייזליש שליט"א ראש ישיבת סאטמאר ב"ב, ששמע מזקינו כ"ק אדמו"ר רבי יוסף מדעעש זצ"ל שהיה אצל הס"ק ה'אהבת ישראל'.

זי"ע בתשעה באב, ואמר לאחד הנוכחים: 'גיי אויספאסטן', ופנה הס"ק לבנו הגה"ק בעל 'שארית מנחם' מווישווא זי"ע, ואמר: הנכון הוא שהוא צריך לאכול? ואכן הלה יצא וטעם, ובצהרי היום תפס אותו מחלת אולקוס, ובזכות שאכל ניצל, והפטיר רבינו שליט"א: "צדיקים רואים הכל מראש".

ראש ישיבת סאטמאר סיפר את המעשה בהרחבה: זקני האדמו"ר רבי יוסף מדעעש, היה שמו יוסף בן רבקה, וכאשר היה פעם אצל הס"ק האהבת ישראל, אמר לו הסבא קדישא ששמו יוסף בן רבקה ר"ת 'רבי'.

האדמו"ר מדעעש היה בנו של הרה"ק ה'כנסת יחזקאל' זי"ע, ובני הקהילה נתנו לו כסף כדי שישע בימי הקיץ למארינבאד לחיזוק כוחותיו, כיון שסבל על מחלת ה'אולקוס' ל"ע. היו שם במארינבאד גם ה'אהבת ישראל' וכן בנו הגה"ק בעל 'שארית מנחם' מווישווא זי"ע.

ביום תשעה באב אחר סיום אמירת הקינות, ניגש ה'אהבת ישראל' אל האדמו"ר מדעעש והורה לו ללכת לטעום ולא להשלים התענית. האדמו"ר מדעעש היה תמה על מה ולמה יעשה כן? אבל אז קרא ה'אהבת ישראל' לבנו שהיה אז רבה של ווישווא ואמר: "הרי מעלת כבודו מכהן כרב ופוסק, האם מותר לו להרבי מדעעש לאכול?" הבין הרב מווישווא שיש דברים בגו וענה הן.

שב הרבי מדעעש לבית האכסניה, כשהוא מלא תמיהה על ההוראה, שהרי הרגיש בטוב, אלא שבצהרי היום נתקף בפתע בהתקפה חמורה של האולקוס ומיד השיב נפשו במידי דמזין, והיה אומר כל ימיו שה'אהבת ישראל' הציל את חייו ופעל עבורו ישועה בדרך נס ופלא.

רשמי קודש מקבלת הספר 'שארית מנחם' – אלול תשרי

מתוך גיליון 'פונעם רבי'נס הויף' אלול תשפ"ה

אל הקודש פנימה נכנס הרב ליפא מייזליש הגיטש הספר 'שארית מנחם - אלול תשרי' שהופיע ל'קראת ימי הרהמים הירצון.

רבינו הביע קודת רוח לראות את המאמרים החדשים שלא שזפתם עין הופוס עד כה, אשר נערכו מגלילי כתב יד קרשו של הגה"ק המחבר זי"ע, ועיין רבינו בין עמודי הספר, הקריא את הכתוב אודות שירת הניגונים מצד הקדושה, שצריך חוש ורגש להבחין בין קודש לחול, כהאי לישנא: איתא בספרים הק' שהשומע שיר לצים אין מקבלים תפלתו ארבעים יום, ומצאתי רמו על זה, שמושה רבינו ע"ה אחר ששמע וראה המחולות כמעשי העגל לא נתקבלה תפלתו ארבעים יום, כי אמצעים היו ככעס לפי החשבון שכיום י"ז תמו נשתברו הלחות, נמצא ארבעים יום כלים בר"ח אלול, שאז נתרצה השי"ת ועלה משה לפסול לוחות שניות'.

רבינו המשיך להקריא את הנדפס שם בהגה"ה: פעם הופיע בעל מגן בעיר ונאספו רבים לראות את השירה ונעשה תערוכות רח"ל על כן נשא רבינו זי"ע שיחה נוקבת לעורר על ההתקלות האסורה, ואמר בתוך הדברים, כתוב בפרשת קרח וכל העם נסו לקולם, והעירוד המפרשים שהיה צריך לומר 'נסו מקולם' שהרי העם נסו ממקום הבליעה מחמת הקולות ולא נסו אל הקולות, אכן ידוע שהיו בכית המקדש ב' כתות מהלוויים העומדים לשרת, שוערים ומשוררים, וקרח ובניו היו מן המשוררים כדמצינו לבני קרח מזמור שיר, והגה כאשר יצא הקול במחנה 'קרח זינגט' הבינו כולם שהוא משורר ומירוד מבית המקדש, ונסו כל העם 'לקולם', לראות ולשמוע את השירה, אך כשהגיעו אל המקום נכחו לראות שטעו בהגנת הדבר, וקרח שוקע, דהיינו 'זינגט' בלשון אידיש.

הרחיב רבינו בענין זה שבימינו אנו ישנם משוררים ומזמרים העומדים על הדוכן וסוחפים אחריהם את המון העם הבאים לראות ולשמוע, ואין הדבר מגיע ממקום של קדושה, כי מתוצאות אלו האסיפות ההמוניות ניכר הדבר ר"ל.

רבינו הפטיר: דער ווישווא'ער רב איז געווען א עומד בפרץ, זיינע דרשות זענען געווען באוויסט מיט א מודא'דיגע גאונות און נעימות, מעורר זיין די מענטשן, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל'.

הורה רבינו למסור ברכת ישר כח על הספר, והתעניין על עבודת צוות העריכה המתעסקים בקדשים בהוצאת כתיב היד לאור.

ואמר רבינו עוד: דו"ז בעל שארית מנחם השקיע כל כוחו בהרכצת תורה לתלמידים, וזכה להעמיד אלפי תלמידים לתפארת ולשם ולהעמיד הדת על תילה בווישווא וגלילותיה. היה מפורסם כנואם בחסד עליון והגאונות היתה לשם דבר בכל המדינה.

רבינו ביקש שהספר יהא על שולחנו לפניו, כדי לעיין בו בהמשך. ואיחל רבינו ברכת הצלחה וסייעתא דשמיא לכל חברי הוועד המתעסקים בקדשים בעריכת המאמרים וכתבי היד, בראשות הרה"ח ר' שמשון שטרן שליט"א.

פרק ג

עובדות וסיפורים

דרשת הרה"ח ר' יעקב אהרן ווערצבערגער שליט"א

משב"ק ויד ימינו של כ"ק מרן אדמו"ר
בעל תורת מרדכי מוויז'ניץ זצוקלה"ה

סעודת הילולא רבתי בבית מדרשנו – מוצאי ש"ק פ' ויחי תשע"ט

ראשית כל הנני להבהיר בזאת: לא איש דברים אנכי. ואפילו שיש רבים שאומרים זאת ולמעשה הם עומדים ומדברים, אבל אני באמת לא באתי לומר כאן דרשה, רק לומר דברים ששמעתי מפי רבינו זי"ע.

רבינו זי"ע היה אומר הרבה פעמים במסיבות מלוה מלכה שנערכו לטובת המוסדות, שיש שלש מידות אצל הבאים להשתתף במסיבות כאלו. יש את אלו שכבר נמצאים דורי דורות בחצרות בית קאסוב-וויז'ניץ, יש את אלו שאבותיהם היו מקושרים לצדיקי בית וויז'ניץ, ויש את אלו שבעצמם מקושרים לצדיקי השושלת הקדושה. ואנו יכולים כבר להוסיף למרבה הצער, שיש את מי שמקושרים לרבינו זי"ע אשר נמצאים אנו עדיין בתוך השנה הראשונה להסתלקותו לשמי מרומים.

כך אפשר לומר גם במסיבה זו שאנו מסובים בה:

יש כאן מן הסתם יהודים שכבר נטועים עמוק בשורשי בית וויז'ניץ-ווישווא, יש את אלו שאבותיהם למדו בווישווא כמו זקני הרה"ח ר' ירוחם זאב ווערצבערגער ז"ל אשר למד אצל רבינו הגה"ק מווישווא זי"ע, והיה מספר איך היה בוחן את הבחורים בשתי שורות, שהתחיל לבחון קודם ארבעה בחורים מצד ימין ואחר כך כבר לשאול ארבעה בחורים מצד שמאל, וכך היתה נופלת אימה ויראה על כל הבחורים שעמדו לפניו ביראת כבוד ובחרדת קודש^א.

יש גם את אלו שלא הכירו את הגה"ק מווישווא ולא היתה להם שום שייכות אליו מצד הוריהם ואבותיהם, אבל היות שהיו מקושרים למרן רבינו זי"ע והוא היה מקושר בלב ונפש בהערצה גדולה לדודו הק' מווישווא זי"ע, כפי שהיה מדבר עליו תמיד בהתפעלות מיוחדת ובהפלגה גדולה, וזהו הקשר שלהם אל המסיבה כאן.

שבת אחים גם יחד

קראנו היום בתורה בפרשת השבוע "ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה", ולכאורה מהי הברכה שכל אחד מברך את צאצאיו בברכה זו? אלא הברכה היתה שיעקב אבינו לקח את אפרים הצעיר והקדימו לפני מנשה הבכור, וכך בירך אותם בלי שיהיה חילוק בין מנשה לאפרים אפילו שהוא יותר גדול ממנו.

בכך ביקש יעקב אבינו להורות לדורות הבאים, כה תברכו את בני ישראל

א. בחודש ניסן תרצ"ה התקיימה שמחת נישואי הרה"ק רבי חיים יהודה מאיר מווישווא זי"ע בסיגעט, ורבינו סיפר שהוא זוכר את הס"ק זי"ע נוסע מגרויסווארדיין לסיגעט על שמחת האויפורן. כמה שנים לפני זה, גבר טורא בין הגה"ק מווישווא לבין דודו הרה"ק רבי פנחס מבארשא זי"ע שהתגורר מלפנים בווישווא ועבר לסיגעט, וסיפרתי לרבינו מה ששמעתי מפי זקני הרה"ח ר' ירוחם וואלף ווערצבערגער ז"ל [בן הרה"ח ר' מענדיל ז"ל משיעף, בן הרה"ח ר' חיים נפתלי הערץ ז"ל מבארשא, בן הגה"צ רבי יצחק ווערצבערגער זצ"ל דומ"ץ בארשא בתקופת רבינו הק' ה'צמח צדיק' זי"ע], שכשנסע הס"ק לסיגעט לרגל שמחת החתונה, יצא אחיו הרה"ק מבארשא לקראתו וגם אבי החתן הגה"ק מווישווא יצא לקבל את פני אביו הק', ובדרכם לסיגעט לקח הס"ק את אחיו הרה"ק מבארשא שישב לצידו האחד, ואת בנו הגה"ק מווישווא לקח שישב לצידו השני, וזקני ז"ל הדגיש בזה שאמרו אז כי עשו שלום ביניהם שני הצדיקים. כשסיפרתי את הדברים לפני רבינו, היה נראה שמקבל את הדברים באמת וצדק.

אמור להם, שלא יעשו שום חילוק ובוודאי לא מריבה וקטטה בין האחים, גם אם יש גדולים ומבוגרים יותר, אלא כולם מקבלים את חלקם שווה בשווה.

ברכה מרובה זו יכלו לראות אצל בניו הקדושים של הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע, שעל אף שהגה"ק מווישווא זי"ע היה בכור הבנים, היו כל האחים אהובים וקרובים זה לזה בלי שום חילוק, וזוהי הברכה הגדולה ביותר שהאב יכול לברך את בניו ולהתברך מהם אחרי הסתלקותו.

הסתלקות הגה"ק מווישווא זי"ע

אנו עומדים עכשיו במוצאי שבת קודש פרשת ויחי, ואנו עוד בתוך שנת ההסתלקות של רבינו זי"ע. קשה להאמין שבדיוק לפני שנה, מוצאי שבת ויחי עזב רבינו את העיר מאנסי ואת ביתו נאווה קודש בפעם האחרונה, שאז נסע לבית החולים עד הסתלקותו ביום כ"ט אדר.

כידוע, בכל פעם שהיה רבינו מספר סיפורים ועובדות, היה בהם תמיד מוסר השכל ולקח טוב. הוא עצמו לא היה סובל לשמוע סתם סיפורים בלי שום לימוד או משמעות שיש בהם, ולפעמים היה שואל ומעיר: "נו, די מעשה לערנט אונז עפעס?", כמבקש לומר שאין טעם לספר סתם דברים בלי שום תכלית ולימוד.

בתחילת שנת תש"א, אחרי שנסע רבינו זי"ע להיות אצל הרה"ק מסאטמאר זי"ע בהושענא רבה ושמיני עצרת, חזר לגרויסווארדיין על שבת בראשית בצל אביו הרה"ק בעל 'אמרי חיים' זי"ע, אבל תיכף אחרי אותה שבת קם ונסע רבינו זי"ע לעיר הגדולה קלויזנבורג, שם קבע משכנו בבית גיסו הגדול הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע ואחותו הרבנית מרת מאניע ע"ה, עד שבת חנוכה תש"א.

כך זכה רבינו להיות בקלויזנבורג קרוב לשני חדשים ואז גם זכה לראות את דודו הגדול הגה"ק ה'שארית מנחם' מווישווא זי"ע בימיו האחרונים, כשהגיע לביתו של רבי יודאלע בקלויזנבורג כדי לדרוש ברופאים, רבינו תיאר איך באחד הימים לפני חנוכה, בפתע פתאום וכלי שיקבלו הודעה מוקדמת על כך, נכנס הגה"ק מווישווא לתוך הבית, ונפל על ה'ספה' באפיסת כוחות מחמת חולשתו הגדולה, כשהוא מגיע לשם עם ה'הויז

בחור' ר' שמואל זאנוויל כהנא ז"ל, וביקש שיקראו לרופא כי הוא אינו חש בטוב.^ב

רבינו סיפר גדולות ונצורות על רבי יודאלע שהלך אז אצל רופאים גדולים בעיר ופעל בלב ונפש למען רפואתו של דודו הק' מווישווא שהוכנס תיכף לבית החולים בקלויזנבורג, והרופאים המומחים שם אמרו שחייבים לעשות לו ניתוח דחוף. רבינו אמר שרק אז נודע להם שהוא חולה מסוכן והגיע במכוון מווישווא לקלויזנבורג לדרוש ברופאים על דבר מחלתו הקשה.

רבינו גם הלך לבקר את הגה"ק מווישווא בבית החולים ביום חמישי אחרי הניתוח, וראה אותו מדליק את נרות חנוכה הראשונים בחדרו כשהוא חלוש ומיוסר בעודו על מיטתו. כשנפרד ממנו באותו ליל שישי לפני חזרתו לגרויסווארדיין על שבת חנוכה, מסר לו הגה"ק מווישווא פריסת שלום בשמו לאחיו הרה"ק ה'אמרי חיים'.

אכן, אחרי שקיבל ה'אמרי חיים' מפי רבינו זי"ע את השמועה הלא-טובה על מחלתו של אחיו הגדול מווישווא, הגיע תיכף אחרי חנוכה לקלויזנבורג כדי לבקרו בבית החולים, וכראותו את המצב שאינו מסוכן כל-כך, שב לביתו בגרויסווארדיין, בפרט שאמרו שהוטב לו מעט.

אבל במוצאי שבת הבאה התקשרה אחותו הרבנית מאניע ע"ה ואמרה בכבי שמצבו של הרבי מווישווא אינו כפי טוב, וביקשה שאביה מרן ה'אמרי חיים' זי"ע יבוא תיכף ומיד לקלויזנבורג. רבינו סיפר שאכן יצאו תיכף לקלויזנבורג, אבל הדרך התארכה מאד ועד שהם הגיעו לקלויזנבורג כבר היה אחרי ההסתלקות, שהייתה בערך בשעה ארבע לפנות בוקר.

רבינו זי"ע סיפר שבגרויסווארדיין התגורר איש חסיד ושמו ר' שמואל פוקס ז"ל,^ג שהיה שם על ה'באן' בדרך הנסיעה לקלויזנבורג והוא סיפר

ב. רבינו זי"ע היה אומר שהעיר קלויזנבורג היתה עיר מלאה ברופאים גדולים, והיא היתה מספר שתים אחרי העיר וויען שהיו בה רופאים גדולים ופרופסורים מומחים, וכל מי שלא הצליח להגיע לווייען לדרוש ברופאים, נסע לקלויזנבורג שהיתה קרובה יותר.

ג. הוא היה קנאי גדול ורבינו זי"ע היה מתרועע עמו הרבה בימי בחרותו בגרויסווארדיין. רבינו היה אומר כמה וכמה דברים וסיפורים בשמו, באמרו עליו: "ער איז געווען א חסידישער איד". אחד הדברים שסיפר ממנו רבינו היה שכשעשו את הטהרה לזקנו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, חשק רבינו להיכנס פנימה אל תוך החדר ולראות מה עושים שם, אבל ר' שמואל שהבחין בו כנער בן י"ד שנה, אמר לו: "ביסט צו יונג פאר דעם, געהרסט נישט צו דא!"...

למרחן האמרי חיים', שפעם בעת גסיסת אחד מקרובי הס"ק זי"ע, הורה האהבת ישראל' שלא יודיעו לו אודות הפטירה קודם התפילה, כדי שיוכל להתפלל לפני קבלת הידיעה.

על סמך זה, כשהגיע מרחן האמרי חיים' לקלויזנבורג וכבר היה ניכר על פני היהודים שם שהמצב כבר לאחר המעשה, לא שאל מהם אודות מצבו של אחיו הגה"ק מווישווא, רק תיכף נכנס לבית המדרש ונעמד להתפלל, ולא רצה לדעת מהמצב עד אחרי התפילה, כדי שלא יהא פטור מקריאת שמע ותפילה, אע"פ שהיה משער בעצמו המצב, אבל כל זמן שלא ידע ושמע בפירוש על פטירתו, היה מותר לו להתפלל.

ד. גם כשנסע רבינו זי"ע לארץ הקודש בשנת תשמ"ג לפני פטירת אמו הרבנית מרת מרגליא ע"ה, ביקש שאם תבוא איזה ידיעה על אמו שלא יודיעו לו כלום לפני שהוא מגיע לארה"ק, כדי שיוכל ללמוד ולהתפלל בעודו על הפליגער'. ואכן, רק אחרי הגעתו לארה"ק, ניגשו והודיעו לו על פטירת אמו, ובזאת סמך רבנו על מה שהיה אצל אביו מרחן האמרי חיים' בהסתלקות אחיו הגה"ק מווישווא.

מענין לענין באותו ענין, היה מספר רבינו זי"ע שהס"ק האהבת ישראל' זי"ע נהג ללכת פעם בשנה לשמוע את דרשתו של המרא דאתרא, הגה"צ רבי בנימין פוקס זצ"ל, שהיה מוסר אותה בבית הכנסת הגדול של גרויסווארדיין, בערב ראש חודש ניסן, ועל אף שהדרשה היתה נמסרת בשפת דייטש', שפה שלא הצליח להבינה, היה הולך ומשתתף בדרשה זו לכבודו של המרא דאתרא.

היו מקומות רבים שהמרא דאתרא אמר את הדרשה השנתית בז' אדר, אבל בגרויסווארדיין היה המנהג שהמרא דאתרא מסר את הדרשה השנתית (דער יערליכע דרשה) בערב ראש חודש ניסן, ואז גם היה מספיד את כל הרבנים והצדיקים שנפטרו במהלך אותה שנה.

כשהיה מעלה המרא דאתרא את זכרם של הצדיקים שהסתלקו באותה שנה, היו כולם מתיישרים על הארץ לאות אבלות והשתתפות בצער, וגם האהבת ישראל' היה מתיישר על הארץ אע"פ שהיה לו קשה מאד לעשות כן מפני כובד גופו. רבינו זי"ע היה מצייץ זאת, שאפילו לא הביאו לשם את הכיסא המיוחד של הס"ק, אלא הס"ק התיישר על הספסל הראשון בכותל המזרח של בית הכנסת, וכשכולם התיישרו על הארץ, התיישר גם הס"ק על הארץ כמו כולם בלי שום גינוני כבוד.

בדרשתו בערב ראש חודש ניסן תרצ"ב, הספיד המרא דאתרא את הגה"ק רבי חיים מאטיניא זי"ע שהסתלק לבית עולמו באותה שנה בכ"ה כסלו. רק אז שמע הס"ק לראשונה על הסתלקות אחיו, וישב על הארץ לאות אבלות כדון שמועה רחוקה. רבינו סיפר על זה, שבתקופת מחלתו של הגה"ק מאטיניא היה הס"ק שואל ומברר עליו כסדר מה שלום בריאותו, אבל מאותו יום שהסתלק לבית עולמו הפסיק הס"ק לשאול עליו, וא"כ משמע שהס"ק ידע או הרגיש שאחיו כבר נפטר, אבל היות שלא אמרו לו בפירוש לא היה מחויב לישיב 'שבעה'.

כששאלתי אז את רבינו מדוע לא סיפרו להס"ק על הסתלקות אחיו הגה"ק מאטיניא, והשיב

לי: משום ביטול תורה!

מעשה זה היה שגור ורגיל בפיו של רבינו זי"ע לספר בכל פעם על הסתלקות הגה"ק מווישווא זי"ע, ולפלא יש לציין שגם הפעם האחרונה של רבינו בהיותו בביתו במאנסי, היתה בליל מוצאי שבת קודש פרשת יחי תשע"ח.

הקשר של רבינו זי"ע עם דודו הק'

על הקשר והשייכות שהיו לרבינו זי"ע עם דודו הק' מווישווא זי"ע, היה מספר רבינו זי"ע שבילדותו הגיע הגה"ק מווישווא לגרויסווארדיין והיה מבקש ממנו שיבוא לטייל עמו ברחובות גרויסווארדיין. היו כמה פעמים ששאלתי את רבינו מה דיבר עם דודו הק' באותם טיולים, ושלא כדרכו

ה. עוד מעשה רב שהיה שגור בפיו של רבינו זי"ע והיה לו שייכות עם הסתלקות רבינו זי"ע עצמו:

רבינו היה מספר על דודו הגה"ק רבי חיים מאטיניא זי"ע, אשר בסוף ימיו כמה שבועות לפני חנוכה היה על שבת קודש בראדאוויץ, ואמר אז שחידוש הוא שאין מברכים ברכת 'שהחיינו' על עולם הבא כשהאדם נפטר מן העולם, שהרי שמחה גדולה היא על שזוכה להגיע לנחלת עולם הבא והוא דבר חדש שיש לברך עליו 'שהחיינו', והפטיר הגה"ק מאטיניא: "איך וועל מיך אן עצה געבן".

לאחר זמן, כשהיה בדרכו לעיר וויען ללכת לרופא, ראו באמצע הדרך שמצבו קשה והורידוהו ממסילת הברזל בעיר קראקא. בתחילה היה בדעתו להיות על שבת חנוכה, אבל בערב שבת ליל א' דחנוכה כשהדליק את הנרות ובירך ברכת 'שהחיינו' על הנרות, הספיק עוד לעשות קידוש ואחר כך נפטר לבית עולמו, וכך נתקיימו דבריו שיצא ידי חובת ברכת 'שהחיינו' על עולם הבא כדבריו, בברכת 'שהחיינו' על הדלקת נרות חנוכה.

רבינו זי"ע היה מפליא מאד מעשה יקר זה, איך זכה לכך דודו הק' מאטיניא זי"ע כמה רגעים לפני הסתלקותו, ובפרט שהיה מדבר על זה בחיים חיותו.

והנה, דבר חידוש היה ממש לפני הסתלקות רבנו, כאשר יום אחד לפני ההסתלקות, יום חמישי כ"ח אדר תשע"ח, קנה הרב יעקב יוסף האגער (בן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מירושלים) שליט"א טלית גדול חדשה במתנה לרבינו, וכידוע היה מנהגו של רבינו לברך 'שהחיינו' על טלית חדשה, לכן אמרתי לרבינו שהביאו לו טלית חדשה וצריך לברך 'שהחיינו'. הרב יעקב יוסף שליט"א ועוד כמה נכדי רבינו, עמדו יחד אתי סמוך למיטתו של רבינו בבית החולים, ובשעה שהלבשנו לרבינו את הטלית החדשה, אמרתי ברכת 'שהחיינו' ורבינו ענה אמן על הברכה.

למחרת היום, כעבור כמה שעות, עת עלתה נשמת רבינו בסערה השמימה, תליתי זאת בהשגחה פרטית שזכה רבינו גם הוא לענות 'אמן' על ברכת 'שהחיינו' ממש סמוך להסתלקותו כפי שהיה אצל דודו הק' מאטיניא, בפרט שהיה תמיד חוזר ומספר מעשה רב זה בהתלהבות ובהתפעלות, ובוודאי גם לפני הסתלקותו זכר וידע ממעשה זה.

יתני לי שזכיתי להנאות את רבינו זי"ע ולהיות השליח אשר על ידו בירך ויצא רבינו ברכת 'שהחיינו' לפני הסתלקותו.

שהיה תמיד אומר הכל בלי להשאיר אצלו כלום, אמר לי על זה בביטול:
עה... כנראה שהיו אלו דברים שלא רצה לאומרם, כי בכל פעם ששאלוהו
על זה היה נראה כמי שאינו רוצה לומר.

כשסיפר רבינו ז"ע על ימי בחרותו היה מזכיר לפעמים שהיה דין ודברים
להיכן ילך ללמוד, כי שאלתי אותו למה לא הלך ללמוד בישיבת ווישווא או
בישיבת וויזניצא אצל דודיו הקדושים, והשיב לי שהוא באמת רצה לילך
לאחת הישיבות הנ"ל, אבל לויזניצא לא הסכים גיסו רבי יודאלע באמרו
שיש שם אווירה חזקה של בוקבינה, ס'איז געווען זייער פראסט דארט,
ואילו לישיבת ווישווא לא נתנו לו האחיות לילך בטענה שאנשי מרמורש
חסר להם בהנהגות נימוסין...

הגה"ק מווישווא עם הס"ק ז"ע

רבינו היה מספר שהס"ק ז"ע שמח וכיבד מאד את בנו הגדול הגה"ק
מווישווא ז"ע בבואו לגרויסווארדיין פעמים תכופות לחסות בצל קורתו,
ופעם זכר רבינו ז"ע שהיה נוכח עת יצא הס"ק ז"ע לקבל את פניו במקום
שבו היו ה'פיאקערס' מגיעות אל העיר.

גם סיפר רבינו שהוא זוכר שנסע הס"ק ז"ע ללוות את בנו הגה"ק
מווישווא ז"ע כשנסע לאמעריקע בחורף שנת תרצ"ו, שעלה אתו על ה'באן'
ונסע עד אחרי שתי סטאנציעס, שאז ירד וחזר לביתו בגרויסווארדיין.

רבינו אמר על זה, שבדרך-כלל מנהג וויזניץ להתפלל תפילת מנחה
קטנה ולא לומר תחנון, וסיפר רבינו שהוא זוכר בילדותו פעמיים שהתפלל
הס"ק ז"ע מנחה גדולה ואמר תחנון. פעם אחת היה זה כשיצא ללוות את
הגה"ק מווישווא בדרכו למסע הארוך באמעריקע, והס"ק נסע אתו ברכבת
כמה תחנות עד שנפרד ממנו וחזר עם הרכבת שנסעה לגרויסווארדיין.

ו. רבינו ז"ע סיפר שגם בחזרת אביו מרן האמרי חיים' ז"ע מארץ הקודש בשלהי חודש סיון
תרצ"ה, נסע הס"ק ז"ע לקראתו על 'סטאנציע' אחת ב'באן', כי זה היה בערב שבת קודש ולא
רצה להתעכב.

ז. במהלך הביקור שנמשך כמחצית השנה, הסתלק הס"ק ז"ע בב' סיון והגה"ק מווישווא חזר
לראמעניע רק לקראת חודש אלול תרצ"ו; איגלאי מילתא למפרע שאז נפרד ממנו הס"ק לנצח
לפני פטירתו.

רבינו הדגיש שבכל יום היה הס"ק מתפלל מנחה קטנה ולא אמרו אז תחנון⁷.

רבינו זי"ע סיפר שהגה"ק מווישווא היה מגיע בכל שנה ל'סדר נאכט' אצל הס"ק, והיה לו חדר מיוחד בבית הס"ק זי"ע אשר שם היתה לו 'חזקה' להתאכסן בבואו לגרויסווארדיין, וזה היה חדר עם מיטה אחת וישן שם לבדו, אבל שאר האחים והאחיות לא קיבלו רשות לבוא בכל פעם. כשביקשו פעם הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע וכן הרבנית מרת העניא'לה ע"ה לבוא ל'סדר נאכט', אמר להם הס"ק: "איין יאהר וויל מען קומען, און איין יאהר קומט מען".

עוד על הקשר האמיץ שהיה להגה"ק מווישווא זי"ע עם אביו הס"ק היאהבת ישראל' זי"ע, מספר היה רבינו שאת המנהג לזמר 'תנו שבח' בשבת קודש פ' משפטים, התחיל הס"ק זי"ע שנתיים לפני הסתלקותו, בשבת פ' משפטים תרצ"ה. רבינו סיפר שהיה זה ניגון מחסידי קאסוב עתיק יומין, ואז התחילו לזמרו בשבת פ' משפטים. בשבת הבאה, פ' תרומה, הגישו לפני הס"ק את הזמירות כדי שיזמר גם עכשיו את הזמר, אבל הס"ק נענה ואמר: "ניין, נישט יעדע וואך זינג מען דאס!"

עברו כמה שבועות ובנו הגדול הגה"ק הישראית מנחם' זי"ע הגיע לעשות את השבת בצל אביו הק' בגרויסווארדיין, ובבואו לשם אמר להס"ק, ששמע מפי החסידים על ההתעוררות הגדולה והמיוחדת שהייתה בשעה שזימרו לפני כמה שבתות 'תנו שבח', ובזאת ביקש שיזמרו ניגון זה גם בשבת זו לכבודו, כי עז רצונו להיות נוכח בהתעוררות זו. נענה לו הס"ק ואמר, כי אע"פ שאין מזמרים ניגון זה בכל שבוע, אבל לכבודו של האורח החשוב, דער ווישעווער רב, יזמרו אותו שלא כדת.

כידוע היה הגה"ק מווישווא זי"ע משמיע דרשות נפלאות ביותר וכולם היו באים לשמוע את אמרי פיו המתוקים מדבש. רבינו היה אומר משמו של

ח. כך נהג רבינו זי"ע כשהיה צורך להתפלל תפילת מנחה גדולה, שאמר תחנון כפי שראה אצל זקנו הס"ק זי"ע, אבל בחדרי ה'שטיבלעך' שבבית המדרש של רבינו זי"ע לא ידעו מה לעשות במנחה גדולה לגבי תחנון, ופעם אמרתי לרבינו שב'שטיבלעך' אינם יודעים מה לעשות כי רבינו נוהג לומר אבל אחרים טוענים שהרי המנהג הוא שאין אומרים תחנון. כששאלתי את רבינו מה צריך לעשות, נענה ואמר: "ווי אזוי דער בעל תפילה וויל", וזה היה חידוש גדול כי רבינו לעצמו נהג לומר כפי שראה אצל זקנו הס"ק זי"ע, אבל עם כל זה אמר להורות לאחרים.

הס"ק זי"ע שאמר על זה, שהוא לעומת ילדיו משול לאווזה שמתה תוך כדי ישיבתה על ביציה, ולכן הביאו תרנגולת שתדגור על הביצים. לאחר שבקעו האפרוחים האווזים מהביצים, נותרו לעמוד ליד התרנגולת, כי היו צריכים לעזרתה בעודם קטנים, אבל מיד כשנפקחו עיניהם והחלו לראות ולעשות, עזבו את התרנגולת ונכנסו למים, ואילו התרנגולת נאלצה להישאר מחוץ למים ולצפות בהם מרחוק כי אינה יודעת לשחות.

סיים מרן ה'אהבת ישראל' ואמר בענוות חן: "כעת אני באותה בחינה של התרנגולת, הרואה את הצעירים שגידלה שהם פורחים הלאה ונכנסים לתוך המים, ואילו היא אינה יכולה להיכנס בעצמה; כן בני מנחם מענדיל כבר שט במים עמוקים של תורה, הוא כבר רחוק מאד ממני בעמקות התורה, אני קורא לו ממרחק אבל הוא כבר מאד מרחוק..."

בנו הרה"ק רבי ברוך מווישווא זי"ע

רבינו זי"ע סיפר שאחרי הסתלקות דודו הק' מווישווא זי"ע, התעורר ויכוח בין ראשי הקהילה של ווישווא ושל קלויזנבורג, היכן יטמינו את גופו הטהור. ארונו היה עדיין מונח בקלויזנבורג וראשי הקהילה שם ביקשו שיטמינו אותו אצלם כי הסתלקותו היתה כאן, אבל אז הגיעה משלחת גדולה מווישווא שאמרו שאם לא יקברוהו במקום הרבנות שלו בווישווא, לא ימנו את בנו הרה"ק רבי ברוך זי"ע הי"ד לרב אחריו. דבר זה הכריע את הויכוח, ובני המשפחה אישרו לקברו בווישווא.

על בנו הרה"ק רבי ברוך זי"ע היה מספר רבינו, שהיה מסור מאד לכלל ישראל ובימי המלחמה השיג עבורם אישורים שונים להינצל מידי הרשעים ימ"ש, עד שתפסו אותו וביקשו להשימו בתוך בית הסוהר, אבל העסקנים הצליחו לשחד את הקצינים ולפעול אצלם שבמקום 'תפיסה' ישימו אותו בבית החולים. רבינו סיפר שבהיותו לומד בישיבת פאפא, הלך לבקר אותו בבית החולים בפעסט, וראה שהיה לו שם כל מחסורו ולא היה צריך לכלום אפילו שהיה בזמן המלחמה^ט.

ט. גם את הרה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע מצא אז רבינו בבית החולים שם, ולא היה חסר לו מאומה.

נכדו הרה"צ רבי נפתלי צבי מווישווא זצ"ל

על נכדו של הגה"ק מווישווא, הרה"צ רבי נפתלי צבי מווישווא זצ"ל, היה רבינו מספר שהוא זוכר שהיה הנין היחיד של הס"ק זי"ע ששאל את ארבעת הקושיות של 'מה נשתנה' בליל הסדר האחרון לחייו בשנת תרצ"ו.

רבינו סיפר על שבת סליחות תש"ג, שבדרכו חזרה לביתו משיבת פאפא לגרויסווארדיין, נסע רבינו אז לפעסט לעשות את השבת בצל הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, יחד עם כל תלמידי הישיבה בראשות רבו הרה"ק בעל 'ויחי יוסף' מפאפא זי"ע, עם שאר-בשרו הרה"צ רבי נפתלי צבי מווישווא זצ"ל שהיה ילד כבן י"ב שנים, ואז לא הכניסו את כולם לתוך האכסניה של הרה"ק מבעלזא, רק את רבינו ועוד כמה בחורים יחידי סגולה.

רבינו היה מספר שראה אז דבר פלא בערב שבת קודש בעת נטילת שלום, שהיה שם שאר בשרו רבי נפתלי צבי מווישווא זצ"ל והוא עדיין לא הגיע לגיל הבר-מצוה. כידוע, לא נתן הרה"ק מבעלזא 'שלום' לילד מתחת לגיל המצוות רק עם מטפחת, אך לכבודו של בנן של קדושים, נתן לו את ידו לשלום בלי הפסק מטפחת, וכן נתן לו 'שיריים' ממאכלו אע"פ שלא נתן

י. בליל שבת קודש לא ערך הרה"ק מבעלזא את שולחנו כרגיל, ולא הזמינו אף אחד לסעודה, כיון שחששו שמא יהיו ריבוי משתתפים לשולחן הטהור באמצע הלילה. בעת אמירת 'גוט שבת' אחר התפילה, שאל רבינו את הרה"ק מבעלזא אם אפשר לו לקבל רשות להשתתף ולסעוד בשולחנו הטהור, אך הרה"ק מבעלזא התנצל לפניו שעדיין אינו יכול להזמינו לסעודת הלילה מפני המצב של המלחמה.

אמנם הוזמן רבינו לסעודת היום, ואז בתוך ה'דברי תורה' אמר הרה"ק מבעלזא בשם אביו הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שאדם הלומד תוכחה ומצייר בדעתו כאילו בא עליו, אז נחשב כאילו כבר בא עליו. בשולחן הטהור שערך הרה"ק מבעלזא ביום השבת, כיבד את רבינו בברכת המזון, אפילו שהיו שם על אותה שבת רבנים חשובים כמו הגה"צ רבי אשר אנשיל כ"ץ זצ"ל אב"ד סערדאהעלי, ואעפ"כ הרה"ק מבעלזא כיבד אותו לברך על הכוס ב'מיטאג טיש', אפילו שהיה בחור צעיר, והרב מסערדאהעלי התפלל תפילת מנחה.

הרה"ק מבעלזא בירך במהירות כדרכו בקודש, ורבינו סיפר שהוא עדיין אחז באמצע ברכת המזון, וכאשר חש שהחסידים יקניטו אותו על שאינו מסיים כבר לברך, הראה הרה"ק מבעלזא תיכף ומיד: "נו נו", דהיינו שאינו צריך למהר והוא יכול לסיים במתינות...

רבינו אמר על אותה מהירות גדולה של הרה"ק מבעלזא: "אלמלי לא ראיתי לא האמנת!" וסיפר איך התחיל להתפלל מנחה ואמר 'וידבר', 'וידבר', 'אשרי', 'ס'איז נישט מעגליך אז א מענטש זאל אזוי שעל דאווענען. והיה אומר רבינו על זה: "אפילו יעצט גלייב איך עס נישט, איך התפלל כל כך מהר"... והיה נעצר כמה פעמים באמצע התפילה, וכך העולם יכלו להשיג אותו בתפילתו.

לילדים 'שיריים', ועוד נתן לו לפני שאר הרבנים הגאונים המפורסמים שישבו שם בשולחן.

עוד אזכיר בזה, שבני הרה"צ רבי נפתלי צבי מווישווא זצ"ל היו שולחים לרבינו כמעט בכל שנה את הקערה של הס"ק זי"ע שהייתה ברשותם בירושת אבות, ורבינו היה משתמש בקערה זו בהתרגשות מיוחדת.

שם ושארית לבית ווישווא

מחמת גודל חיבתו של רבינו זי"ע לבית ווישווא, היה מקרב תמיד את הרה"צ אב"ד ווישווא שליט"א ואהב מאד לשוחח עמו ולקרבו בכל מיני קירובים, מה שלא זכר להם אחרים. בפרט בשבת לפני ההילולא של הגה"ק מווישווא זי"ע, היה תמיד הרה"צ אב"ד שליט"א מתפלל לפני התיבה בבית המדרש הגדול של רבינו זי"ע, לפני שנפתח כאן בית המדרש זה 'שארית מנחם', וגם היה מתכבד בכרכת המזון בשעת השולחן הטהור, אפילו שיכלו לשבת בשולחן רבנים חשובים מאד, כי בית ווישווא היה קודם לכל.

רבינו היה קורא לו תמיד בחיבה יתירה בכמה כינויים שהיה בהם דמיון לדודו הק' מווישווא זי"ע: "מענדעלע ווישעווער", או: "ווישווער רב", וזה היה לשון מיוחד שראינו איך רבינו זי"ע מבקש לחזור לימי זקנו הק' זי"ע שאז היה נקרא כן הגה"ק מווישווא זי"ע. כנראה שרבינו הרגיש באמירת שמות אלו כמי שמשתמש ונזכר בשמו של דודו הק' אליו היה קשור ומעריץ מאד כל ימי חייו.

יא. עוד כעין זה שהבחנתי בכך:

רבינו זי"ע היה מספר הרבה על הרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע בעל 'שומר אמונים', שהיה חסיד נלהב של הס"ק זי"ע והיה מגיע בכל שנה על שתי שבתות לגרויסווארדיין, בדרך-כלל על שבת פרה והיה נשאר על עוד שבת במחיצת הקודש, פעם לפניו ופעם לאחריה, ובמשך אותם שבועיים היה שוהה בצל הס"ק וממלא אסמיו שבע בקנייני נצח.

רבינו סיפר שהס"ק היה מחבב מאד את רבי אהר'לע ואמר: "דער זיידע זכרנו לברכה האט אים ארויס געוויזן א מורא'דיגע חביבות". ומה היתה אותה חביבות מיוחדת? שמקומו בבית המדרש היה בצד שמאל סמוך למקום הש"ץ, ובליל שבת אחרי התפילה לא רצה הס"ק שרבי אהר'לע יבוא אליו לומר 'גוט שבת', לכן תיכף אחרי קדיש פנה אליו הס"ק ובירך אותו בקול עם ידיו: "גוט שבת רבי אהרן!"... וזה היה בכל פעם שרבי אהר'לע הגיע לשבות במחיצת הס"ק.

והנה, רבינו אהב כדרכו בקודש לחזור על לשונות שהיו חקוקים אצלו מימי ילדותו בצל הס"ק, ולכן היה זה חידוש שרבינו קרא לכמה אנשים חשובים שנקראו בשם 'אהרן', והקדים לומר להם 'רבי אהרן'. ביניהם היה בנו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ממאנטריאל, וכן הרה"צ רבי אהרן קאהן

בפעם האחרונה שרבינו זי"ע היה כאן בבית המדרש, אמר להרה"צ אב"ד שליט"א ביציאתו החוצה: "איך האב הנאה אז ס'איז געבליבן א זכר פאר ווישווער רב!". אכן, זו היתה השאיפה הגדולה של רבינו זי"ע שיישאר זכר נצחי לדודו הק' מווישווא זי"ע שהיה אומר עליו תמיד: "ער איז געווען א גאון עולם!"

השי"ת יעזור שאכן יזכו להמשיך לעשות דברים ופעולות טובות לעילוי נשמתו הטהורה, וזכותו הגדולה תגן עלינו ועל כל ישראל.

שליט"א בן כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א המתגורר במאנסי והגיע להשתתף בשולחן הטהור, ורבינו היה פונה אליהם בתואר 'רבי אהרן'. ראו שיש לזה שייכות עם הלשון שזכר רבינו איך הס"ק אמר 'גוט שבת' לרבי אהרן ראטה.

תפארתה של וויז'ניצא

חידושים נפלאים וסיפורים יקרים

על תקופת כהונתו של רבינו הק' מזווישווא זי"ע

כרבה של העיר ומייסד וראש ישיבת 'בית ישראל' וויז'ניצא

תחת נשיאות אביו הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע

אחת התקופות המיוחדות והמשמעותיות ביותר במסכת חייו הטהורים של רבינו הק' מזווישווא זי"ע, היתה תקופת כהונתו כרבה של עיר אבותיו וויז'ניצא, תחת נשיאותו והנהגתו הרוממה של אביו הגדול מרן הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע, כאשר במסגרת תפקידו כרבה של וויז'ניצא, שימש גם רבינו כראש הישיבה הרמה 'בית ישראל' אשר ייסד בוויז'ניצא ונהרו אליה תלמידים רבים מכל הגלילות.

תחילה וראש התמנה רבינו לעמוד בראשות הישיבה הגדולה בוויז'ניצא שפתחה את שעריה בשנת תרס"ג, בה הרביץ רבינו תורה והוראה, מידות וחסידות, לעדרי עדרים. במאמר שלפנינו נביא בהרחבה את זכרונותיהם של התלמידים הוותיקים שזכו ללמוד בהיכלה של הישיבה ובצילו של רבינו, כפי שהיטיבו לספר ולתאר לדורות הבאים את התענוג הרחני

העילאי שהיה מנת חלקם דבר יום ביומו ביני עמודי דגירסא בישיבה בוויז'ניצא.

כעבור חמש שנים בשנת תרס"ח, אחרי שכבר יצא שמו וטבעו בעולם כאחד מגדולי החריפים והגאונים בכל הסביבה, עיטר הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע בכתר הרבנות של העיר וויז'ניצא, כדי שיעמוד רבינו לצידו ולימין זרוע קדשו בכל ענייני העיר ברוח ובגשם.

על אף שהיה רבינו צעיר לימים, נטל לידיו את מושכות ההנהגה של העיר רבתי עם, הנהיגה וניהלה על מי מנוחות לשם ולתפארת, בפיקוח מלא ומדוקדק על הכשרות והמקוואות, החינוך והצניעות ושאר כל ענייני העיר הגדולה, יחד עם המשך עמידתו בראשות הישיבה הקדושה 'בית ישראל', בהרבצת תורה ובמסירת שיעורים, בבחינת התלמידים ובהעמדתם על דרך המלך ובמסילה העולה בית ד', מתוך מסירות והתמסרות לכל תלמיד ותלמיד בפני עצמו.

תקופת הוד וזוהר זו נמשכה עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה בחודש אב שנת תרע"ד, שאז נמלט הס"ק זי"ע עם כל מרבית ביתו ומשפחתו לגרויסווארדיין, ובכך הסתיימה גם הרבנות של רבינו בוויז'ניצא. תקופה קצרה שהה רבינו במחיצת אביו הק' בגרויסווארדיין והמשיך גם שם להרביץ תורה ולהציל נשמות צעירות מרדת שחת רוחנית, עד שנקרא על ידי קהילת ווישווא המעטירה לבוא ולכהן פאר ברבנות העיר, אשר משם זרח והזריח אורו הבהיר על פני כל הארץ עד יומו האחרון.

בשורות הבאות נביא בהרחבה ובארוכה את כל קורות ימי התקופה הנאדרת בקודש הוזה בתולדות חייו הזוהרים של רבינו הק' מווישווא זי"ע, אשר אינה ידועה כל כך בשער בת רבים ועתה הבאנו אותה מוקפת מכל רוחותיה בתוספת ציצים ופרחים נפלאים מזכרונות ומרשימות המוני התלמידים, חלק ניכר מהם מאוצרותיו הברוכים של הרה"ח רבי נתן אלי' ראטה ז"ל בספרו הנפלא 'הגאון הקדוש מווישווא', ומאוצר הגה"ח רבי צבי מאיר פוגל שליט"א, ותשואות חן חן לו.

פרק א':

בחינת ההוראה וסמיכת חכמים

כור המבחן אצל המהרש"ם מברעזאן

צמיחתו וגדילתו של רבינו הק' מווישווא זי"ע לאחד מגדולי הגאונים והחריפים באותו דור דעה, החלה כבר תקופה ארוכה לפני כן, עוד בהיותו בחור צעיר לימים סמוך לנישוואיו, כשעמד להיבחן על חלקי ההוראה אצל גדולי גאוני הדור. יחד עם אחיו הרה"ק בעל 'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע, עסקו בתורה משך כמה שנים רצופות ושיננו על לשונם את כל לימודי ההוראה, עד שהיה תלמודם בידם הדק היטב.

רבינו לקחו אפוא על עצמו את המשימה להתעטר בנזר הוראה, כשהוא מקדיש את רוב זמנו בלימוד 'יורה דעה' אצל הרה"ח ר' צבי הערש ווייס ז"ל, אשר הדריכו והכינו לקבלת היתר הוראה, כדי שיוכל להיבחן כראוי אצל גדולי הדור.

כשסיים את חוק לימודו על חלק 'יורה דעה', נסע לברעזאן להיבחן אצל הגאון המפורסם רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצוק"ל, בעל מחבר ספר 'שו"ת מהרש"ם' ו'דעת תורה', שהיה מגדולי פוסקי הדור, כדי לקבל ממנו סמיכה לרבנות.

בהגיעו לבית מדרשו של המהרש"ם, פגש אותו בעיצומו של דין ודברים בהלכה עם רבנים חשובים שהתפלפלו בלימודם עם הגאון הגדול, כשהללו טוענים כן, והגאון המהרש"ם טוען אחרת, וידו של המהרש"ם היתה על העליונה בפלפולם.

לאחר שהמהרש"ם סיים את דבריו, אזור רבינו זי"ע עוז וביקש את רשות הדיבור. המהרש"ם נענה לו במאור פנים ואז הקשה רבינו קושיה עצומה על דברי המהרש"ם, עד שהקערה נהפכה על פיה וסברת הרבנים נראתה כצודקת.

המהרש"ם הופתע מאוד מידענותו וחריפותו והביע תמיחתו: "מהיכן יודע אברך כה צעיר ללמוד כל כך טוב?!" פליאתו גברה כשתהה על קנקנו ובחן אותו בעמקות ובעיון כיד ד' הטובה עלי, ומצא אותו גדוש בתורה ובקיא במכמניה.

הרה"ג ר' הירצל (ווייס) שטיינמעץ זצ"ל שהיה תלמידו של רבינו זי"ע, סיפר פעם לתלמידיו מה ששמע מפי קדשו של רבינו זי"ע, שבעת שנסע לקבל התרת הוראה מהגאון מהרש"ם מברעזאן זי"ע, לא רצה בתחילה המהרש"ם לקבלו כי היה לו מנהג (פרינציפ) שלא לבחון רבי'שע קינדער, שהרי אם לא יהיו ראויים לקבל התרת הוראה ולא ייתן להם, יהיה לו אחר כך עגמת נפש מהחסידיים.

אך מכיוון שכתב לו הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע שיבחון אותו כאילו שלא היה רבי'ש קינד, קיבל אותו המהרש"ם והחזיקו אצלו במשך שבוע שלם. וסיפר רבינו, שאחת מהשאלות ששאל אותו היתה, על הא דאיתא במסכת שבת בגמרא תיבת 'ואמר' (מאיזה תנא או אמורא). אמר לו המהרש"ם שיגיד לו ההמשך מכל 'ואמר', ונתן לו התרת הוראה.

בין השאר מסופר, כי בעת המבחן שאל הגאון מברעזאן את רבינו שאלה של חידוד: "מה דינה של קדירה של חלב שנפלו לתוכה תפילין של ראש - האם החלב מותר בשתייה או לא". **רבינו השיב על אתר, כי תלוי אם מדובר בתפילין של יודי המתנהג בדרך התורה או חלילה לפי מנהג הקראים-הצדוקים.**

לפי הפסק שלנו, יש להניח את התפילין של ראש' על הראש במקום צמיחת שיער, ואילו הקראים, להבדיל, היו מניחים את התפילין בין העיניים ממש, כי למדו בפשטות את הכתוב "ולטוטפות בין עיניך". בשולחן ערוך (יו"ד סי' קטז סעיף ד) נפסק, כי הזיעה של כל הגוף יש בה סכנה, חוץ מזיעת הפנים. על כן, אם נפל התפילין-של-ראש לתוך החלב, אסור לשתותה, כי בית התפילין ספוג בזיעת הראש, אך לפי הקראים שמניחים את התפילין על הפנים "בין עיניך", אין סכנה לשתות את החלב...^א

א. תשובה זו מקובלת בין החסידיים, ואילו בספר 'מפענח נעלמים' מובאת גירסה קצת שונה, כדלהלן:

הגאון מהרש"ם צדוק"ל שאל את רבינו איך הדין אם נפל 'תפילין של ראש' לחלב חם, ורבינו רצה לפשוט משו"ע (יו"ד פ"ז ס"י) שעור הקיבה שהתייבש ונעשה כעץ בעלמא ואין בו לחלוחית בשר, אבל הגאון מהרש"ם אמר, שהוא חושש מטעם אחר לאסור התבשיל - משום זיעה דהוי סכנה, ויש פלוגתא אם דבר של סכנה בטל בשישים (עיי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רפ"ח), ואמר לו רבינו שאז יהא חילוק בין תפילין של תלמיד חכם ותפילין של עם הארץ, כי אם נפלה תפילין של ת"ח - יהא אסור, שהת"ח מניח התפילין במקום הראוי על הראש ואז יש חשש משום זיעת הראש דהוי סכנה, אבל עם הארץ מניח התפילין בין עיניו, שזיעת הפנים אינה אסורה, כדפסקינן ביו"ד סי' קט"ז.

(ראוי לציין שלאחרונה נדפס סיפור זה שונה קצת, שהגאון המהרש"ם היה זה שעשה החילוק בין זיעת הגוף וזיעת הפנים, ובמכתב שכתב נכדו של שר התורה הג"ר חיים קנייבסקי זצ"ל כתב שהראה החילוק לזקיניו זצ"ל והוא התפעם עד מאוד, ולא ידע מנוח מגודל ראייתו וחקמתו המיוחדת של תי' זה, ואף פתח שו"ע להוכיח שלא נפסק להלכה כן בענין זיעת הגוף.)

תשובתו החריפה של רבינו מצאה חן רב בעיני הגאון המהרש"ם, והפליא מאוד את גדלותו וחרירותו של רבינו באוזני מקורביו ובאי ביתו, וכמובן שהעניק לו היתר הוראה נלהב בכתב יד קדשו.

ארבע מאות שאלות בכחינה

כאמור, נותר רבינו בצילו של הגאון המהרש"ם מברעזאן זצוק"ל ימים אחדים, ובאותם הימים היה מרבה להשתעשע עמו בחידודי דאורייתא, במצאו אותו לפניו מלא מדובשנה של תורה והוראה. רבינו היה מספר לתלמידיו על אותה בחינה שהעביר אותו המהרש"ם מברעזאן, והעיד התלמיד הגה"ח רבי נפתלי הערץ פוגל ז"ל, שכאשר בא להיבחן אצל רבינו זי"ע על ההוראה ושאל אותו כמה שאלות, מחמת גודל הידידות והאהבה אליו אמר לו רבינו שלא יקפיד עליו שהוא שואל אותו די הרבה שאלות, כי פשוט הוא נהנה לדבר עם תלמיד חכם שבאמת יודע טוב את הלימודים כראוי וכיאות.

תוך כדי דיבורו עמו סיפר לו רבינו שבעת שהיה אצל הגאון המהרש"ם מברעזאן זצוק"ל להיבחן על ההוראה, **שאל אותו לערך ד' מאות שאלות ושוב קישר כמה שאלות שהיו צריכים תשובה עליהן לא רק מיו"ד אלא מעוד חלקים של הד' חלקי שו"ע, כפי ששאל אותו לגבי תפילין שנפלו לתוך חלב רותח.**

לימים סיפר רבינו, כי כשנבחן אצל הגאון מהרש"ם לקבלת היתר הוראה, שאל אותו הגאון ארבע מאות שאלות והשיב על כולם, דבר דיבור על אופניו, ואילו השאלה האחרונה היתה "א חאפ" (שאלה של חריפות), ולא בעניינים מפורשים של איסור והיתר.

המהרש"ם הסביר אז לרבינו, כי הכביד עליו בשאלות כה רבות, בידעו שבבוא היום אכן יישב על כס הרבנות ויפסוק הלכה למעשה בשאלות של איסור והיתר. לעומת זאת רבים מהצעירים בזמנו, באו אליו להיבחן ולקבל 'כתב הוראה' רק כדי לזכות לשידוך טוב... (מפי תלמידו הרה"ח ר' משה הערש רוזנברג ז"ל).

מסופר שבאחד הימים שאל רבינו את המהרש"ם קושיא עצומה, שהצריכה עיון רב כדי לפותרה, ואז השיב המהרש"ם לרבינו כי עליו לעיין היטב בסוגיא כדי לדעת מה להשיב לו, זאת אע"פ שהוא היה גאון הדור ופוסק מפורסם, לעומת רבינו שהיה אז בחור צעיר לימים עוד לפני נישואיו.

לאחר שהשתעשע ימים רבים עם אורחו החשוב בדברי הלכה ופסק, ובחן אותו שוב ושוב לעומק ולרוחב, עיטר הגאון המהרש"ם את רבינו בעטרת הוראה וכתב 'הורמנא' מכובדת. בראש כתב הסמיכה כתב: **"ובני ישראל"** (רמז לשמו של הס"ק ז"ע) **"יוצאים ביד רמ"ה"** (רומזי רמזים מצאו, כי ראשי התיבות הם: ר' מ'נחם הגר). [הכתב הוראה נמצא כהיום בבית גנזיו של הגה"צ אב"ד גלאגוב זצ"ל].
לאחר מכן, הוסמך רבינו להוראה גם על ידי הגאון הגדול המפורסם רבי בנימין אריה הכהן ווייס זצ"ל אבד"ק טשערנוביץ.

העידוד מהרבנית ללימוד ההוראה

על לימודיו הראשונים בשולחן ערוך, סיפר רבינו לתלמידיו שכבר בהיותו ילד כבן אחד עשר, הבטיחה לו אמו הרבנית הצדיקת הינדא ע"ה - א"ח של מרן הס"ק ז"ע ובתו של הרה"ק בעל 'אמרי נועם' מדזיקוב ז"ע - סכום כסף על כל דף שו"ע חו"מ עם ש"ך שייבחרן אצלה (בימים ההם היו לומדים הרבה חו"מ עם ש"ך באיזור ההוא), ואמר רבינו לתלמידים: **"אני אהבתי כסף, לכן נבחנתי בזכותה הרבה דפי 'שולחן ערוך'..."**

והיה מוסיף על זה רבינו, שאמו לא ידעה חו"מ עם הש"ך, אך בפקחותה בחנה אותו כי היתה מאזינה ממרוצת רהוטת תשובותיו, שאם היה עונה בלשון קלה ללא שהיות ומכשולים, הבינה שהיא סדורה בפיו ויודע הוא את הנלמד כמונח בכיסיה, אך אם גמגם בלשונו הבינה שלא מגיע לו פרס...

כמו כן סיפר התלמיד הרה"ח ר' משה הערש רוזנברג ז"ל, שפעם אחת תוך כדי שיחה בגינת חצר הישיבה אחרי השיעור היומי, שהיה שם סטנדר קטן על השולחן כדי שיהיה נוח לרבינו לעמידה, שהרי היה לומד השיעור בדרך כלל בעמידה אף אם השיעור נמשך כשעתיים ויותר, ואז סיפר להם רבינו שאמו הצדקנית מרת הינדא ע"ה היתה אוהבת תורה מיוחדת.

בראותה אותו בגיל בר מצוה שהוא אוהב ללמוד תורה ויושב שעות רצופות

בבית המדרש שבחצר הבית, חששה מגבו שלא יתעקם מרוב ההתמדה ודאגה על כך שהוא כפוף כל כולו בתוך הגמרא והספרים הקדושים כל היום, לכן הלכה היא לנגר שהיה שם בוויז'ניצא והזמינה לו שולחן מיוחד קטן בשבילו וכיסא מיוחד שלא יזיק לו לעיקום הגב חלילה.

תמיד היה מכיר לה רבינו טובה, שבזכותה באמת זכה ללמוד תורה הרבה בלי הפרעה כלל.

בטרם חלפה שנה לאחר שקיבל את ההורמנא מגדולי דורו, אכן התעטר רבינו בנזר רבנות העיר הגדולה לאלוקים וויז'ניצא, והיה מורה ודאין ומשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה, עד יום עלותו בסערה השמימה.

סיני ועוקר הרים

כבר בזמנו היה לימודו של רבינו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ומלבד בקיאותו העצומה בכל חלקי התורה, בנגלה ובנסתר, נודע גם בחריפותו הגדולה ובכוחו הגדול בפלפול וסברא - בבחינת סיני ועוקר הרים.

כך הלך רבינו וגדל לאילן רב פארות, ועד מהרה נתפרסם שמו כגאון עצום אשר ידיו רב לו בכל מקצועות התורה: ש"ס ונושאי כליו, ספרי הראשונים וארבעת חלקי שלחן ערוך ונושאי כליהם, שהיו שגורים בפיו של רבינו עד יומו האחרון עלי אדמות, ועל כל שאלה ששאלוהו, השיב על אתר תשובה ברורה ובהירה, דבר ה' זו הלכה.

רבינו המשיך להעפיל לפסגות של תורה ועבודה, במחיצתו של אביו הגדול הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, וספג לקרבו את כל ההוד והתפארת של מלכות בית וויז'ניץ, וכך טיהר עצמו בסילודין להתעטר בבוא היום בנזר המלוכה ולקבל את שרביט ההנהגה על אלפי חסידי ומעריצי בית אבותיו הק' וקהילות הקודש בכל רחבי רומניה.

גם כשהזדמנו למחיצתו תלמידי חכמים וברי אוריין, השתעשע עמם רבינו בדברי תורה במשך שעות ארוכות; וסיפר התלמיד הרה"ח ר' חיים גלזר ז"ל, ששמע מפי הגאון רבי יהושע בוימל זצ"ל ר"מ בשיבת 'בית ישראל' בוויז'ניצא, כי לעיתים נקלעו לוויז'ניצא משולחים שבאו לגייס משאבים למוסדות התורה שבעריהם. רבינו היה תוהה על קנקנם של הרבנים המשולחים, וכשמצא ביניהם תלמידי חכמים ברי אוריין, שלשל לידם את כל סכומי הכסף שהיו

יכולים לקבץ בעת שהותם בעיר, ותמורת זאת ישבו במחיצת רבינו בישיבה והשתעשעו עמו בדברי תורה והלכה.

הג"ר יהושע בוימל זצ"ל התבטא לעתים בצחות: **"וכי ראיתם פעם את הרה"צ רבי מענדיל (רבינו זי"ע) כשהוא "יושב" ולומד?! - לא ולא! תמיד הוא רק 'עומד' ולומד!!!"**

התפעלות החברותא הגר"ד פעלדמאן

הגה"צ רבי דוד צבי שנעבאלג זצ"ל דומ"ץ וויז'ניצא ולימים אב"ד מאנטשעסטער, הגיע אל העיר מאנטשעסטער מיד אחרי המלחמה ואז עוד היה שם הגר"ד דוד פעלדמאן זצ"ל בזקנותו. כששמע שרבי דוד צבי נמנה על חסידי וויז'ניץ, סיפר לו שהיה חברותא עם רבינו הק' מווישווא עוד בהיותו אברך צעיר בוויז'ניצא. הקשר שלו עם רבינו החל בעקבות חותנו של רבינו, הרה"צ רבי מרדכי חודורוב זצ"ל, כי רבי דוד פעלדמאן היה חסיד טאלנא והתבקש ללמוד אתו בחברותא.

באחד השיחים הביע התפעלותו הגדולה מלימודו של רבינו באותה תקופה, באמרו שאת כל מעלותיו המיוחדות היה יכול אולי לעשות כמוהו, חוץ מהנהגתו שלא לפשוט את המגפיים משבת לשבת (מלבד ההליכה למקווה), שזאת לא היה מסוגל לעשות כמוהו, אך רבינו עשה כן מחמת גודל התמדתו שלא רצה לבזבו רגע אחד מלימודו הרצוף בתורה הקדושה.

עדות לגודל שקידתם והתמדתם, מוצאים אנו בשני המכתבים הנפלאים שנשארו לפליטה [מובאים בסוף ספרו 'לב דוד', שיצא לאור על ידי נכדיו] ששיגר רבנו אל הג"ר דוד פעלדמאן זצ"ל שהיה אח"כ רב במאנטשעסטער לאחר שעזב את העיר, והנה המכתבים:

- מכתב א' -

בעזה"ש"ת אור ליום ג' צו תרס"ז וויזניטץ יצ"ו
שפעת שלומים מגבהי מרומים: ליד"נ האברך "כמדרשו" המופלג
בתו"ש המוכתר במעלות 'עם כל הטיטעל המבואר בהשמטות' מוה"ר
דוד פעלדמאן נ"י עד ביאת גואל צדק אמן.

אחדשה"ט ושלום תורתו כמשפט לאיש אהבה, אודיעך שתודה לה'
 יתברך אנחנו בקו החיים והשלום והכל הוא עצהיו"ט!

ומכתבך היקר היום בבוקר קבלתי ושמח לבי, ותעלוזנה כליותי, כי
 שמעתי כי אתך כל הטוב, כן יעזור השי"ת על להבא!

והנני להשיבך על מכתבך על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, על
 תמיהתך על מניעת מכתבי אליך, לא מרפיון ידיים עשיתי זאת! רק מחמת
 שכתבת לי במכתבך שתכתוב לי באריכות מהחטונה, ובכל יום קותה נפשי
 למכתבך ולא בא, ע"כ לא כתבתי לך כלום עד הנה. ואודות מיחוש גרוני
 עדיין לא הוקל לי, השי"ת יעזור לי על להבא.

ולימודי הוא היום **סי' קכ"ו בהל' הרשאה, ובחזרה סי' קי"א בהל' גביית**
חוב את זאת למדתי עם טור ב"י והגמרא במקומות הצריכים, ותלי"ת
 לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי ולמדתי הדין עם טעמו ונמוקו. וגם
התחלתי הל' פסח סי' תמ"ד עם הפרמ"ג, ואקוה ללמוד גם סי' תנ"א ותס"ז
עם הפרמ"ג. גם דברתי הרבה ענינים ביו"ד: מליחה, בשר בחלב, תערובות,
 כי הר' גרשון נ"י שאל אותי איזה שאלה או קושיא ששמע מפי הר'
 אלכסנדר נ"י, ותלי"ת השבתי כהוגן וכמ"פ הודה הר' סנדר לדברי.

וגם בפורים העבר הי' שאלה גדולה לפני **כ"ק אאמו"ר הרה"צ שליט"א**
 בענין יין בחבית של יי"ש אודות פסח, והבעל היין שאל גם אותי וכמדומה
 לי שהשבתי כהוגן, **כי ראיתי שהי' מקובל בעיני כ"ק אאמו"ר הרה"צ**
שליט"א, אך אני יודע שלא כחי ועוצם ידי עשה זאת, אך מה' היתה,
 ואתה היית השליח כי מגלגלין זכות כו', והשי"ת ברוב רחמיו ינחני בדרך
 אמת, ותשוקה רבה בתורתו ועבודתו, ולעשות חיל מתומ"צ.

גם למדתי גמרא אגדות וסוגיא בלא פשעטליך, גם החזרתי מקצת הל'
נזקי שכנים והל' שלוחין בח"ב (מחוי"מ), ועתה הנני מבקשך ליעץ אותי
 בשכלך הזך עצה הגונה, ועל כי אין אני לומד היום שום חריפות - ופעם
 מתיירא נפשי לאמר יען כי אין אני לומד דבר חריף לא יחדד שכלי לירד
 לעומקה של תורה ח"ו, ופעם אומר לי שכלי להיפך. ע"כ הנני מבקשך
 להודיעני דעתך ועצתך בזה, ואקוה לעשות כרצונך ודעתך. וזאת תדע כי
 איני רוצה ללמוד חריפות רק בח"מ ולא בשאר ענינים למשל - קצה"ח -
 תומים - נתיבות המשפט וכדומה, תודיעני נא באריכות דעתך. **גם רצוני**

הוא אי"ה להתחיל ש"ע יו"ד על הקיץ להחזיר עליו, נא להודיעני דעתך כי רצוני הוא להתחיל וללמוד גם הל' שחטות כי גם זה צריכים לידע, ואם אלמוד מהל' טריפות טור ב"י ג"כ או לא? ועם הפרמ"ג נפשי רוצה כי הפרמ"ג נחוץ מאד. גם אקוה ללמוד החו"ד אי"ה כי נחוץ הוא, גם הל' נדה ומקואות תקוותי להתחיל ולחזור עליהם, אך איני יודע אם הסדרי טהרה הוא מן הנחוץ או לא? וביתר פרטי ענינים א"א להאריך וד"ל, ונא להודיעני, ועד כמה אני צריך לחזור החו"מ, אם להשיב בע"פ הדין ויהיה שגור בפי כל הדינים בחו"מ או סגי לידע בע"פ כללי ענינים על בוריו בלי פרטי ענינים בע"פ, כי האופן הראשון צריך זמן רב וד"ל, והפרטי דינים לידע אותם בתוך הח"מ טעמו ונמוקו ולא בע"פ. גם אם אלמוד הפתחי תשובה ושאר אחרונים על החו"מ. בקיצור תודיעני דעתך בעניני לימודי בכל האופנים, והשי"ת יהי בעזרי שאזכה ללמוד בהתמדה רבא ולכוון לאמיתה של תורה לאורך ימים ושנים.

גם אודות שאלתך אם יש לי חבר כמוך הקשית לשאול, כי אפי' אם יהי' לי אי"ה חבר, הנני מקטני אמנה אם יהי' רצוי לנפשי כמוך, ומה גם שאין לי עתה כלום! אך אני דורש "הנקודות" וכדומה שזאת היתה כונתך ב"הנקודות"! ואודות הר' גרשון כבר נסע לביתו לשלום על ש"ק זו העבר, ומי יודע אם יבוא עוד לכאן לעכב זמן רב, וכעת שהי' בכאן הי' לפי ראות עיני עצהיו"ט והנסתרות לד' אלקינו! ועתה הוא אצלי ה"ר משה מיכל נ"י ח"ר מרדכי חנא נ"י מווילחאוויץ.

*

- מכתב ב' -

ב"ה ב' שמיני י"ב (י' בעומר) תרס"ז וויזניטץ יצ"ו
החוה"ש ליד"נ האברך החו"ב ומש' במעלות ומידות כו' שליט"א
מכתבך היקר אף נעים קבלתי לנכון, ושמחתי בשמעתי מבריאיותך הטוב
ומשלום לימודך, והנה מנחיצת הזמן אהי' מן הקוצרים!
אודות כתיבתך אודות סדר למודי אשר כתבת שיהי' בבירור גמור
כמו שהארכת בזה אקוה אי"ה למלאות רצונך, לטובתי, עצהיו"ט כי טוב

הוא עד למאוד בעזהש"ת! אך מה שכ' אודות מה אלמוד דעתי אינו כ"כ בעצתך מטעם שאבאר, ואתה בשכלך הזך תראה עם מי הוא הדרך הנכון והטוב, ותודיענו ובודאי אי"ה אעשה כרצונך "הטוב", ואיני כחולק על דבריך כי כל החולק על רבו [כו'], רק כמעורר.

מה שכ' שאתחיל ה' יין נסך טור ב"י עם הגמרא לעיני - גם ה' נדה עם טור ב"י וחוו"ד וסדרי טהרה, ומקואות עם טור ב"י, דעתי אינו כן, כי נפשך יודעת כי דעתי אי"ה לקבל מגאוני דורינו הורמנא על יו"ד ח"א, יין נסך, נדה, מקואות, חו"מ ב"ה, ה' פסח, ה' שבת, הדברים הנחוצים להוראה כמובן - והנה לפי"ז האיך אוכל עתה להתחיל ללמוד למשל טור ב"י של ה' נדה מ' דפים או יותר, והם אינם נ"מ להוראה כלל, וכן הסד"ט, שבזמן הזה כמה ה' ביו"ד ובח"מ יכול אני לברר וללבן אותם היטב הצריכים להוראה, ומטעם הנ"ל לא למדתי שום גמרא על הסדר ולא שום ד"א.

ע"כ נ"ל כך שאתחיל אי"ה מסי' כ"ט ביו"ד עד גמירא על הסדר עד סי' קי"א עם הפרמ"ג והחוו"ד ופ"ת ולעיין באחרונים ללבן ולזכך כל השאלות והסברות עצהיו"ט, ומסי' קי"ב עד ה' יי"נ שני פעמים בלי טור ב"י כדי שיהי' לי כתב ידיעה כי גם הם נחוצים מעט לפי"ד, וה' יי"נ עם טור ב"י, וגם בזה אני נבוך אם הוא נחוץ להוראה או לא, היינו הטוב"י, נא להודיעני דעתך בזה, וה' נדה בלי טור ב"י רק שו"ע וחוו"ד עם פ"ת ומעט אחרונים, וממילא יתלבנו מעט ראשונים, וגם בלא סדרי טהרה, כי בפ"ת יש הרבה סברות הנחוצים להלכה מהסדר"ט, ומה' מקואות אקוה ללמוד הטור ב"י כי זה עיקר ההלכות והסברות והמקור, ולחזור על חו"מ מסי' ע"ה עד קמ"א ולהתחיל ה' מקח וממכר עם טור ב"י. גם לחזור על נזקי שכנים ושלוחין, ואופני החזרה יהיה כמו שכתבת אי"ה.

וכשהשי"ת יעזרני שאסיים ואקח ההורמנא, אזי אוכל אני ללמוד הראשונים מכל הש"ע, אבל עתה איני יכול לקבוע לי שיעורין רק הנוגעין לההוראה, ויותר הי' לי ללמוד גמרא תוס' בעיון ושו"ע או"ח, אשר הוא נחוץ לכל ישראל לכל מקום אשר פונה, אבל מה אעשה שאיני יכול ללמוד אותם עדיין מטעם הנ"ל, כן הוא דעתי הקלושה

ואתה הודיעני דעתך ואבטל דעתי מפני דעתך! והשי"ת יהי' בעוזרי לעשות חיל מתומ"צ, גם אקוה להתחיל פ"ב החובות הלבבות, ודעתי הוא

שלא אלמוד הל' יי"נ עדיין יען כי אני אלמוד אי"ה ביו"ד ח"א ובחו"מ לחזור וללמוד להבא, אינו הגון לי לקבוע עוד שיעור בהל' יי"נ, רק עתה אברר הרבה הל' בח"מ הדק היטב, וכל היו"ד ח"א נדה - ומקואות, ואח"כ אלמוד אי"ה יי"נ מעט הל' שבת ועירובין מדברים הנחוצים, כי להרבות שיעורין אינו נכון, רק לברר מתחלה דבר זה ואח"כ האחרת, והיו"ד ח"א איני יכול לעזוב בשום אופן ולהתחיל יי"נ כי מתיירא אני שמא ח"ו ישתכח ממני וח"ו לריק יגעתי, כן הוא דעתי בזה. גם אקוה ללמוד אחר כל סימן בחו"מ ה"ערוך השלחן" ו"האורים", כדי לברר הדינים מקורם וסברתם, גם הודיעני איזה סימנים בח"מ אשר אינם להוראה היום בשום אופן כדי לקצר בהם, ואפשר שדעתך שאתחיל הל' דיינים או עדות - או הלואה קודם מקח וממכר תודיעני?

פלפול וחריפות או הוראה למעשה

דבר חידוש ופלא סיפר הגאון רבי דוד פעלדמאן זצ"ל, שרבינו בימי צעירותו בוויז'ניצא עוד לפני נישואיו, היה עוסק בעיקר בפלפול ובסברא בחריפות, ורבי דוד ביקש ממנו להפסיק ללמוד פלפול כדי שייכנס יותר ללימוד שולחן ערוך והוראה למעשה, אבל רבינו טען לעומתו שאין זה נכון, כי עיקר הלימוד צריך להיות דווקא בחריפות ובפלפול.

רבינו הביא ראיה לשיטתו מ'העילוי משאץ', הלא הוא הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל, שאביו היה מגיע לבקר הרבה פעמים בוויז'ניצא יחד אתו. על זאת טען רבינו שהרי אנו רואים את רבי מאיר שפירא שכל הגדלות שלו היא חריפות ופלפול.

החליטו ביניהם רבינו ורבי דוד פעלדמאן שימתינו לפעם הבאה שיבוא ה'שאצער עילוי' לוויז'ניצא, ואז יראו מה מעשיו ואיך הוא לומד. והנה, הסדר היה שבבואו של רבי מאיר שפירא לוויז'ניצא היו מכבדים אותו לומר דרשה לפני הציבור, וכדרכו היה אומר פלפול חריף גג על גג, כשכל הציבור נהנה מדבריו הנפלאים, אבל כאן קם רבי דוד פעלדמאן והפריך את כל הפלפול מדברי התוס' באחת המסכתות.

מהר"ם שפירא לא נבהל מהפירכא החזקה, אלא בנה מחדש את פלפולו עם תירוץ נפלא שאמר ליישב קושיית התוס'. שוב קם רבי דוד פעלדמאן

להפריך את הפלפול, ושוב יישב רבי מאיר שפירא במוחו העצום את פרכתו, וכך היה גם בפעם השלישית שהצליח רבי מאיר שפירא להמשיך את פלפולו על אף הקושיות החזקות של הגר"ד פעלדמאן, שכבר אחרי הפעם השלישית לא הקשה יותר מאומה.

על כך טען לעומתו רבינו אחרי אותה דרשה, שהרי רואים מזה איך בפעם השלישית הצליח מהר"ם שפירא לבנות חזרה את פלפולו אפילו שהקשה עליו קושיות חזקות, ומכאן רואים את כח הפלפול שהוא חזק יותר מכל דבר אחר. לעומתו טען הגר"ד פעלדמאן שבוודאי יכל להמשיך להפריך את דבריו גם אחרי הפעם השלישית, רק מכיוון שראה שאין זו תכלית לקום ולהפריך שוב ושוב את הדרשה, ובפרט שלא רצה לבייש חלילה את מהר"ם שפירא, לכן לא הקשה עוד.

כך סיפר הגר"ד פעלדמאן להגרד"צ שנעבאלג זצ"ל אחרי המלחמה, שנמשך ויכוחם זה ביניהם משך תקופה האם פלפול וחריפות חשוב יותר מלימוד הוראה למעשה, אך שרבינו הסכים לקבל את דבריו והחלו ללמוד הוראה עד שעשה בזה רבינו חיל והצליח לעמוד במבחן אצל גדולי פוסקי הדור. (מתוך דרשת הרה"ג רבי משה חיים שנעבאלג שליט"א אב"ד שרגא המאיר מאנסי, בסעודות הילולא בבית מדרשינו).

אינו מאבד טיפה

העיד תלמידו של רבינו, הגה"ח רבי מאיר מגיד זצ"ל, כי עוד בצעירותו לאחר שמילא כריסו בש"ס ופוסקים וכל מסכתות הש"ס וספרי הראשונים היו שגורים בפיו, כבר ידע רבינו לצטט בעל-פה גם את ספריהם של גדולי האחרונים, ובין השאר היו שגורים בפיו ספרי 'יד יהודא' - אלה הם חמשה כרכים של פלפולים והערות על השולחן-ערוך בחלק א' של יורה דעה, שחיברם הגאון המפורסם רבי יהודא לייבוש לנדא זצ"ל, המרא דאתרא של העיר סאדיגורה בתקופת הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע.

רבינו היו לו ספרים אלו לפני מלחמת העולם בהתגוררו בוויז'ניצא, בהם למד עד כי היו שגורים בפיו, אבל בעת מלחמת העולם הראשונה, במנוסתו מהעיר הם נותרו שם, ובכל זאת, כעבור שנים, בהיותו בווישווא היה מצטט בעל-פה דברי אותם הספרים בגודל גאונותו המופלאה.

פרק ב':

בראשות ישיבת וויז'ניצא

שערי ישיבה נפתחים

בשנת תרס"ג ייסד מרן רבינו הק' מווישווא זי"ע את ישיבת 'בית ישראל' בוויז'ניצא, בצילא דמהימנותא ובברכת קדשו של אביו הסב"ק האדמו"ר מרן בעל 'אהבת ישראל זי"ע'. (לשון הג"ר לייביש בער האלפערט זצ"ל אב"ד וואסלאו, מגדולי וחשובי תלמידי רבינו בהקדמת ספה"ק שארית מנחם), והיתה זה הישיבה הראשונה בכל אזור בוקובינה. במקום בית המדרש והקלויז שחונכו וגדלו בו לומדי התורה בגלילות גאליציה ובוקובינא דורות שלמים, הוקמה עתה ישיבה בסגנון ובתבנית של ישיבות אונגארן והמערב מיסודם של תורת הגה"ק ה'חתם סופר' זצוק"ל.

בראשות הישיבה עמד רבינו הק' מווישווא זי"ע, אשר צעיר לימים כבן כ"ה שנים היה אז וכבר הפליא את כולם בשיעוריו העמוקים והנרחבים בכל מקצועות התורה, בעיקר את תלמידי שנהרו אליו מקרוב ומרחוק לתפוס ספסלי הישיבה שהוקמה זה עתה. במשך השנים המעטות שניהל רבינו את ישיבתו הראשונה שם, יצאו ממנה תלמידים מופלגים בתורה וחסידות, מהם שכיהנו כרבנים וראשי ישיבות בקהילות ישראל.

כה כותב עליו תלמידו הגדול, מתקופת הישיבה מוויז'ניץ, הגה"צ רבי יחזקאל ווידמאן זצ"ל הי"ד אב"ד סיטשעל:

"ככל החזון הזה כל רוממות רוחו, אני רואה חי באיש חי רב פעלים, ה"ה מורנו הגאון הנשגב בתורתו וחכמתו בוצינא קדישא תפארת ישראל וכו', כקש"ת מו"ה מנחם מנדל האגער שליט"א אבדק"ק אויבער ווישא והגלילות, אשר מאז פתח אוצרות תורתו ויראתו להרביץ תורה בתלמידים למאות, לפי מיעוט הזמן הרבה מאוד מקנתם. אם כי מי אנכי לספר בשבחו, אך עצור במילין בל אוכל, אני הגבר ראיתי עניא בעיני, ראיתי איך רובם ככולם כל חד לפום חורפיה נכנס בהם טעם התורה עד להפליא, בהרבה גופי תורה, הלכות גדולות

**וקבועות ברוב בנין הוראה אשר שנו כאן, אף איזן ותיקן תקנות
מלהיבות החשק להתמדה עד להפליא, הימים לרבות הלילות^ב.**

היטיב להגדיר זאת התלמיד הרה"ח ר' חיים מאיר כהנא ז"ל במאמרו על
הישיבה ועל רבינו זי"ע:

"כגדול שבאחים נפל בגורלו של רבינו זי"ע אשר כיהן בשעתו כרבה של
וויז'ניצא, לפתוח שער חדש בהכלי התורה והחסידות, אשר לשושלת בית
קאסוב-וויז'ניץ, נהוג היה בחצרות הקודש האלה, כמו אצל רוב האדמו"רים
בשעתם, לקיים "יושבים" ולומדים בבית המדרש ובקלויז, אבל מנהג הישיבה
במובן המלא הידוע לנו, לא קיים בהם.

**"אמנם ראה הסבא קדישא בעל 'אהבת ישראל' מוויז'ניץ זי"ע כי דורו
צריך לכך ובהשפעתו והשראתו הקים רבינו זי"ע את הישיבה הראשונה לבית
וויז'ניץ בוויז'ניצא המעטירה. לא ארכו הימים והישיבה הזאת גדלה ועשתה
פרי, ורבינו זי"ע השפיע עליה מרוב חכמתו ומרצו, והיא היתה היסוד לכל
הישיבות הוויז'ניציאיות שהוקמו אחריה, מאחרי מלחמת העולם הראשונה
ועד היום הזה, ואשר גולת הכותרת שבהן היוותה הישיבה הגדולה בווישווא,
שרבינו זי"ע הקימה מיד עם הכתרתו כאב"ד של העיר וגלילותיה.**

**"כל זאת צפה ברוח קדשו הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, את הדורות הבאים
והוראת שעה זו של הקמת הישיבה בוויז'ניצא, אשר קידשה לשעתה ולעתיד
לבוא, מצמיחת עץ חיים זה, פרחו וגדלו פירות הדעת בגני חסידות ויז'ניץ,
בישיבות הגדולות שהוקמו על ידי כל אחד מארבעה האחים הקדושים ומפיקים
אורה עד עצם היום הזה".**

ראש הישיבה וצוות הרמ"ים

הבשורה המרנינה על פתיחת שערי הישיבה החדשה בוויז'ניצא, התפשטה
למרחקים וכמאה בחורים מסלתא ומשמנה של קהילות הקודש בסביבה, באו
לשקוד בין כתליה על דלתי התורה והעבודה, כשהשיעורים בישיבה מושתתים
על יסודות לימוד גמרא בעיון ובבקיאות, באיכות ובכמות, ולאסוקי שמעתתא
אליבא דהלכתא.

ב. מתוך הקדמתו לבטאון התורני 'דגל התורה' שי"ל ע"י הישיבה הגדולה בווישווא, תרפ"ב.

מכאן ואילך נפלה המעמסה על כתפיו הרחבות של רבינו, שניהל לבדו את הישיבה הגדולה, ושמך יצא למרחקים בזכות שיעוריו העמוקים והנרחבים בכל מקצועות התורה, למרות גילו הצעיר.

במרוצת הזמן הלכה הישיבה והתפתחה בצעדי ענק, לאחר שיצאו לה מוניטין במדינה כולה, ואז ראה רבינו לנכון לצרף אליו כוחות נוספים בתורה ובעבודה כדי לסייע במשימתו הקדושה של חינוך צעירי הצאן. בין השאר התמנה כר"מ הג"ר יהושע בוימל זצ"ל, איש מורם מעם ותלמיד חכם עצום.

בשו"ת 'עמק הלכה' מובאות תשובות אחדות (ו', י"א, נ"א) אל "הג' החר"ף ובקי טובא הג"ר מנחם מענדיל ציגלר שליט"א, הר"מ דישיבת 'בית ישראל' בוויז'ניצא", משמע, שהוא היה הר"מ בישיבה לאחר שהג"ר יהושע בוימל הפסיק ללמד בישיבה והחל לכהן בתור מרא דאתרא.

בספר 'הלכות היום מהשחר עד הערב', בשער הספר כתב המחבר: "מאתי המחבר מרדכי חיים הלוי הערצבערג, אבד"ק פיסטין, שהייתי ר"מ בברעזען ובוויז'ניצא וכעת ביערוסלב, ר"מ בישיבת 'אילת השחר'". לא מצאנו מקור נוסף המעיד על מילוי תפקידו זה בישיבה, אבל בוודאי נכון הוא מה שכתב.

עד מהרה הפכה להיות ישיבת וויז'ניצא לאחד מנכסי צאן ברזל של הפצת התורה במדינה כולה.

סדרי הלימודים בישיבה

סדרי הלימוד בישיבת וויז'ניצא הונהגו לפי חזונו של הס"ק ורבינו, להכשיר את הבחורים הן ללימוד גפ"ת בעיון בבקיאות בכל חלקי הש"ס ונושאי-כליהם גדולי הראשונים והאחרונים, והן בלימוד הלכה ופסק, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, בלימוד השולחן ערוך ונושאי כליו, כדי להעמיד דור של מורי הוראה ורבנים שיישבו על מדין, וינהיגו את קהילות הקודש בכל קצווי המדינה.

בשנים הראשונות היה הס"ק זי"ע מעמיד את בחורי הישיבה בכור המבחן על חוק לימודם במהלך השבוע, וערך את המבחן השבועי לבילי שיש. לימים נבחנו הבחורים מידי שבוע לסירוגין אצל רבינו ואצל אחיו הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, ואילו הס"ק זי"ע בחנם רק על 'חזרה' החודשית, מידי חודש בחדשו בערב ראש חודש.

קנאת סופרים תרבה חכמה, ולכן הונהג בישיבה שתוצאות המבחנים התנוססו על לוח מיוחד בהיכל הישיבה, וכך הקדישו הבחורים את כל זמנם ומרצם כדי לעמוד בהצלחה בבחינות, ולמדו בהתמדה עצומה יומם ולילה, כאשר כל חייהם נסובים סביב התעלות בדרכי התורה והעבודה.

הג"ר טוביה הורוביץ זצ"ל (נכד הרה"ק האמרי נועם זי"ע) אבד"ק סוניק, ראש מועצת גדולי התורה בפולין לפני מלחמת העולם השנייה, למד בישיבת וויז'ניצא במשך שנים מספר, ובמאמר הספד שלו לאחר הסתלקות הסבא קדישא (ביאדישע טאג בלאט' שהופיע בפולין) סיפר בין השאר, כי הס"ק שימש לו כדוגמא למופת בכל הליכותיו, בין היתר בחריצותו, כי היה קם כל בוקר בשעה ארבע וחצי - הן בקיץ והן בחורף.

במאמר ההוא מתאר רבי טוביה את רבינו: **"הרבי ר' מענדעילע, אב"ד וישוא, הידוע כגאון, ונחשב כיום כאחד מגדולי ההלכה בדורנו".**

בחורי הישיבה היו מכינים עצמם בהתרגשות ובחרדת קודש להיבחן אצל הס"ק על חוק לימודם, וסיפר התלמיד הרה"ח ר' משה פיקסלר ז"ל, כי בקיץ שנת תרע"א, לפני שנסע למרחצאות, העביר הס"ק את התלמידים בחינה גדולה בחושן משפט עם 'נתיבות' ו'קצות', **וכבר בשעה ארבע וחצי לפנות בוקר התחילו הבחורים את חוק לימודם ולמדו בהתמדה עצומה במשך כל היום, עד השעות הקטנות של הלילה, כדי לעמוד בהצלחה במבחן.**

התלמיד הרה"ח ר' זלמן סנדרוביץ ז"ל שהגיע ממחוז מרמרוש, סיפר בסילודין את זיכרונותיו על חשקת התורה של בחורי הישיבה בוויז'ניצא, שלעיתים נשאו ללמוד עד שעות הלילה המאוחרות, כשרגליהם טובלות במים קרים, כדי שלא יירדמו ויוכלו להמשיך לשקוד במתיקות על תלמודם.

ר' זלמן סיפר כי בכל ארבעה שבועות למדו הבחורים חומר לימודים חדש, ובשבוע החמישי ערכו 'חזרה' על כל מה שלמדו בחודש הקודם, ואז הגיע הס"ק בעצמו להיכל הישיבה וערך מבחן מקיף על כל חומר הלימודים החודשי.

במעמד זה, דרש הס"ק מכל תלמיד ותלמיד להשמיע ברבים 'חידוש' כלשהו בלימודיו בחודש האחרון, וכך עודד את התלמידים להתאמץ ולחדש מעצמם בסוגיות הש"ס. כן הרגילים להשמיע את דבריהם במעמד עם רב, ולהפיג את האימתא דציבורא' שלהם, כדי שכאשר יגיעו להוראה יהיו רגילים לעמוד

בפני עם רב ולהשמיע דברי תורה ופסק, וכך ישפיעו לטובה על הדור הצעיר (מדברי הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע).

במשך השבוע למדו הבחורים בישיבה כחמשה דפי גמרא עם תוספות, וכן כדף ומחצה שו"ע יורה דעה עם ט"ז, ש"ך ופמ"ג, ולאחר סימן קי"ג (בישולי עכו"ם) למדו שו"ע חושן משפט עם ה'נתיבות' וה'קצות', כך במהלך ה'זמן' כולו.

בשעה ארבע וחצי לפנות בוקר, התחיל השיעור היומי הראשון, ובכל בוקר הופקדו שני בחורים להעיר את שאר חבריהם משנתם, ואלה התגברו כארי לעבודת הבורא, והתכנסו בהיכל הישיבה עד האחרון שבהם, לקראת שחר חדש של תורה ועבודת ה'.

באור ליום ו', לקראת המבחן בבוקר, נהגו המתמידים להיות ערים כל הלילה ולשנן את השיעורים, בכדי שיוכלו לעמוד בהצלחה יתירה בכור המבחן על חוק לימודם.

רבינו גם הגה רבות בספר 'מנחת חינוך', ובמשך תקופה ארוכה קבע בישיבה שיעור ב'מנחת חינוך', כאשר במוצאי שבתות נבחנו התלמידים על חוק לימודם בספר זה.

הס"ק עודד וחיזק את התלמידים בדרכי לימודם, והתמסר כאב רחימאי לכל תלמיד ותלמיד, כאילו היה בנו יחידו, הן ברוחניות והן בגשמיות, וכפי שסיפר הרה"ח ר' זלמן סנדרוביץ ה"ל, כי היות שהתגורר במחוז מרמרוש, במרחק רב מהישיבה, לא חזר לביתו אפילו בתקופת 'בין הזמנים' בגלל הוצאות הדרך, אלא נשאר בישיבה גם כשלא התקיימו סדרי לימודים, אולם כאן דאגו להאכילו ולהלבישו ולהעמיד לו את כל צרכו במשך כל ימי שהותו בוויז'ניצא, כדי שלא יחסר לו דבר.

מבצר התורה של בוקובינה

ישיבת וויז'ניצא הפכה למבצר ענק של תורה וטהרה במחוז כולו, והפיצה את נגוהות אור התורה והחסידות בכל חבל נחלתה. הישיבה הפכה לעוגן הצלה רוחני לצעירי הצאן שגדלו על ברכיה, ושימשה כבית היוצר לתלמידי חכמים מופלגים, גדולי תורה ומורי הוראה, כאשר רבים מהבחורים קיבלו במהלך לימודם בישיבה את ההורמנא להוראה, ובמרוצת הזמן עוטרו בנזר הרבנות בערי ישראל בכל רחבי העולם.

סיפר הרה"ח ר' מנשה אונגר ז"ל (למד שם בשנות תרס"ח-ט), כי שמעה של הישיבה בוויז'ניצא תחת שרביט הנהגתו של רבינו, נישא למרחקים בכל רחבי העולם היהודי, עד שהוא טרח והגיע מרודניק הרחוקה שבגליציה, כדי ללמוד בישיבת וויז'ניצא ולהתעלות בה בדרכי התורה והעבודה.

כשנכנס לבית רבינו, מצאהו לומד מסכת סנהדרין בקול רם, בנועם ובמתיקות נפלאה, כשפניו לזהטים כלפידים באש התמדת התורה. המעמד הותיר בו רושם כביר והפעים את נפשו, עד שחפץ היה לנשק את ידו של רבינו, אך בענוותנותו הרבה, משך רבינו את ידו ולא הניח לו לנשקה.

כבר אז ידעו בחורי הישיבה לספר על שיעור קומתו העצומה של רבינו בתורה ובכל חלקי הש"ס, ועל אף היותו אז צעיר לימים, כבר ידע לנקוב באוזני שואליו הנדהמים היכן מופיע כל מאמר בש"ס, במסכת פלונית, בדף פלוני ובשורה פלונית, עד הפרט האחרון...

עדויות מופלאות השתמרו בידינו מתקופת זוהר זו על אורחותיו הקדושים של רבינו בהנחלת דרכי חיים לתלמידיו. הנה לפנינו כמה קטעים מזכרונותיו של הרה"ח ר' יהודה לייב קוסטינער ז"ל מזקני חסידי סערט וויז'ניץ בחיפה, על אביו הרה"ח ר' שלמה קוסטינער ז"ל שלמד אצל רבינו זי"ע בישיבת 'בית ישראל' בוויז'ניצא בראשית דרכה:

"בהיות אבי ר' שלמה ז"ל בן י"א שנים בלבד, בשנת תרס"ז, כבר הכניס אותו אביו החסיד המרומם ר' משה מיכל קוסטינער ז"ל, ללמוד בישיבת 'בית ישראל' של רבינו הק' האהבת ישראל' זי"ע בעיר וויז'ניצא, שפעלה בעוז ובגאון לפני מלחמת העולם הראשונה. בתחילה היה מרן האהבת ישראל' ראש הישיבה, עד שהגה"ק השארית מנחם' זי"ע נישא ונהיה ראש הישיבה, הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע היה המשגיח והרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע היה מנהלה הרוחני והגשמי של הישיבה.

"בימות החול התפללו הבחורים בדרך כלל במנייניו של הס"ק האהבת ישראל', אך בשבתות לא התפללו עם הרבי, כי הס"ק היה מתפלל בשעה מאוחרת ודבר זה שיבש את סדרי הישיבה שהיו לומדים בשבת אחרי הצהריים, ובמנייניו של הרבי סיימו את התפילה מאוחר, כך שלא יכלו ללמוד אחר-כך בסדר זה. גם לעריכת השולחן הטהור של הס"ק, לא באו כל הבחורים שלמדו בישיבה, כי הס"ק הורה לתת לבחורים להתנהג כאוות נפשם, מי רוצה לבוא ל'טיש' שיבוא, ומי שאינו מוצא בו טעם וחפץ, שלא יבוא".

על הלימודים והבחירות סיפר ר' יהודה לייב ז"ל:

"אבי ז"ל סיפר לי שאצל ראש הישיבה הגה"ק ה'שארית מנחם' זי"ע, הדבר החמור ביותר היה ביטול הזמן. הוא הקפיד על כך ביתר שאת וגם העניש על הבטלנות בקנסות כבדים, כשהוא לוקח את הקנסות מדמי הכיס שהבחורים קיבלו מהוריהם. אם בחור לא ידע את החומר הנלמד בעת המבחן, עוד יכל ראש הישיבה להבליג ולמחול לו, אבל על ביטול הזמן היה מקפיד ביותר וכולם יראו ממנו. קפידתו זו היתה נודעת בקרב בחורי הישיבה, ולכן כל הבחורים היו מתמידים בתורה ביתר שאת.

"בכל שבוע היה הגה"ק ה'שארית מנחם' זי"ע בוחן את כל הבחורים על מה שלמדו במהלך השבוע. בסיום המבחן היו תולים רשימה מפורטת בבית המדרש של הס"ק ה'אהבת ישראל', שם היו רשומים שמותיהם של הבחורים שהצליחו במבחן ואלו שלא הצליחו במבחן. כל הבחורים היו חוששים מכך ולמדו בהתמדה גדולה כדי שלא יכשלו במבחן, שאז שמם יתנשא בלוח המודעות וכולם ידעו שלא הצליחו במבחן, בפרט אם ידעו שאביהם אמור להופיע באותה שבת בבית המדרש.

"אבי ז"ל סיפר לי שלראש הישיבה, הגה"ק ה'שארית מנחם' זי"ע, היה חדר מיוחד סמוך להיכל הישיבה, שם היה יושב ולומד כשהוא מעוטר בטלית ותפילין כל שעות היום. אם ראה צורך לומר דברי מוסר ותוכחה לבחור מסוים, היה קורא לו מיד אחרי תפילת שחרית, מכניסו לחדרו והוכיחו בדברים כדרבנות.

"לאחר-מכן, כדי לפייס את הבחור אחרי הדברים הקשים ששמע, היה הרבי ה'שארית מנחם' נותן לו את כוס הקפה שהביאו לו לפת שחרית. זו היתה מתנה רבת ערך, כי עקב העניות הרבה ששררה אז בישיבה, היה כוס קפה יקר המציאות, ובכך ביקש ראש הישיבה להראות לבחור שאין לו בלבו עליו כלום, ורק רצה להשיבו לדרך הישר והטוב."

יהודי המדינה נתבעים ונותנים

כ"ק אדמו"ר מריבניץ הרה"צ רבי חיים זאנוויל אברמוביץ צוק"ל, נמנה על תלמידיו של רבינו, כפי שהעיד על עצמו, ולימים, כאשר רבינו יצא למסעות הצלה לגיוס משאבים עבור קיום הישיבה הקדושה, התלווה אליו לפקוד את

בתי הגבירים בשטפנשט (אשר שם התגורר האדמו"ר בצעירותו), כדי לגבות את התרומות שהקדישו לטובת הישיבה הקדושה בוויז'ניצא.

סיפר הרה"צ מריבניץ, כי יהודי שטפנשט חשו לעצמם זכות כבירה להשתתף בעול אחזקת הישיבה הקדושה בוויז'ניצא, שהתפרסמה לתהילה בכל רחבי רומניה, עד שהתדפקו על דלתו והפצירו בו בדמעות שיאות לקבל מהם תרומות למען הישיבה (כעדותו של התלמיד הרה"ח ר' שמעון מיכל איינהורן ז"ל, ששמע מפי קדשו של הרה"צ מריבניץ זצוק"ל), ועד סוף ימיו נהג לשלוח תרומות לטובת כולל ווישווא בני ברק.

סיפר הגאון רבי אהרן משה שעכטער זצ"ל ראש ישיבת חיים ברלין בארה"ב, שאביו היה מעיר סניאטין בסביבת וויז'ניצא והיה אז המנהג שהיה הרב או ראש הישיבה שובת שבתות בערים הסביבות והיה נקרא 'שבת ישיבה', והיתה בשבת זו המגבית למען הישיבה, ואביו סיפר לו שכל שנה היה רבינו הק' מוישווא זי"ע, שהיה אז רב העיר וויז'ניצא, מגיע לשבת לעיר סניאטין לשבת לטובת הישיבה.

השקעת רבינו בתלמידים

התלמיד הרה"ח ר' שואל לייב כהנא ז"ל, אשר למד בישיבה בוויז'ניצא החל משנת תרס"ג, היה מספר שבזמנו היו כבר שלשת האחים הקדושים זי"ע בישיבה, כשכל אחד היה לו תחום אחריות מוגדר בו היה עסוק. רבינו זי"ע כל כולו היה מונח ושקוע, שכל בחור שנכנס לישיבה לעשותו תלמיד חכם במלוא המובן של המילה. עם כל בחור דיבר והשקיע בו, כשכל מעייניו היה רק בזה עד כמה יש להתייגע על תורה ולימודה בהתמדה כדי להיות תלמיד חכם ושיוכל לכהן כרב ומורה צדק, תלמיד חכם שיודע לפסוק הלכה ביו"ד ובדיני ממונות ושאר העניינים שהרב והתלמיד חכם צריכים לדעת.

סיפר התלמיד הרה"ח ר' יוסף וייסברג ז"ל מאותם ימים, שכשניהל רבינו את הישיבה בצעירותו בוויז'ניצא, לצד הרוחניות שנתנו מלא חפניים לכל בחור ובחור, היו גם דואגים לגשמיות וללבוש בעת הצורך. כמו כן היו מקפידים מאד על בגדי התלמידים שיהיו בשלימות, ואם לאחד היה חסר לו כפתור במעילו או בחולצתו או אפילו לכלוך בולט על המעיל העליון או נעליים עם בוץ [שהיה שם הרבה מזה], היה רבינו מיד מעיר על כך, והרבה פעמים לא היה מעיר לומר

'צריך לסדר הכפתור החסר' וכדומה, אלא היה אומר מאמר הגמרא 'תלמיד חכם שיש לו רב על בגדו' וכו', וכבר הבין כל אחד למה שהוא מכוון. לפעמים היה רק מראה באצבעו ואומר שתי המילים 'חילול השם' למי שלומד תורה.

סיפר הרה"ח ר' וועלוול שטרן ז"ל, שפעם סיפר לו התלמיד הרה"ח ר' בעריל הירש בריטוויטש ז"ל מביטשקוב,^ג כי בהגעתו לוויז'ניצא ללמוד בשיבה, היה נקרא בן גבירים לאחר שזקיננו הרה"ח ר' יודל עביר ז"ל היה נחשב לגביר אדיר בזמנו, וכמובן שתורה וגדולה ביחד צריך זכייה שיזכו לזה, ובדרך כלל ההרחבה של הבלי עולם הזה מפריעה לרוחניות ובפרט בתורה שכתוב בה "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה" (אבות פ"ו).

בהגיע המבחן הראשון של רבינו זי"ע בשיבה לפנות בוקר של יום שישי, שאל שאלה ממנו ולא ידע לענות כראוי. אמר לו רבינו: **"שלא תעלה על דעתך שמכיוון שאתה נכד לרבי יודל עביר תקבל פה יחס מעודף בלי ללמוד ולדעת כל החומר הנלמד כראוי, אלא אדרבה מכיוון שאתה נכד ר' יודל עביר, מתאים וחשוב לי מאד שכל בניו ובני יהיו בני תורה ומתמידים בתורה, תקבל ממני מעמד עדיף יותר כדי שתוכל ללמוד בהתמדה"...**

התלמיד הרה"ח ר' שלמה שטערן ז"ל שו"ב בק"ק בריסל, היה אומר ומספר שרבינו ה'שארית מנחם' זי"ע שניהל את ישיבת 'בית ישראל' בוויז'ניצא החל משנת תרס"ג, היה כה קשור לבחורי הישיבה עד שכל ימיו הסתכל על בחור ישיבה כנכס חשוב ביותר והיה מחשיב עד מאד כל בחור ובחור, עד שהיה נותן להם חיות בכל ענייניהם.

לדוגמה היה מצייין ר' שלמה, שרבינו לא היה נותן לומר אפילו בדיחותא על חשבוננו של בחור מהישיבה, כי בחור שלומד תורה ראוי וזכאי לכל הכבוד וההערכה במידה גדושה. והיה אומר רבינו כמה פעמים, שגם ביום הקשה ביותר שהיה לו, העידוד הגדול שהוא מקבל והחיות שיש לו לסבול כל הקשיים, היא מהבחורים בשיבה שעוסקים בתורה ואשר על הכבוד וההערכה המגיעים להם אינו יכול לוותר בשום פנים.

ג. היה נכד של החסיד המפורסם הנגיד ר' יודל עביר רוזנברג זצ"ל מביטשקוב, מגדולי החסידים של בית ויז'ניץ שזכה להיות חסיד אצל ארבעה צדיקי ויז'ניץ, החל ממרן ה'תורת חיים' זי"ע ועד מרן ה'אהבת ישראל' זי"ע. ר' בערל הירש היה תלמיד רבנו ה'שארית מנחם' עוד בהיותו ראש הישיבה בוויז'ניצא.

המהפכה הרוחנית בבוקובינה

בספר 'הישיבות ברומניה' (עמ' 537) שיצא לאור במרוצת השנים, מובאים זכרונותיו של הרה"ח ר' מנחם ברייאר ז"ל, חתנו של הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע ולהבל"ח אביו של כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א, ובין השאר סיפר שם בשבחה של ישיבת וויז'ניצא:

"בישיבה למדו ש"ס ופוסקים באווירה חסידית, בהשגחתו האישית של הרה"צ רבי ישראל (הס"ק זי"ע), ובנו האדמו"ר רבי מנחם מענדיל (רבינו זי"ע). על ראשית הישיבה ודרך לימודה, סיפר לי אבי מורי הרב (רבי יוסף) משטפנשט שליט"א (ברונקס). הוא ביקר בשנת תרע"ג זמן רב בישיבה ובחצר האדמו"ר מוויז'ניצא. עשרות תלמידים ישבו אז על התורה והשתלמו בהוראה.

"בכל ערב שבת קודש בהשכמה, נבחנו התלמידים על ידי ראש הישיבה רבי מנחם מענדיל - בנו של הסבא קדישא. על אודותיו מספרים רבות, ורבים העריכו את בקיאותו הנפלאה בש"ס ובפוסקים. **פעם ישב עם אחיו, ואבי מורי (הרב משטפנשט) שליט"א היה מדפדף בשולחן ערוך חושן משפט מסימן לסימן ומסעיף לסעיף, ורק היה פותח במילים אחדות ותיכף היה רבי מענדלי עונה לו בעל פה בדיוק - את תוכן הסימן והסעיף שנשאל.**

"בכל ערב ראש חודש היו נבחנים התלמידים על ידי הרה"צ רבי ישראל זצ"ל בעצמו. הישיבה החזיקה מעמד עד מלחמת העולם הראשונה - שנת תרע"ד". גם התלמיד הרה"ח ר' שלמה יעקב גרוס ז"ל בזכרונותיו על חיי מקום מגוריו מאסיעף (ספר מרמרוש עמ' 173) תיאר את ההד העצום שעוררה פתיחת הישיבה בוויז'ניצא במחוז בוקובינה:

"בחורי הכפר למדו בדרך כלל בישיבות בהונגריה, במיוחד לפני מלחמת העולם הראשונה, ברם כשנסודה הישיבה בוויז'ניצא, נסעו מספר בחורים חסידי וויז'ניץ ללמוד בישיבת וויז'ניצא. **אכן היה זה חידוש גדול לפתוח ישיבה חסידית בבוקובינה. כולם חזרו משם בלבוש חסידי מובהק ותלמודם בידם. אחדים מהם קיבלו "היתר הוראה". יש לציין, כי בישיבת וויז'ניצא לא נתנו**

ד. יש לציין מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א בביקורו אצל מרן אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א (מארה"ק), שאביו ר' מנחם היה בימי בחרותו לפני מלחמת העולם הראשונה אצל הס"ק האהבת ישראל, והביא מכתב מהרה"ק מהוסיאטין שיקרב אותו כראוי, ולמד אז תקופה עם רבינו זי"ע.

סמיכה להוראה, אלא נבחנו אצל הג"ר חיים גילרנטר זצ"ל אבד"ק קיטוב, הסמוכה לוויז'ניצא".

בלב ונפש לענייני החינוך

התמסרותו של רבינו לכל ענייני החינוך בוויז'ניצא, הקיפה את כל מוסדות התורה והחינוך בעיר, ולפנינו מכתב בקשה מטעם התלמוד-תורה של קהילת וויז'ניצא, שנשלח לקהילת לעמבערג בשנת תרע"ג בכתב יד קדשו של רבינו.

**"ארגון תלמוד תורה" למען ילדי בית-ספר עניים ישראלים וויז'ניצא
(בוקובינה)**

לכבוד הקהילה המהוללת הישראלית למברג

קהילת וויז'ניצא (בוקובינה) נפגעה בשנים האחרונות פעמים רבות באסונות טבע, כגון: שטפונות ושריפות רבות, כך שהנזק היה רב מאד. נוסף לכך, מאחר שרוב פרנסת תושבי העיר מקורו במסחר העצים, והיות שהפסיקו לבנות בעצים, נגרם נזק קשה לרוב תושבי העיר, שנותרו ללא פרנסה.

ברם הנפגעים העיקריים הם הילדים המסכנים, שנותרו ללא טיפול - בלי מזון, חינוך והלבשה.

לפני שלוש שנים נוסד בוויז'ניצא ארגון ה'תלמוד תורה' עבור ילדי ישראל העניים המסכנים, שקיבל עליו המשימה לדאוג לילדים יתומים וילדים להורים שאינם מסוגלים לפרנס את ילדיהם, עקב דוחק הפרנסה השוררת בעיר, וקיבל עליו התפקיד לספק להם הזנה, הלבשה וחינוך.

בשנת תרע"ב היו בארגונו 85 יתומים ועוד 65 ילדים עניים מסכנים, שקיבלו חינוך בבית ספרנו, על חשבוננו, וגם אוכל וביגוד. כמו כן ישנם 10 ילדים מגיל 13 שנשלחו ללמוד מקצוע על חשבוננו.

מכיוון שהארגון שלנו אין לו שום רכוש והכנסה, על מנת לממן את כל המעשים הגדולים שאנו עושים, נאלצים אנו לפנות אל ידידים וארגונים נדיבי לב, שיעזרו לנו בעבודת קודש זו.

על כן פונים אנו לארגון המהולל שלכם, לבקש עזרתכם ותרומתכם, למטרה חשובה זו.

בכבוד רב

מענדיל הגר - רב העיר וויז'ניצא

פרק ג':

הרבנות המעטירה בעיר וויז'ניצא

רך בשנים ואב בחכמה

עוד משחר טל נעוריו, ניבאו לרבינו זי"ע גדולות ונצורות בהנהגת העם בנתיבות התורה והעבודה. ואכן, צעיר לימים היה רבינו, אב בחכמה ורך בשנים, כבן כ"ג בלבד, כאשר נקרא אחר כבוד להתעטר בנזר רבנות העיר וויז'ניצא. בשנת תרס"ח התמנה רבינו על ידי אביו הק' לרב בעיר וויז'ניצא, בהשראתו של אביו הק' אשר הפנה אליו את כל השאלות בדבר הלכה וסמך עליו בכל אשר אמר והורה.

רבינו החל להנהיג ברמה את עדת קהל וויז'ניצא וביתו הפך לתל תלפיות תורה והוראה לכלל יהודי המחוז. אביו, הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, הסתמך בעצמו על הוראותיו ופסקיו של בנו הגדול, וממנו יראו וכן יעשו, כאשר תושבי העיר נהרו בהמוניהם למעון רבינו, רבה החדש והצעיר של וויז'ניצא, כדי ללמוד ממנו אורחות חיים, לדעת את הדרך אשר ילכו בה והמשפט אשר יעשו.

כידוע היה הסבא קדישא אמרכל (נשיא) כוללי וויז'ניצא בארצנו הקדושה - בערים: ירושלים, צפת וטבריה, ולאחר הכתרת רבינו בתור הרב בוויז'ניצא, שלחו ממוני הכוללים ברכת מזל טוב להס"ק, לרגל שמחתו הגדולה במינוי בנו בכורו למרא דאתרא בעירו. במרוצת הזמן אף שלחה הנהלת הכולל קופסת סאבאק לרבינו - עם הקדשה יפה - כהוקרה בתור הרב של וויז'ניצא.

השיעורים עם אביו הגדול

בד בבד, דלה רבינו ממעיינות החכמה והקדושה של אביו הס"ק, שקבע עם בניו שיעורים בשולחן ערוך ובהלכה. הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע סיפר לימים, אודות שיעור קבוע נוסף של הס"ק עם בניו הק' בספר הקבלה המפורסם 'ברית כהונת עולם' מאת הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאריץ זי"ע, וציון, כי גם בעת מלחמת העולם הראשונה, כשהצבא הרוסי עמד בשערי העיר וויז'ניצא והפגיזה קשות כדי לכובשה, וכל תושבי העיר חרדו חרדת מוות, שלח הס"ק

לקרוא לבניו ללמוד את השיעור הקבוע בספר הנ"ל, בלי להתייחס למהומה והמבולקה ששררה בחוצות.

סיפר התלמיד הרה"ח ר' דוד אפל ז"ל, שבשנת תש"ח ערך מרן ה'אמרי חיים' זי"ע סעודת מרעים בליל י"ג טבת, לרגל הילולת אחיו הק' מווישווא, ובתוך הדברים שח ה'אמרי חיים' שפעם בצעירותו כשהיו עדיין בוויז'ניצא, כיבדו את רבינו למסור שיעור בפרקי אבות בשבת אחרי הצהריים, **ומרן הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע הגיע יחד עמו לשמוע את השיעור מפי בנו הגדול, אך היות שלא רצה להפריע למהלך השיעור, נעמד מאחורי דלת הכניסה שהיה בה גם חלון, וכך עמד והקשיב לשיעור.**

במשך השיעור הראה מרן ה'אהבת ישראל' למרן ה'אמרי חיים' כמה פעמים שהוא נהנה מאד משמיעת הדברים, כידוע שהיה רבנו פה מפיך מרגליות שידע לרתק את קהל שומעיו בשפה ברורה ובנעימה. לאחר-מכן אמר מרן ה'אהבת ישראל' למרן ה'אמרי חיים', שהוא ממשיך את עצמו במצבו לאווזה שמתה תוך כדי דגירתה על ביציה, ולכן הביאו תרנגולת שתדגור על הביצים. לאחר שבקעו האפרוחים האווזים מהביצים, נותרו לעמוד ליד התרנגולת, כי היו צריכים לעזרתה בעודם קטנים, אבל מיד כשנפקחו עיניהם והחלו לראות ולעשות, עזבו את התרנגולת ונכנסו למים, ואילו התרנגולת נאלצה להישאר מחוץ למים ולצפות בהם מרחוק כי אינה יודעת לשחות.

סיים מרן ה'אהבת ישראל' ואמר בענוות חן: **"כעת אני באותה בחינה של התרנגולת, הרואה את הצעירים שגידלה שהם פורחים הלאה ונכנסים לתוך המים, ואילו היא אינה יכולה להיכנס בעצמה; כן בני מנחם מענדיל כבר שט במים עמוקים של תורה, הוא כבר רחוק מאד ממני בעמקות התורה, אני קורא לו ממרחק אבל הוא כבר מאד מרחוק..."**

במלחמתה של תורה

סיפר התלמיד הוותיק הגה"ח רבי יוסף שמואל פוגל ז"ל, שכשלמד בווישווא היה שם יהודי אחד זקן מאד, שהתגורר בפאתי העיר ווישווא והיתה פרנסתו ממכירת מים מינרליים, מים מזוקקים ששאב מן המעיין (כבימינו מי סודה). פעם אחת כשהיה אצלו רבי יוסף שמואל לאיזו סיבה לקנות ממנו דבר-מה, אזר עוז שלא כמנהגו ושאלו מהיכן הגיע לווישווא? ענה לו הזקן,

שבצעירותו לפני מלחמת העולם הראשונה, היה גר בעיירה קיטוב שעל-יד העיר וויז'ניצא, שם היה רב גדול ומפורסם גאון אדיר, רבי חיים גילערנטער זצ"ל, שהיה בעל דרשן נפלא וידע את כל התורה כולה, והוא היה משמשו של הרב גילערנטער והוליך את תפיליו לבית המדרש לפנות בוקר וסייע לו בהליכתו.

סיפר הזקן, שהוא זוכר את רבינו הק' מווישווא שהיה בגיל צעיר מאד וכבר כיהן בכהונה כרב הצעיר בעיר וויז'ניצא, הסמוכה לקיטוב מעבר הנהר, והרבה פעמים היו נפגשים רבינו והרב גילערנטער, ובכל פעם היו משוחחים בדברי תורה ובפפולים.

"אני לעומתם הייתי עם הארץ גמור ולא הבנתי תוכן שיחתם", סיים הזקן את עדותו, **"אבל ראיתי אותם בשיחתם ולפעמים התווכחו בלהט עד שכמעט הייתי צריך להפריד ביניהם"...**

על משמר הדת

מהעדויות שהשתמרו בידינו מתקופה קצרה זו, בה ישב רבינו על כס הרבנות בוויז'ניצא, הננו נוכחים לראות כיצד הנהיג את העיר ביד רמה, בתקיפות דקדושה מצד אחד, ומאידיך, בלב הומה ברחמים, חן וחסד לתושבי העיר, למען העמדת הדת על תילה.

מיד עם עלותו על כס רבנות העיר, פתח רבינו בבדק בית מקיף של כל תחומי החיים בוויז'ניצא, מתוקף תפקידו כמרא דאתרא. בני העיר השיבו לו אהבה רבה והלכו בתלם לפי הוראותיו והדרכותיו בכל תחומי חייהם, בדרך העולה בית ק-ל.

אך, תושבי העיר סבלו לעיתים כמו במקומות אחרים, מפורצי גדר בשולי המחנה, שהפריעו למהלך החיים התקין של הקהילה, ואיש לא הרהיב עוז נפשו להעמיד אותם על מקומם הראוי.

ברם רבינו לא חת מפני איש בעמדו על משמרת חומת הדת, ומסופר כי באחד הימים ביקר באחד האטליזים הכשרים בעיר, שהתושבים רכשו שם בשר, ולאחר בדיקה מדוקדקת החליט רבינו לחזק את סדרי הכשרות באטליז, לאחר שמצא אי-אלו פרצות שעלולים להכשיל את הרבים ולטמטם את הלבבות של התושבים בבשר שיש בו חששות של כשרות.

אולם, הקצב גם הרוח, ניסה להתנגד והטיח דברי גנאי כלפי רבינו, שהיה אז כזכור צעיר לימים, בהרימו ידו באיום ובאומרו: **"אברך כמותכם, מזמן הייתי מנער משרוולי..."** רבינו הזהיר את הקצב חזור ושוב, ולאחר שהלה עמד במרדו, מיהר לבית אביו הס"ק זי"ע כדי להימלך עמו כיצד לנהוג בקצב היהיר שעלול להאכיל חלילה את תושבי העיר בנבלות וטרפות.

לאחר שהס"ק זי"ע שמע על התנהגותו המחפירה של הקצב, שמקשיח את ליבו ומסרב לקבל עליו דין תורתנו הקדושה, אמר בכאב ליבו: **"אל תדאג בני, ער וועט שוין מער נישט שאקלען מיט די האנד!"** (הוא כבר לא יוכל לנפנף בידיו...). ואכן, ה'קפידה' פגעה לא עלינו בקצב, ובתוך שבוע אחזו שיתוק, ושוב לא יכול להזיז את ידיו.

לימים, כאשר רבינו סר לביקור בוויז'ניצא שלאחר המלחמה, התאוננו השוחטים דמתא באוזני רבינו, כי הקצבים מהלכים עליהם אימים שלא יהינו להטריף את בהמותיהם, כדי שלא יינזקו בכספם. בתקופה זו, כבר נודע שמעו הנשגב והנורא של רבינו במחוז כולו, וכשרבינו זימן אליו את הקצבים להזהירם, נפל עליהם פחד ומורא, ושוב לא ההינו להטריד את השוחטים באיומיהם, וזאת גם אחרי שרבינו לא התגורר כבר בוויז'ניצא לאחר המלחמה, וכפי שיסופר להלן.

רבינו ניהל מלחמת חורמה גם נגד קבוצות פורקי עול שהתגוררו בוויז'ניצא, ונמנו על ארגוני הציונים שמרדו בכל הקדוש לישראל. אחד מהם, שעדיין לא פרק עול, אבל נמשך בסתר אחרי המהרסים, השתתף פעם באפיית מצות שמורות בבית הס"ק זי"ע, וכשרידד את המצה, צר על הבצק צורה של מגן דוד. בראות רבינו את המצה, השליכה לתנור ושרפה באש, למען ישמעו וייראו.

רבינו ניסה לסתום כל פתחון פה מצד פורקי העול נגד חיי התורה והיהדות, אך רק לעיתים רחוקות מיצה את חומרת הדין עם המהרסים, אבל בדרך כלל ניסה לדבר עימם רכות ולהכביר עליהם מלוא חפניים טהרה וקדושה, עד שנפשם נמסה בקרבם, חזרו בתשובה שלמה, וחדלו ממעשיהם הנלוזים.

הנהגת חסד ורחמים

מידות החסד והרחמים היו מתכונות נפשו המובהקות של רבינו זי"ע, עוד משחר ימיו וגם בעידן רבנותו בוויז'ניצא. בכל פעם ובכל דבר הכריעה

תמיד מידת החסד את הכף, ונהג בעם כרועה נאמן ואב רחמיא, גם כלפי אלו
סררחו, וכמובן גם עם שאר בני העיר.

לפנינו מכתב מקורי מאת הרה"ח ר' זיידא הערלינג ז"ל, המשב"ק של מרן
הס"ק זי"ע, מיום ה' פרשת 'לך לך' תרס"ז, ששיגר לר' אלטיר ז"ל מצפת (שד"ר
כולל וויז'ניצא), ששופך אור על התמסרותו של רבינו בכל ליבו בגמילות חסדים
לתושבי העיר. בין השאר כתב במכתבו:

"אשר כתב, לאמור לבני אדמו"ר שליט"א (הס"ק) לא הגדתי להם ולא אגיד
להם, כי טרדותיהם רבו למאוד מכל צד, ובפרט מאז שנתייסדה הישיבה, ות"ל
(תודה לאיל) המה באהבה וריעות כיאות להם, וגם שוקדים בלימודם, ועוסקים
בגמילות חסדים הרבה יותר מכוחם, ואין להם מנוחה כרגע".

רבינו התגייס בכל כוחו גם למען אלה שנזקקו לחזר על פתחי נדיבי עם
כדי לקיים את ביתם. מפעלי הגמ"ח העצומים של רבינו וצדקותיו הרבות
בגלוי ובסתר, הפכו לשם דבר, ורבים חבו את לחמם לפעילותו הנמרצת של
רבינו עבורם.

אגודת רבני בוקובינה

שמעו הטוב של רבינו וכוחו וגבורתו בהנהגת העם בכס רבנות וויז'ניצא,
נפוץ במחוז כולו וכאשר התאגדו כל קהילות הקודש במחוז בוקובינה לייסד
'אגודת רבנים' שתקבע את מסמרות ההנהגה במחוז כולו, נמנה רבינו על
שלושת הרבנים הבכירים שהועמדו בראש 'אגודת הרבנים' לצד הרב הישיש
ר' שמחה גינצבורג אבד"ק סטראז'ניץ והרב יוסף רוזנפלד מטשערנוביץ.

רבני המחוז התאספו לוועידה בעיר טשערנוביץ, שהתפרסה על פני ימים
רבים, כדי לכוון את 'אגודת הרבנים', וזאת נוכח המשימות החשובות שעמדו
על הפרק לגדור גדר ולשמור מכל משמר על חיי התורה והיהדות בתקופה
רבית תהפוכות זו.

כזכור, הארגונים הציוניים ופורקי העול למיניהם, ערכו אז שמות בכרם
בית ישראל, ובעיקר לטשו עיניהם הרעות על חינוך דור העתיד, וניסו בכל דרך
לצוד את נפשם הרכה של הנערים, להדיחם מחיי תורה ומצוות.

רבינו נלחם כארי כדי לסכל את מזימותיהם הנפשעות, והשקיע את כל

מרצו בחינוך צעירי הצאן בדרך שהונחלה לנו מדור דור, ושמר עליהם מכל משמר שלא ייחשפו למסיתים והמדיחים שביקשו את נפשם.

'אגודת הרבנים' התאספה לפרקים בטשערנוביץ לדון יחדיו בענייני הציבור שעמדו על הפרק, ובין השאר נידונו על שולחנם שאלות שונות בהלכה ופסק, שעמדו אז במרכז חיי העולם היהודי. מסופר, כי באחת מאסיפות הרבנים בטשערנוביץ, היה רבינו הנואם הראשי באסיפה, כאשר בראש סדר היום עמד אז הפולמוס ההלכתי סביב אכילת האווזים הפטומים, שרבינו התנגד בכל כוחו מלהכשירם.

כידוע, בשנים עברו פייטמו את האווזים בקלחי תירס, כדי שיעלו במשקל ויפיקו בשר שמן, ובעיקר כבד האווז שנמכר במחיר מפולפל. או אז ניטשה המחלוקת בין הפוסקים על נוהג זה: היו פוסקים שהתירו את האווזים בבדיקת הוושט לאחר השחיטה, והיו שאסרום מכל וכל, מכיוון שעל ידי הפיטום נעשים נקבים בוושט, שאינם ניכרים לאחר השחיטה.

עדות זו, נותנת לנו רק המחשה קלה על מעמדו הרם של רבינו בין גדולי רבני בוקובינה בימים ההם, וזאת על אף גילו הצעיר, בשנות העשרים המוקדמות, שכבר אז זרח שמשו ונגהה על שמי העולם היהודי במחוז וויז'ניצא ובמדינה כולה.

ברם, בגלל צוק העיתים, ישב רבינו על מדין בכס רבנות וויז'ניצא למשך שנים מועטות בלבד, וזאת עקב פרוץ המלחמה העולמית הראשונה בשנת תרע"ד, ומנוסתו של הס"ק וכל בני משפחתו מהעיר וויז'ניצא שנכבשה בידי צבא רוסיה.

היחיד ב'שבעה' על הרבנית

אגב זאת נציין כי **בפטירתה הכואבת של הרבנית הצדקנית מרת הינדא ע"ה ב"ג מנחם-אב תרע"ד, היה נוכח רק רבינו זי"ע והוא ישב 'שבעה' לבדו בבית אביו הס"ק זי"ע בוויז'ניצא, וגופא דעובדא הכי הוזה:**

כידוע, היה הס"ק האהבת ישראל זי"ע נוסע לקארלסבאד כמנהגו בכל שנה בימי הקיץ, יחד עם בניו הקדושים. באותה תקופה, לא חשה הרבנית מרת הינדא ע"ה בטוב וסבלה על מחוש במעיים, וכמוכן שלא הצטרפה

לנסיעה לרוב חולשתה. כאשר התגברו ייסוריה, העבירו אותה לבית החלמה בעיירה וויז'ענקע - כפר בעל אוויר צח סמוך לוויז'ניצא.

כשביקשו בני המשפחה להודיע על המצב לבעלה הגדול הסבא קדישא על ידי מברק לקארלסבאד, לא הסכימה הרבנית ע"ה, באומרה שמעיינות המרפא בקארלסבאד נחוצים מאד לבריאות גופו הטהור של בעלה הק', והידיעה על חומרת מצבה עלולה להפריע למנוחת נפשו. אך את אשר יגורו בא, מיום ליום הלכה ונחלשה, וביום י"ג מנחם אב תרע"ד שבקה חיים לכל חי, והיא בת חמישים וארבע שנים בלבד.

הס"ק ומרן ה'אמרי חיים' שהיה עמו בקארלסבאד באותם ימים, יחד עם הגבאים ואנשי הבית, לא קיבלו את הידיעה על האסון הכבד, כיון שמאז פרצה מלחמת העולם הראשונה ימים ספורים לפני כן, ביום ט' באב, השתבשו סדרי עולם ולא הצליחו להעביר מוויז'ניצא לקארלסבאד את הבשורה הקשה. מה גם שכולם הבינו כי בעקבות פרוץ המלחמה ממילא ישוב רבינו ה'אהבת ישראל' לביתו בהקדם האפשרי.

בוויז'ניצא ישב 'שבעה' רק בנה הגדול רבינו זי"ע, שהיה בימים ההם ראש ישיבת 'בית ישראל' בוויז'ניצא. מרן ה'אמרי חיים' ומרן ה'דמשק אליעזר' זי"ע היו יחד עם אביהם הס"ק זי"ע בקארלסבאד, והרה"ק ה'מקור ברוך' מסערט ויז'ניץ זי"ע שהיה בחצר הקודש בעלזא במחיצת חותנו בזיוו"ר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע.^ה

ה. הרה"ח ר' מנחם אליעזר מאזעס שליט"א משב"ק מרן ה'אמרי חיים' זי"ע מספר על אותם הימים בספרו 'לפני ולפנים' (ח"א עמ' קב"ב):

בהזדמנות, בעת בואו של החסיד ר' חיים שפלר ז"ל מניו-יורק [שהיה יליד העיירה וויז'ניצא] בהיכלו של רבינו ה'אמרי חיים' זי"ע, כאשר נכנס אל לברכת שלום, נענה לו רבינו ה'אמרי חיים' ואמר: "מקנא אני בך שזכית להיות בהלווייתה של אמי ע"ה ומנושאי המיטה במורד ההר מוויזענקא לויז'ניצא, ואני לא זכיתי לכך!"... (ר' חיים היה אז מתלמידי הישיבה בוויז'ניצא ולמד אצל רבינו ה'שארית מנחם' זי"ע, ובעת שהותו של רבינו בארה"ב התקיים חתונתו שם בארה"ב, ורבינו השתתף שם בשחת החתונה).

באותה שעה סיפר מרן ה'אמרי חיים' כי מיטת אמו הרבנית ע"ה הובאה מוויזענקא לויז'ניצא, ותושבי העיר ערכו את ההלוויה כראוי לכבודה של הרבנית הצדקנית מוויז'ניצא ע"ה. תלמידי התלמוד-תורה נשאו את המיטה לבית החיים למנוחת עולמים, והספידה אחיה הרה"צ רבי יעקב יצחק הורוויץ צ"ל אב"ד ז'אבנע, בנו של הרה"ק בעל 'אמרי נועם' זי"ע.

בינתיים נודע לשהוים בקארלסבאד על פרוץ המלחמה העולמית, ומיד ביקש הס"ק זי"ע לשוב לביתו בוויז'ניצא בעוד מועד, אולם הם נתקלו בקשיים רבים מפני שיבוש התחבורה

פרק ד':

תקופת המגורים בגרויסווארדיין

מלחמת העולם הראשונה

בתשעה באב שנת תרע"ד - ותרע"ד כל הארץ עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, אשר חוללה שמות בכל רחבי יבשת אירופה. הגבולות הוזזו ממקומם, מדינות שינו את מעמדם ונכבשו בידי מדינות שכנות, או נקרעו לגזרים וחולקו בין הצבאות הכובשים, מעצמות בינלאומיות התפרקו ובמקומם צצו מעצמות חדשות, וכל סדרי החיים של תושבי אירופה השתנו ללא הכר.

גם העיר וויז'ניצא שתתה את כוס התרעלה, כאשר נכבשה תחת מגף הענק הרוסי מאת ממלכת אוסטרו-הונגריה, ורבינו הס"ק זי"ע נאלץ להימלט מפגיעתם הרעה של הרוסים, ששטמו את רבני ישראל וניסו למוטט את חיי היהדות בכל אזורי הכיבוש הרוסי. עמו הצטרפו כל בני משפחתו, יחד עם רבינו ה'שארית מנחם' זי"ע, שנאלץ להיפרד מקהילתו הקדושה ומכסא רבנות וויז'ניצא ולהימלט יחד עם אביו מחמת המציק.

סיפר הרה"ח ר' משה הערש ראזנבערג ז"ל מתלמידי החשובים של רבינו, ששמע פעם מיהודי שהיה דר באמצע זמן מלחמת העולם הראשונה מול מרן ה'אהבת ישראל' זי"ע, והיה יוצא ונכנס לבית רבינו שם להביא לו דברים בסיסיים, והיה שם חדר בתוך חדר ובחדר החיצון ישב הס"ק זי"ע ועסק

וחסימת הדרכים. לאחר מאמצים הצליחו להגיע ברכבת צבאית עד לעיר קולומייא, משם נאלצו לעשות את הדרך הארוכה במרכבה.

על קבלת הבשורה הקשה סיפר רבינו ה'אמרי חיים' דברים כהווייתם: "בשובנו עם אבי הק' מקארלסבאד לווז'ניצא בעקבות פרוץ המלחמה, לא ידענו עדיין מאומה מכל הקורות בבית ומפטירת אמי הרבנית ע"ה. כאשר עצרנו בקולומייא לתפילת מנחה, שמע אחי מוויז'ניצא [מרן ה'דמשק אליעזר' זי"ע] שני אנשים המתלחשים מאחורי גבינו ואחד שואל את חברו בתמיהה: מדוע הבנים אינם אומרים קדיש אחר אימם ע"ה?!... אחי הק' נחרד מאד על מה ששמע, ואכן שמענו בהמשך על האסון הנורא שפקד אותנו. בדרך מקולומייא לווז'ניצא נסענו כברת דרך ורמזנו לאבינו הק' על הבשורה הנוראה. הפטיר רבינו ה'אמרי חיים' באנחה קורעת לב ונפש: "מה אומר לכם? הדרך הקצרה מקולומייא לווז'ניצא היתה לנו קשה עשרת מונים מהדרך הארוכה מקארלסבאד עד קולומייא"...

בשלו, ובתוך החדר הפנימי ישב כל היום ללא יציאה רבינו זי"ע ועסק שם בתורה.

אותו זמן הפליא מאד איך רבינו ממש לא שמע כלום ממה שקורה בחוץ ובחדר החיצון, ואפילו אם דפקו לפעמים על הדלת שלו לא ענה, ואמרו מי שהכירו אותו כבר מזמן, שבוודאי אפילו דופקים חזק הוא לא שומע, כי הוא כה משוקע בלימוד התורה עם כל חושיו, עד שהוא לא שומע כלום מסביבתו בזמן שהוא יושב ולומד.

הצלת הס"ק בכריחתו מויז'ניצא

ברשימות כ"ק אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א מובא מה שסיפר הרה"ק רבי יודאלע מדז'יקוב זי"ע בחודש תמוז תשל"ב, על נס הצלת הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע בימי מלחמת העולם הראשונה מידי הרוסים, ומשם נלמד עד כמה היה מסור אז רבינו הק' מווישווא זי"ע להצלת אביו הק' בכל מאמצי כוח, ואף ניהל בעצמו את כל העניינים על הצד היותר טוב.

וכך סיפר רבי יודאלע:

"הגה"ק מווישווא ביקש כל זמן המלחמה שייסעו מוויז'ניצא, כי היו כבר שמועות שהרוסים מתקרבים לשם, וכל העיירות שבסביבות וויז'ניצא התרוקנו מתושביהם כששמעו שהרוסים מתקרבים לצד ההוא, וברחו לווען או לאונגארן ועוד, אבל הס"ק זי"ע לא רצה לנסוע. הגה"ק מווישווא ביקש ממנו שייסע גם הוא כמו שכולם בורחים, ולא רצה. אחר-כך כשכבר נכנסו הרוסים לעיר, אמר הס"ק: "יעצט דארף מען שוין פארן". אמר לו הגה"ק מווישווא: "טאטע, איך האב דיר געבעטן כל הזמן שתיסע ולא רצית, ועכשיו שהרוסים כבר נכנסו והסכנה מרחפת, עכשיו כבר תרצה ליסע"?! ולא ענה לו הס"ק.

"הגה"ק מווישווא סידר במשך הנסיעה כמעט את כל הדברים, וכן את ה'שליטען' (מזחלות שלג) לכל העולם, כי יצאו כחמשים או שישים נפשות, וגם בתוך הנסיעות האט ער אסאך געארבעט און אלעס ארלעדיגט, ויצא עם הס"ק וכל בני ביתו".

אחרי נדודים רבים, הגיעו הס"ק ומשפחתו לגרויסווארדיין ביום א' פרשת

משפטים שנת תרע"ה, והשתכנו בעיר זו, שהשתייכה למדינת אוסטרו-הונגריה. תקופה קשה פקדה את חצר הקודש של הס"ק בימים טרופים הללו, לאחר שאלפי יהודים גויסו בכפייה לצבא, כשחלקם הגדול נאלץ להימלט מאימת הגיוס ולהסתתר במקום מבטחים. משפחות התפרקו וירדו מנכסיהם, חלקם הגיעו עד פת לחם, אלפי יתומים ואלמנות שיוועו לעזרה, ותהום כל הארץ.

המהומה והמבולקה שהשתררה במדינה כולה, נתנה את אותותיה גם בחצר הקודש של הס"ק שהחלה להתבסס בגרויסווארדיין. רק מתי מעט פקדו את החצר בתקופה קשה זו, ולימים השווה רבינו בין מצב החצר בוויז'ניצא לבין המצב העגום בגרויסווארדיין בעת הראשונה, באומרו, **כי כמספר היהודים שהסתופפו בראש השנה בצל אביו בגרויסווארדיין, כך היה מספרם של הכהנים שהיו אצלו בראש השנה בשבתו בוויז'ניצא עד מלחמת העולם!!!**

יש לציין, כי בשנים הללו היה רבינו עובר לפני התיבה בבית מדרשו של אביו הק' בראש השנה, בחזרת הש"ץ של שחרית, וגם היה ה'בעל מקריא' של התקיעות, כשהסבא קדישא היה ה'בעל תוקע', והבעל תוקע בתפילות דמעומד, כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק בעל תורת מרדכי זי"ע היה מפליא תמיד התקיעות של רבינו, שהיה בעל תוקע נפלא.

שקידה והתמדה יומם ולילה

בתקופת שהותו בצל אביו הס"ק זי"ע בגרויסווארדיין, פנוי מעול הרבנות בוויז'ניצא, נרתם רבינו בכל כוחו לעזרתם של פליטי המלחמה ומשפחות היתומים והאלמנות במחוז גרויסווארדיין. לפי עדויות שנשתמרו בידינו, פעל רבינו גדולות ונצורות כדי לחזק את הנפשות האומללות, להעמיד מחדש את הבתים שהתפרקו מאימת המלחמה, וטיפל כאב רחימאי ביתומים ובאלמנות שנקלעו למצוקה איומה עקב מוראות המלחמה.

בגרויסווארדיין, המשכן החדש לבית וויז'ניץ, עד מהרה יצא שמעו של רבינו בין מופלגי התורה שבעיר, כגאון בתורה ודרשן נפלא התחבב מאד עליהם ונקשרו קשרים הדוקים עם כל הרבנים המפורסמים שבטראנסילוואניא. 'משוחרר' מעול הרבנות, שם רבינו לילות כימים בעסק התורה במחיצתו הקרובה של הסבא קדישא, על אף אימי המלחמה, וזאת כדי להשפיע על העולם השפעות טובות ממרומים, בזכות התורה הקדושה.

עדות מופלאה על ארבעה שבועות של לימוד פרקי אבות בעיון ובעמקות עם מאות חידושי תורה, סיפר החסיד המרומם ר' בנציון איינהורן ז"ל מירושלים, שסיפר לו אחיו הרה"ח ר' יוסף איינהורן ז"ל מווילחוביץ, שאחרי שתקע הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע את אהלו אחרי המלחמה בגרויסווארדיין, באותם ימים לא היה עול הישיבה מונח על כתפי רבינו, חוץ ממה שקיבץ כמה בחורים מגרויסווארדיין ולמד איתם כמה שעות במשך היום.

הנה, באותה תקופה ראו את רבינו יושב בבית המדרש ארבעה שבועות ברציפות ולומד בכל יום משנה אחת מפרקי אבות, והיה מעיין שם במאות ספרים שהניח לפניו על השולחן באותו נידון האמור במשנה, ובכל יום ויום היה מחדש כמעין המתגבר חידושי תורה נפלאים על משנה זו. והיו כולם מפליאים זאת איך יתכן שמוח אחד יתפוס כל-כך הרבה מאות חידושים על משנה אחת, וגם לאומרם ולתת להבינם לאחרים.

זוקף כפופים וסומך נופלים

לא זו בלבד שרבינו עסק בתורה לעצמו, אלא שרבינו הקהיל קהילות ברבים, כינס את התושבים מרי הנפש והפיח בהם רוח חיים בשיעורי תורה נפלאים ושובי לב, ועד מהרה יצא שמעו בקרב תלמידי החכמים ובעלי התריסין בעיר, כגאון בתורה וכדרשן נפלא, שפיו מפיך מרגליות.

עד כמה דאג רבינו כל ימיו ושנותיו להרביץ תורה לתלמידים ולהוציא יקר מזולל, אפשר ללמוד ממה שסיפר הרה"ח ר' שלמה ברקוביץ ז"ל שאביו התגורר בגרויסווארדיין עוד לפני הגעתו של הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע לשם. בשנת תרע"ו, תיכף אחרי שהגיע לשם ה'אהבת ישראל' והתלווה אליו אז גם רבינו שהתגורר בגרויסווארדיין תקופה ממושכת עד שנקרא לבוא לכהן ברבנות ווישווא, התחיל רבינו להשקיע כוחות מרובים לקבץ תלמידים מתוך העיר הגדולה וללמוד איתם תורה וחסידות, וכך נמנה גם בין תלמידי הראשונים של רבינו עוד בגרויסווארדיין.

ר' שלמה תיאר בפליאה ובהתפעלות איך היה המצב באותם ימים בעיר, שאחרי המלחמה נסגרו כל הישיבות בכל הסביבה, וגם הישיבות שהמשיכו כרגיל למרות המלחמה, הרי שההורים של הבחורים חששו לשלוח אותם בריחוק מקום מהבית, כי היתה אז עדיין שעת סכנה בעקבות המלחמה. וכך,

בהגיע רבינו לגרויסווארדיין מצא הרבה 'היימישע יונגע קינדער' שהסתובבו ברחובות באפס מעש כי לא היתה להם שום מסגרת של ישיבה ולימודים.

בימים ההם היה רבינו משדל בדיבורים ומשכנע כל בחור ובחור לבוא ללמוד בצוותא בבית המדרש בו התפלל אביו הק' ה'אהבת ישראל', שעוד לא היה לו בית מדרש פרטי משלו, אלא התפלל באחד מבתי המדרשות שנתנו לו רשות אנשי הקהילה, ובכל יום היה רבינו מגיע ללמוד עם הבחורים ולמסור לפניהם שיעורים בעיון ובבקיאות, כשהוא משקיע כוחות גדולים בכל בחור בפני עצמו לפום דרגא דיליה, ובלבד שלא ילכו בטל חלילה, כי הבטלה מביאה לידי חטא.

על כך סיפר ר' שלמה, שכך הוא נהיה תלמיד חביב אצל רבינו והיה לו קשר קרוב עמו בכל אותה תקופה, וגם אחרי כמה שנים כשנבחר רבינו להיות רבה של ווישווא והקים שם את הישיבה המפורסמת, היה כבר בחור מבוגר שעמד לפני שידוכין, ובכל זאת קם ונסע מגרויסווארדיין לווישווא ללמוד אצל רבינו עד נישואיו, וכך זכה להיות מראשוני התלמידים של רבינו גם בישיבת ווישווא.

עוד סיפר ר' שלמה שהוא זוכר איך באותה תקופה, ניגש יהודי מתושבי גרויסווארדיין לרבינו אחרי השיעור היומי שמסר לבחורים בבית המדרש, ושאל אותו בתמיהה: "מה לך ולבחורים האלו? וכי הם קרובים שלך שאתה צריך להשקיע בהם כל כך הרבה כוחות וזמן יקר?" השיב לו רבנו בפשטות: **"הבחורים האלה הם הדור העתידי שלנו של כלל ישראל! אני צריך להשגיח עליהם מאד שלא יפול הענף רחוק מן העץ!", היינו מן ההורים שקדמו להם.**

בד בבד נרתם רבינו לעסוק בחינוכם של הדור הצעיר, כאשר מאז ומעולם עמדה משימת חינוכם של ילדי ונערי ישראל בראש סדר יומו. סיפר הרה"ח ר' שמואל ברקוביץ ז"ל, תושב גרויסווארדיין בימים ההם, כי רבינו כינס את בחורי החמד שבעיר, נערים בני י"ג וי"ד, ולעתים גם מבוגרים מהם, ומידי יום לימד אותם, כל אחד לפי כוחו, והחדיר בהם יראת שמים ומידות טובות יחד עם חשקת התורה.

ר' שמואל עצמו נמנה על נערים אלו, ואף זכה אז להתקרב למעיין החיים בוויז'ניץ, והסתופף בצל רבותינו עד יומו האחרון.

הס"ק מקשיב לשיעור רבינו

על אחד השיעורים הללו שהיה רבינו מוסר בגרויסווארדיין, סיפר הרה"ח ר' יהושע לנדא ז"ל מגורא-הומורא שהתגורר בגרויסווארדיין לאחר מלחמת העולם הראשונה, שרבינו זי"ע היה לומד עם צעירי הצאן בכל בתי המדרשות של גרויסווארדיין, וכן היתה לו קביעות למסור שיעור ב'עין יעקב' בבית מדרש של הערמאן שווארץ, והיה רבינו לומד כמה שורות מתוך ה'עין יעקב' והיה מוסיף עליהם תילי תילים של הלכות ופרפראות בעל-פה, כאשר תמיד היה מקשר בחכמה מופלאה של התוכן הנלמד לזמן שהם עומדים בו כעת.

לדוגמה: לפני ימי הפורים, היה מקשר את הדברים שב'עין יעקב' להלכות פורים, לפני חג הפסח קישר את הדברים להלכות פסח, כאשר בתוך הדברים לימד את השומעים את ההלכות הנחוצות להם לקראת החג הממשמש ובא, בשילוב דברי תורה ודברי אגדה על הגדה של פסח כיד ד' הטובה עליו.

פעם כשמרן הס"ק בעל 'אהבת ישראל' זי"ע הלך לטייל ברחובות גרויסווארדיין, עבר דרך בית כנסת זה ונכנס לעזרת נשים [שהיתה בקומת הכניסה לבית הכנסת] ועמד שם זמן רב בעודו מקשיב בהנאה ובשקיקה לשיעורו הנפלא של בנו הגדול. אך תוך כדי עמידתו שם, הוצרך מרן ה'אהבת ישראל' להתעטש, וכך שמע רבינו את קול אביו בהתעטשותו, כי הכיר היטב את קולו ותנועותיו מקרוב, והבין שאביו הק' נמצא בעזרת נשים ומקשיב לדבריו, כי עזרת הנשים היתה אמורה להיות ריקה ללא אנשים שם.

כיון שכן, הפסיק רבינו את שיעורו למשך דקה, אבל מרן ה'אהבת ישראל' שהבין שהפסקת השיעור נעשתה בגללו, רימז לגבאים שהוא יוצא תיכף ומיד, כי אינו רוצה לגרום לביטול תורה.

(חלק מדרשותיו של רבינו בפרקי אבות מתקופה זו, נמצאו לאחרונה בפנקס מיוחד שרשם לעצמו בקיצור, ובבקשה להשי"ת שנוכה להו"ל בקרוב עם שאר כתבי ידות של רבינו זי"ע)

חביבם ויקירם של חשובי העיר

כשרבינו הגיע לגרויסווארדיין יחד עם אביו הק' מרן בעל 'אהבת ישראל' זי"ע, התחיל מיד לפעול גדולות ונצורות למען הילדים והבחורים שהתגוררו שם, בפרט לאלו שהיו ללא חינוך משך שנות המלחמה, ללמד אותם תורה

ולכוונם לדרך התורה והחסידות. כך, כבר בתחילת דרכו שם בגרויסווארדיין נודע שמו הטוב לכל הרבנים והדיינים של העיר, וכולם שבחוהו ורוממוהו על יוזמתו הברוכה הזאת, שבזכותו ניצלו מאות בחורים וילדים מרדת שחת חלילה, לאחר שכמה שנים בהן ארכה המלחמה, לא למדו כלום וכמעט לא ידעו קרוא וכתוב.

רבינו גם התחבב מאד אצל הגאון רבי ישראל גולדמן זצ"ל דיין ומגיד מישרים בגרויסווארדיין, והרבו לדבר ביניהם בכל שטחי התורה וההלכה. שמו נתעלה במיוחד עת לקח לו לחתן את הגה"צ המקובל רבי חיים משה מנדל זצ"ל [בן הרה"ח ר' מאיר יוסף שטרן] מהעיירה ביסטריץ, שהיה מפורסם כבר מילדותו כילד מיוחד וקדוש.

כמוכן שהיות וחונתנו הגר"י גולדמן התגורר בגרויסווארדיין, היה רבי חיים משה מתקרב מאד למרן ה'אהבת ישראל' וכך גם הכיר מקרוב את בנו הגדול רבינו בעל 'שארית מנחם', ודבק בו ביותר בכל פעם שהגיע להסתופף בצל אביו הק'. רבינו שהיה ידוע כלוחם חריף על כל פרצה בגדרי הקדושה והלבוש, מצא בו איש כלבבו שמקפיד על קלה כבחמורה ומדקדק בכל גינוני הקדושה בכל לב ובכל נפש ובכל מאוד. בפרט שגרויסווארדיין היתה עיר מודרנית מאד ורחוקה מענייני חסידות, לכן היה רבינו מרבה תמיד לחזקו בכל ענייני הקדושים להרבות גדרים וסייגים לקדושה ולצדקות.

ישיבתו של רבינו בחצר הקודש בגרויסווארדיין בתקופה קשה זו, הביאה ברכה על תושבי העיר בכל תחומי חייהם, ויהודי העיר והמחוז שהגיעו להתברך מפיו קדשו של הס"ק, וזכו להיכנס אל הקודש פנימה להימלך בעצת קדשו ולקבל את הדרכתו בשאלותיהם וספיקותיהם בכל סדרי חייהם, קיבלו גם עצה ותושייה אצל רבינו שהיה יד ימינו של אביו הגדול בכל התחומים.

כמו כן, עסק רבינו בהשכנת שלום בין הבריות בסכסוכים שונים שהתגלעו ביניהם עקב צוק העיתים, וכידוע היה הס"ק אוהב שלום ורודף שלום, והשתדל להרבות שלום בעולם, וכך לימד את בניו אחריו.

נסיעות רבינו מגרויסווארדיין לויז'ניצא

גם לאחר שעזב רבינו את העיר וויז'ניצא ועבר להתגורר בגרויסווארדיין עם אביו הס"ק זי"ע, לא זנח מרחוק את מלחמתו העיקשת בפרצת הלבוש

בוויז'ניצא, כפי שסיפר הגאון המקובל רבי לייב דרמר זצ"ל, רבה של רמת יצחק ברמת גן ומתלמידי הרה"ק בעל 'דמשק אליעזר' זי"ע:

לאחר מלחמת העולם הראשונה, כשמרן ה'אהבת ישראל' זי"ע התיישב בגרויסווארדיין, היה מדובר בתחילה שהמעבר הוא רק זמני, עד יעבור זעם ולאחר-מכן ישוב לביתו בוויז'ניצא. בינתיים, כשהסתיימה המלחמה ורבים מתושבי וויז'ניצא חזרו לביתם בוויז'ניצא, יחד עם כל הדור הצעיר שהתגורר שם לפני המלחמה, היה רבינו זי"ע חוזר לשם מפעם לפעם למשך שבועות אחדים, מתוקף תפקידו כרבה של וויז'ניצא, שם היה מפקח על צרכי העיר, לומד תורה עם הצעירים והאברכים, וכמגייד מישרים היה מוכיח על כל פרצה קטנה שראה והבחין בוויז'ניצא.

אחד העניינים שהפריעו לו מאד באותה תקופה, היה מה שאנשים רבים למדו מקצועות שונים בזמן המלחמה ומחמת כך החליפו את מלבושם החסידי במכנסיים קצרות והלכו בלבוש מאוס זה ברחובות קריה. למרות שרבינו היה דורש על הנושא כמה פעמים, דבריו הנכוחים היו נופלים על אוזניים ערלות שוב ושוב.

לאחר שראה רבינו כי דבריו אינם נשמעים, החל להרים קול זעקה רבה: **הייתכן כזאת שילכו לבושים כאחד הגויים ואיך יחנכו את בניהם אחריהם? הרי קודם המלחמה היו הולכים בלבוש שטריימל וקאפטן, ואם לא הצעירים שאינם זוכרים מאומה ממה שהיה לפני-כן, על-כל-פנים האבות המבוגרים ילכו כראוי; אבל עתה כולם לבושים כפחות שבפחותים רח"ל עד שאם ילבישו בשבת את השטריימל, ייראו כאנשי צחוק בעיני בניהם ונראים כמתחפשים.**

לדאבון לב, שוב ושוב לא התקבלו דבריו של רבינו בנושא הלבוש, לאחר שכולם התרגלו בימי המלחמה להקל באורחות חייהם של היהודים החרדים והחליטו לרדת מדרך אבותיהם, ואף הגדילו לעשות כשגילחו זקנם ופאותיהם כמו שהורו להם בימי המלחמה.

גורם נוסף למצב הרוחני הירוד מאד בוויז'ניצא, היתה ההשפעה הרבה של ההשכלה שהשתוללה מאד בעיר. היו רבים שחרטו על דגלם להיות ככל הגויים ופיתו אנשים רבים לשלוח את בניהם ללמוד חכמות חיצוניות, כך לא יסבלו ממה שרואים עליהם שהם יהודים חרדיים. למעשה, פיתיונות אלו החלו כבר עוד לפני המלחמה, עת באו ציונים רשעים למיניהם - שכבר הלכו בלי

זקן ופאות ולפעמים גם בלי כיפה על ראשם - ופיתו לדבר על חיבוב ציון וארץ ישראל.

ככה התאגדו רובם ככולם שלא לשמוע בקול הרב הצעיר, הלא הוא רבינו זי"ע שהיה בתחילת שנות השלושים לחייו, ולא זו בלבד אלא שהוסיפו לרודפו ולהציק לו כהנה וכהנה, עד שהתייעץ עם אביו מרן הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע שאמר לו לעזוב את הרבנות בוויז'ניצא.

ההחלטה להישאר בגרויסווארדיין

בשנת תרע"ט נדמו תופי המלחמה העולמית הראשונה, אך תוצאותיהם המרות עדיין ניכרו בחוצות ערי אירופה, והתושבים חבשו את פצעייהם מהמכות האנושות שספגו הם ומשפחותיהם במהלך יותר מארבע שנות המלחמה. גם קהילות ישראל בכל ארצות פזוריהם, שינו את פניהם ללא הכר בעקבות המלחמה, וגדולי ישראל בכל מקומות מושבותיהם, נרתמו בכל כוחם לקומם מחדש את הריסות חיי התורה, ולהעמיד את חיי הדת על תילה.

תחילה סברו בחצר קדשו של הס"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, כי בתום המלחמה ישוּבו לחדש את עטרת בית אבות בוויז'ניצא ולבסס שם מחדש את חצר בית וויז'ניץ, אך כשהגיעו השמועות על החורבן הרחוני הנורא שהשתרר בוויז'ניצא לאחר תקופת הכיבוש הרוסי, שהותיר שם מדבר שממה רוחני, נפל הפור להשאיר את חצר הס"ק על כנה במקומה החדש בגרויסווארדיין.

בנוסף לכך, מאות מתושבי גרויסווארדיין והמחוז, כבר נקשרו במהלך ימי המלחמה לחצר הקודש בגרויסווארדיין והס"ק התקשה לעזוב אותם לאנחות דווקא בעידן זה כשניסו לשקם את הריסותיהם של קהילות הקודש, והכל נזקקו אז לברכותיו ועידודו של הס"ק ובניו הק' לקומם את חיי התורה והחסידות מחדש במחוז גרויסווארדיין.

החורבן הרחוני שהמיטו הכובשים הרוסיים בוויז'ניצא, מנע גם מרבינו ה'שארית מנחם' זי"ע לשוב לכס רבנותו בעיר, על אף שלא נטש אותה לחלוטין ועדיין טרח לסור לוויז'ניצא מפעם לפעם, כדי לנסות להציל את שארית הפליטה בעיר, ובעיקר כמהה נפשו הטהורה לשמור על בחורי ונערי ישראל בוויז'ניצא, לשדלם לגלות למקום תורה ולהתעלות בדרכי התורה והעבודה.

לעת עתה, התגורר רבינו בקביעות עם משפחתו בגרויסווארדיין במחיצתו של אביו הס"ק זי"ע, אבל, כשלוש שנים לאחר מלחמת העולם הראשונה, בשלהי שנת תרפ"א, נקרא רבינו אל הדגל, להעמיס שוב על שכמו את עול הציבור, כשהוצע לו לכהן פאר על כס הרבנות של קהילת הקודש ווישווא שבמרמרוש, לאחר שהרב הקודם של העיר, הגה"ק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצוק"ל, המפורסם בחיבורו 'קרן לדוד', עבר לכהן פאר בעיר סאטמאר.

כאן נפתחה מסכת חיים חדשה ומפוארת ביריעות חייו הטהורים של רבינו זי"ע, כאשר בעלותו לכהן כרבה של 'אויבער ווישווא' יחד עם כל הישועים הנמצאים תחת גלילותיה של ווישווא, הפך להיות רבם ומאורם של אלפי אלופי ישראל בשנת קרוב לעשרים שנים, על שמה נקרא עד היום 'דער הייליגער ווישווער רב', זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

טס של כסף שקיבל רבינו זצ"ל לכבוד התמנותו לאב"ד וויזניצא

